

Pro gradu -tutkielma

**Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tehostaminen
maakuntakaavoituksessa**

Anna-Kaisa Tupala

Jyväskylän yliopisto

Bio- ja ympäristötieteiden laitos

Ympäristötiede ja -teknologia

31.3.2014

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO, Matemaattis-luonnontieteellinen tiedekunta
Bio- ja ympäristötieteiden laitos
Ympäristötiede ja -teknologia

Tupala Anna-Kaisa: Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tehostaminen maakunta-
kaavoituksessa
Pro gradu -tutkielma: 89 s., 8 liitettä (28 s.)
Työn ohjaajat: FT Elisa Vallius, TkT Mika Marttunen, FT Dos. Olli Ristanie-
mi
Tarkastajat: FT Anssi Lensu ja FT Elisa Vallius
maaliskuu 2014

Hakusanat: Sosiaalisten vaikutusten arviointi (SVA), maakuntakaavoitus, ympäristövaiku-
tusten arviointi (YVA), sisällönanalyysi, arvopuuanalyysi, tavoitehierarkia,
paikkatieto

TIIVISTELMÄ

Maakuntakaavoitus on maankäytön suunnittelun yleispiirteisin taso. Maakuntakaavoitusta ohjaavat Maankäyttö- ja rakennuslaissa määrätyt kriteerit sekä maakunnan omat kehittämissuunnitelmat. Kaavoituksessa on huomioitava myös yhteisöihin kohdistuvat vaikutukset eli sosiaaliset vaikutukset. Tässä tutkimuksessa etsittiin toimivia ja hyödyllisiä menetelmiä niiden arvioimisen parantamiseksi. Aiempia tutkimuksia sosiaalisten vaikutusten arvioinnista maakuntakaavoituksessa ei ole Suomessa tehty.

Tutkimuksen teoreettinen osuus koostuu sosiaalisten vaikutusten arvioinnin nykytilan tarkastelusta sekä hanke-esimerkeistä. Aineistona käytettiin Keski-Suomen Liiton Turvetuotanto, suoluonto ja tuulivoima -vaihemaa- ja -kaavan kirjallisia muistutuksia. Tavoitteena oli löytää mahdollisimman monta toimivaa menetelmää SVA:n tekoon, joten työssä päätettiin testata useampaa eri menetelmää. Niistä kaikki osoittautuivat hyödyllisiksi, mutta vain osa soveltui tässä työssä tehtyyn jälkiarviointityyppiseen tarkasteluun.

Sosiaalisten vaikutusten arviointi kehittyi edelleen ja sen täysi potentiaali on vielä saavuttamatta. Yksi tärkeimmistä SVA:n vaiheista on kohdealueen alkukatsaus, koska ilman sitä tulevia vaikutuksia ei voida havaita. SVA tulisi nähdä keskustelevana prosessina, joka kulkee mukana koko hankkeen ajan ja sen pitäisi nivoutua jokaiseen suunnitteluvaiheeseen. SVA on luonteeltaan paljon ennakoivaa arviointia; mahdollisten konfliktien ennalta huomioimista ja niihin varautumista. Tässä tutkimuksessa käsitelty aineisto on vain yksi osa laajaa prosessia. Tämän tutkimuksen menetelmistä tavoitehierarkia tai sen laajempi versio arvopuuanalyysi soveltuvat ennakoivaksi menetelmäksi.

Tässä tutkimuksessa käytetty aineisto antoi edellytykset testata vain pääosin seurantaan ja jälkiarviointiin soveltuvia menetelmiä – tulokset ovat kuitenkin kuvailevia ja rohkaisevia. Erityisesti sisällönanalyysi antoi syvempää tietoa kohdealueen ihmisten mielipiteistä kuin mikään muu testauksessa ollut menetelmä. Toisaalta usean menetelmän testaus oli erittäin hyvä ratkaisu erilaisia työkaluja etsittäessä sen sijaan, että yhteen menetelmään olisi syvennyttyä täydellisesti. Tulokset osoittavat, että kaikkia testauksessa olleita menetelmiä käyttämällä ja soveltamalla sosiaalisten vaikutusten arviointia voidaan viedä eteenpäin.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ, Faculty of Science

Department of Biological and Environmental Science
Environmental Science and Technology

Tupala Anna-Kaisa: Improving social impact assessment in regional planning
Master thesis: 89 p., 8 appendices (28 p.)
Supervisors: PhD Elisa Vallius, D.Sc. Mika Marttunen and PhD Docent Olli Ristaniemi
Inspectors: PhD Anssi Lensu and PhD Elisa Vallius
March 2014

Key words: Social impact assessment (SIA), regional planning, environmental impact assessment (EIA), content analysis, value tree analysis, geographic information system (GIS)

ABSTRACT

Regional planning is the most general level of planning in Finland. This planning is governed by Land Use and Building Decree and also regional development aims. In addition to e.g. environmental impacts also social impacts are needed to be taken into consideration. The purpose of this study is to find new usable methods to more effectively evaluate social impacts in regional planning. This is one of the first efforts to combining social impact assessment and regional planning in Finland.

Theoretical part of this master thesis consists of examining the situation of social impact assessment (SIA) and presents Finnish project examples. The experimental part is conducted using written feedbacks from Central Finland third regional phase plan as material. The objective of this research was to find as many useful methods as possible for SIA and it was decided to study many different methods instead of one. All of the tested methods were useful but only some of them were relevant for evaluation/auditing. Monitoring methods were selected, because data was already collected when this research started and any scoping, profiling or identifying methods were not suitable for analysis.

SIA is developing but still its full potential is not yet reached. One of the most important steps of SIA is impact area profiling, because without that any evaluation or auditing cannot be done. SIA should be seen as a dialogic process which is included to every phase of planning, instead of being separate assessment. SIA is mostly proactive evaluation: noticing possible conflicts and creating a mitigation plan. Thus data and methods used in this research are just one part of a larger SIA process. Only one of the tested methods, value tree analysis, can be used for profiling.

Despite of the methodological limitations, results of this study were encouraging. Especially content analysis gave more detailed and deeper information about the opinions of residents of the impact area than did any other tested method. On the other hand, it was found useful to test many different methods instead of one. Results show that using and applying all tested methods in regional planning helps to reach the level, where social impacts are well studied.

Sisällysluettelo

1 JOHDANTO.....	1
2 SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI.....	3
2.1 Määritelmiä.....	3
2.2 Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin termistö	4
2.3 SVA:n yleiset vaiheet	5
2.4 SVA ympäristötieteiden näkökulmasta.....	9
2.5 SVA sosiaalitieteiden näkökulmasta	10
2.6 SVA:n toteuttamiseen liittyviä ongelmia.....	11
2.7 Määrällisten menetelmien käyttö SVA:ssa.....	13
2.8 Laadullisten menetelmien käyttö SVA:ssa.....	14
2.9 Visuaalisia ja helpokäyttöisiä työkaluja arvioinnin tekoon	16
3 MAAKUNTAKAAVOITUS JA MAAKUNTALIITON TEHTÄVÄT	19
3.1 Alueiden käytön suunnittelu	19
3.2 Maakuntakaavoitus	20
3.3 Keski-Suomen liiton SVA:n nykykäytännöt.....	21
4 OSALLISTAMINEN MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA – ESIMERKKEJÄ HANKKEISTA JA OPPIAISTA	22
4.1 Uudenlaista vuorovaikutteista tulevaisuussuunnittelua	22
4.2 Kaikille hyvä Suomi -selvitys.....	25
4.3 Kaavoituksen tueksi julkaistut oppaat.....	25
5 AINEISTO JA MENETELMÄT.....	27
5.1 Tutkimuksen aineisto	27
5.2 Menetelmät	27
5.2.1 Testattavien menetelmien valinta.....	27
5.2.2 Sisällönanalyysi.....	38
5.2.3 Tilastollinen analyysi ja alueellinen kartta-analyysi	31
5.2.4 Tavoitehierarkia.....	32
5.2.5 Media-analyysi	35
6 TULOKSET	36
6.1 Sisällönanalyysin tulokset.....	36
6.2 Tilastollisen analyysin tulokset.....	40
6.3 Alueellisen kartta-analyysin tulokset.....	43
6.4 Tavoitehierarkian tulokset.....	46
6.5 Media-analyysin tulokset	46

7 TULOSTEN TARKASTELU	49
7.1 Testatut menetelmät soveltuvat arviointiin ja seurantaan	49
7.1.1 Sisällönanalyysin tarkastelu	49
7.1.2 Tilastollisen analyysin tarkastelu	50
7.1.3 Alueellisen kartta-analyysin tarkastelu	50
7.1.4 Tavoitehierarkian tarkastelu	51
7.1.5 Media-analyysin tarkastelu.....	52
7.1.6 Tulosten tarkastelun yhteenveto	52
7.2 Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tulevaisuus kaavoitustyössä	53
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	56
KIITOKSET	57
LÄHDELUETTELO	57

LIITTEET

SANASTO

ELY-keskus	Elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
IAIA	International association for impact assessment
IMPERIA	Improving environmental assessment by adopting good practices and tools of multi-criteria decision analysis –hanke
HuIA	Human impact assessment
MRL	Maankäyttö- ja rakennuslaki
OAS	Osallistumis- ja arviointisuunnitelma
RIAM	Rapid impact assessmet matrix
STAKES	Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimus- ja kehittämiskeskus (nyk. THL)
THL	Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos
SVA	Sosiaalisten vaikutusten arviointi
SYKE	Suomen ympäristökeskus
VMK	Vaihemaakuntakaava
YVA	Ympäristövaikutusten arviointi
YVA-ryhmä	Ympäristö- ja tasa-arvovaikutusten työryhmä

1 JOHDANTO

Sosiaalisten vaikutusten arviointi on joukko menetelmiä ja metodeja, joiden tarkoituksena on arvioida ihmisiin ja yhteisöihin kohdistuvia vaikutuksia isojen hankkeiden tai esimerkiksi kaavoituksen yhteydessä. Sosiaalisten vaikutusten arvioinnista (SVA) säädetään mm. Maankäyttö- ja rakennuslaissa ja se on usein nähty ympäristövaikutusten arvioinnin yhtenä osana. SVA poikkeaa kuitenkin ympäristövaikutusten arvioinnista (YVA) luonteensa perusteella: YVA tehdään kerran ja sen jälkeen se on valmis, mutta SVA on ennemminkin jatkuva keskusteleva prosessi, kuin kerralla kansiin lyöty suunnitelma. Yhteisöjen arvot ja mielipiteet eivät pysy muuttumattomina, vaan ne elävät ajassa ja tästä syystä myös sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tulisi kattaa muuttuvatkin tilanteet.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnista on ohjeistettu erilaisissa Ympäristöministeriön ja tutkimuslaitosten oppaissa 2000-luvun alkupuolella. Kuitenkin maakuntakaavoituksessa toteutettava sosiaalisten vaikutusten arviointi on saanut suhteellisen vähän huomiota näissä oppaissa, sillä ne keskittyvät enemmän tarkempien kaavatasojen arviointien tekemiseen. Lisäksi oppaissa ei juuri anneta käytännön ohjeita vaikutusten arvioinnin tekemiseen ja esiteltyt menetelmät painottuvat enemmän jälkiarviointiin ja yksi- tai kaksisuuntaisiin menetelmiin (esim. ilmoitus, kuuleminen), jolloin aito vuorovaikutus voi jäädä prosessissa vähäiseksi.

Tieteellisessä kirjallisuudessa tutkimusesimerkkejä kaavoituksen yhteydessä toteutettavista sosiaalisten vaikutusten arvioinneista on niukasti. Julkaisut keskittyvät teoreettiseen puoleen: erilaisiin ohjeistoihin ja analysointikehikoihin. Tapausesimerkkejä löytyy hankepuolelta muutamia, esimerkiksi Australiassa kaivosteollisuuden kasvun myötä on kehitetty sosiaalisten vaikutusten arviointiin soveltuvia menetelmiä ja oppaita (esim. Petkova ym. 2009, Franks 2012, Government of Western Australia 2014, Planning Institute of Australia 2014). Ne eivät kuitenkaan vastaa laajemman maankäytön suunnittelun menetelmätarpeita. Tässä Pro Gradussa toteutettua maankäytön suunnittelun ja sosiaalisten vaikutusten arvioinnin välistä tutkimusta ei ole Suomessa aikaisemmin tehty.

Tässä tutkimuksessa selvitetään maakuntakaavoituksen sosiaalisten vaikutusten arviointiin soveltuvia parempia ja tehokkaampia menetelmiä. Aineistona käytetään Keski-Suomen liiton Turvetuotanto, suoluonto ja tuulivoima -vaihemaa- ja kirkko- ja seurakuntakaavan ehdotusvaiheen muis- tutuksia. Ensisijaisena tavoitteena on löytää sopiva menetelmäkokonaisuus tai kehittää

soveltuva jo olemassa olevien menetelmien pohjalta, joiden avulla maakuntakaavojen ennakointi suunnittelu tehostuu. Työtä määrittävät myös Keski-Suomen liiton toiveet uusista suunnittelutyökaluista ja niiden hyödynnettävyydestä. Uusien menetelmien käyttöönoton myötä voidaan parantaa osallistumista sekä tehostaa etukäteen tehtävää arviointia maakuntakaavoituksessa. Työssä ei kuitenkaan käsitellä asiaa osallistamisen näkökulmasta vaan ennemminkin ”miten tarkastella ja hyödyntää maakuntaliitolle tulleita aineistoja ja miten kehittää aineiston keruuta parempaan suuntaan?”.

Kaavoituksessa vältetään sijoittamasta toimintoja alueille, joihin kohdistuu esimerkiksi suurimmat vaikutukset tai on suurin vastustus. Tätä tavoitetta edesauttaisi, jos jo kaavan valmisteluvaiheessa voitaisiin huomioida sosiaaliset vaikutukset nykyistä paremmin. Näin säästetään työtä ja resursseja, ja myös paikalliset sidosryhmät kokevat tulleensa kuulluiksi ja kuunnelluiksi.

2 SOSIAALISTEN VAIKUTUSTEN ARVIOINTI

2.1 Määritelmiä

Ympäristövaikutusten arvioinnin kansainvälinen järjestö IAIA määrittelee yleisesti vaikutusten arvioinnin tapahtumaksi, jossa arvioidaan tulevaisuuden tapahtumia ja seurauksia meneillään olevien tai ehdotettujen toimien valossa (IAIA 2013). Eräs alan johtavista tutkijoista, Frank Vanclay (2003), on määritellyt sosiaalisten vaikutusten arvioinnin IAIA:n erikoisjulkaisussa ”arvioinniksi, jossa analysoidaan kaikki yhteisöille aiheutuvat positiiviset ja negatiiviset muutokset kyseessä olevan hankkeen osalta. Tähän prosessiin kuuluu myös muutosten seuranta ja niiden lievennystoimet.”

“Social Impact Assessment includes the processes of analysing, monitoring and managing the intended and unintended social consequences, both positive and negative, of planned interventions (policies, programs, plans, projects) and any social change processes invoked by those interventions. Its primary purpose is to bring about a more sustainable and equitable biophysical and human environment.” (Vanclay 2003)

Tutkijat Rauno Sairinen ja Johanna Kohl (2004) määrittelevät toimittamassaan kirjassa *Ihminen ja ympäristön muutos – Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä* SVA:n hieman eri tavalla. Heidän lisäksi määritelmiä on lähes yhtä monta kuin on tutkijoitakin. Määritelmässä on yhteneväisyyksiä ja yleisesti hyväksytyjä pääperiaatteita, vaihtelu on varsin pienimuotoista sekä sävyiltään tarkentavaa. Sosiaalisten vaikutusten arviointi-kirjassa (Sairinen & Kohl 2004) lähdetään määritelmästä:

”Sosiaalisilla vaikutuksilla tarkoitetaan jostain toimesta aiheutuvia rakenteellisia tai toiminnallisia muutoksia ja niistä aiheutuvia vaikutuksia yhteiskunnassa ja yhteisöissä tai eri väestöryhmien ja yksityisten ihmisten elinolosuhteissa, elämäntavoissa, ja koetussa elämänlaadussa. Vaikutukset kohdistuvat yleensä alueellisesti. Muutosten vaikuttavuus on arvioitavissa lähinnä kohteen kautta. Vaikutukset näkyvät ja välittyvät muutoksina resursien hallinnassa, toimintakäytännöissä, instituutioissa, asenteissa ja arvoissa sekä myös ristiriitoina.”

Määritelmien määrystä ja pienistä poikkeavuuksista huolimatta niissä on keskeistä tiivis yhteys ihmisten toimintaan omassa elinympäristössään sekä yhteiskunnan eri osa-alueisiin. Pienetkin muutokset voivat aiheuttaa kertautuvia muutoksia ja niiden ennustettavuus on

usein vaikeaa. Sosiaalisen vaikutuksen tasoja on siis monia; ne voivat tarkoittaa yksilöta-soa tai laajimmillaan koko yhteiskuntaa (Sairinen & Kohl 2004).

Osallistuminen ja sosiaalisten vaikutusten arviointi sekoitetaan helposti keskenään. Osallistuminen on olennaista, kun kyse on ympäristövaikutusten arviointiin (YVA) liittyvästä selvityksestä (Hokkanen 2013). Kansalaisten osallistuminen myös rajoittuu usein niihin ihmisiin, jotka ovat aktiivisesti innostuneita asiasta, kun taas SVA:ssa pyritään arvioimaan vaikutuksia koko yhteisön tai alueen kannalta (Burdge & Vanclay 2004, Sairinen & Kohl 2004). ”SVA perustuu enemmän analyysiin ja tutkimukseen, kun osallistuminen taas on enemmän poliittinen prosessi” (Sairinen & Kohl 2004). Osallistuminen ja kuuleminen voivat olla tärkeä osa SVA:ta, tai toisaalta SVA voi olla yksi osallistumisen kanava (Sairinen & Kohl 2004). Kuitenkaan esim. asukaskysely ei ole sama asia kuin osallistuminen ja pelkkä kuulemistilaisuus ei vastaa SVA:ta (Päivänen ym. 2005).

SVA:lla on erityispiirteitä, jotka tekevät siitä monikäyttöisen työkalun erilaisissa suunnitteluprosesseissa, ei vain kaavoituksessa. SVA:n yksi erityispiirre on sen läpäisevyys; kohteina voivat olla kaikki vaikutusulottuvuudet, niin luonnontieteelliset kuin esim. terveysvaikutukset (Hokkanen 2013). Refleksiivisyys, eli jatkuva tilanteen, tietojen ja käyttäytymisen uudelleenarviointi on myös SVA:n erityispiirre (Sairinen & Kohl 2004, Hokkanen 2013). Sosiaaliset vaikutukset ovat lisäksi luonteeltaan sekä objektiivisia että (inter)subjektiivisia (Sairinen & Kohl 2004). Tämä tarkoittaa sitä, että tarkastelunäkökulmalla on väliä. Vaikutusten luonne on arvo- ja näkökulmasidonnaista ja SVA:n tulee tuoda esiin kaikki mahdolliset ”yhtälöt”. Osa tiedoista voi olla faktamuotoisia (esim. työllisyysmuutosten tilastotiedot) ja osa intersubjektiivisia, eli yksilön sekä ryhmien piirissä jaetuista yhteisistä käsityksistä muodostuvaa tietoa. SVA on myös yksi sosiaalitieteiden metodi, se voi toimia tulkkina sekä ristiriitojen analysoijana eri intressiryhmien välillä (Sairinen & Kohl 2004, Hokkanen 2013).

2.2 Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin termistö

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin moniulotteisuuden lisäksi haasteita on tutkimuksen kannalta oleellisessa termistössä: eri tieteenalojen termit ovat paikoin yhteensopimattomia tai termejä jopa puuttuu. Esimerkiksi ”*sosiaalisten vaikutusten arviointi*” on sanatarkka käännös englannin kielestä *social impact assessment*. Suomessa sana *sosiaalinen* tuo mieleen yleensä sosiaalihuollon, -viranomaisen, alemmat yhteiskuntaluokat ja sosiaalisuuden. *Social* englanniksi tarkoittaa kuitenkin enemmän *yhteiskunnallista*, kuin mitä suomalainen

suora vastineensa ja tästä syystä käänös ei kuvaa aiheen laajuutta tarpeeksi (Hokkanen 2013). Sosiaalisten vaikutusten arviointi on paljon muutakin kuin ”sosiaalihuollon piiriin” rajoittuvaa tarkastelua.

Termien kehittäminen mielletään usein tieteellistä asiantuntijuutta vaativaksi työksi. Parhaat termit on usein kuitenkin kehitetty käyttöä varten ja tällöin ne palvelevat tarkoitustaan. Käytännön suunnittelijoiden kannattaakin aina rohkeasti miettiä olisiko aika uudelle kuvaukselle, jos olemassa olevat eivät ole sopivia?

Sosiaalisten vaikutusten arviointi sisältää ihmisvaikutukset ja terveysvaikutukset. Nämä kaksi mainitaan Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen sivuilla omina kokonaisuuksinaan ja ne soveltuvat joihinkin hankkeisiin tai arviointeihin yksinään (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2013). Kauppinen (2011) määrittää kuitenkin ihmisvaikutusten arvioinnin (Human Impact assessment, HuIA) sisältävän sekä SVA:n että terveysvaikutusten arvioinnin. Mikä termeistä on oikea ja paras, jäänee tapauskohtaisesti ratkaistavaksi. Kuitenkin kaavoituksen tai YVA:n ollessa kyseessä tarvitaan silti laajempaa näkökulmaa, joka sisältää ihmis- ja terveysvaikutusten lisäksi myös yhteisö- ja yhteiskuntavaikutukset.

2.3 SVA:n yleiset vaiheet

SVA:n tekemiseen on useita erilaisia ohjeistoja ja listoja. Käytännön ihmisille listat ovat usein tärkeitä työkaluja, mutta tieteenekijät muistuttavat myös oman ajattelun merkityksestä: listat eivät tuota parasta mahdollista lopputulosta, mutta auttavat hyvin alkuun. Pelkkiin listoihin tuudittautuminen on SVA:ssa ongelmallista jo senkin vuoksi, että arviointikohteet ja -projektit vaihtelevat niin suuresti.

Sosiaalisten vaikutusten arviointia voidaan lähteä tekemään usean eri portaikon avulla, mutta pääkohdat kaikissa ovat jotakuinkin samat. Jo 1970-luvulla on luotu esim. neljän vaiheen portaat (Dobchuk 2000): 1) profilointi eli alueen ominaisuuksien määrittäminen, 2) arvio ominaisuuksiin kohdistuvista vaikutuksista ja vaihtoehtosuunnitelmat, 3) arviointi [kaikista mahdollisista vaikutuksista] ja 4) seuranta.

Becker (2001) listaa välttämättömiksi SVA:n toteutusvaiheiksi suuren mittakaavan projekteissa 1) Ongelman määrittelyn ja viestintäsuunnitelman teon (*problem analysis and communication strategy*), 2) järjestelmäanalyysin (*system analysis*), 3) lähtötilanneanalyysin (*baseline analysis*), 4) kehityssuunta-analyysin ja seurannan suunnittelun (*trend analysis and monitoring design*) sekä 5) projektisuunnittelun (*project design*). Sairinen ja Kohl

(2004) taas jäsentävät SVA:n työvaiheet seitsemään osaan: 1) arvioinnin tarpeellisuuden selvittäminen, 2) arvioinnin suunnittelu, 3) vaikutusten tunnistaminen ja rajaus, 4) tiedon keruu ja vaikutusten analyysi, 5) vaikutusten ja vaihtoehtojen vertailu, 6) raportointi ja 7) seuranta. Kolmas työvaihe on kriittisin ja keskeisin osa arviointiprosessia (Sairinen & Kohl 2004).

Lane ym. (1997) käyttivät tutkimuksessaan *Strategic perspective analysis* -menetelmää, jossa toteutuivat seuraavat vaiheet: 1) historia, 2) sosiaaliset indikaattorit/ muuttujat, 3) yhteisön elinvoima ja vireys 4) taloudellinen vakaus ja 5) politiikan vaikuttavuus. Taulukossa 1 on tarkasteltu useiden eri ohjelintojen vaiheita.

Etukäteen toteutettavista arvioinneista (esim. kustannus-hyöty analyysi, köyhyys- ja sosiaalisten vaikutusten arviointi, yleinen vaikutusanalyysi) voidaan löytää yhteisiä vaiheita: seulonta (*screening*), arvioinnin rajaus (*scoping*) sekä looginen päättelyketju syy-seuraussuhteista ja oletus kausaliteetista (Seppänen 2006).

SVA:n onnistumisen kannalta on tärkeää perehtyä tarkasteltavan alueen historiaan sekä tilanteeseen ennen itse projektin alkua (mm. Finsterbush 1985, Lane ym. 1997, Becker 2001, Mathur 2011). Lane ym. (1997) toteavat, että historiallähteet keskittyvät usein enemmän tapahtumiin kuin kumulatiivisiin muutoksiin, mutta aineistosta on tärkeää poimia projektin kannalta oleellista tietoa, esim. suuret historialinjat kuten sodat ja tautiepidemiat sekä niistä aiheutuneet väestömuutokset, teollisuuden ja elinkeinojen muutokset sekä hallinnolliset muutokset.

SVA:n toteuttamiseen on kehitetty myös monivaiheisempia listoja (kuva 1) ja ohjeistoja, jotka sisältävät yleisellä tasolla neuvoja itse arvioinnin tekemiseen (Wolf 1983, Finsterbush 1985). Mathur (2011) toteaa, että ”*harvoin SVA:n suunnitteluun käytetty aika on hukkaan heitettyä*” viitaten tällä siihen, että hyvä suunnittelu havaitsee ongelmia jo etukäteen ja voi reagoida niihin. Mathur huomauttaa myös, että jos vaikutukset ovat mahdottomia hyväksyä, SVA:n pitää esittää niille selkeät perustelut. Yleisesti voidaan todeta, että SVA:n tarkoituksena on tuottaa projekti- tai suunnitelmakohtainen lieventämissuunnitelma, jolla ohjataan tarvittavia lieventämistoimia sekä ehkäistään mahdollisia sekundäärisiä vaikutuksia kohdealueella (Mathur 2011).

Taulukko 1. Yleiset arvioinnin tekovaiheet Finsterbushin & Wolfin (1983), Beckerin (2001), Mäkäräisen (2003), Mathurin (2011) ja Kauppisen (2011) mukaan.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin yleiset vaiheet					
	Finsterbusch 1985, Wolf 1983	Becker 2001	Mäkäräinen 2003	Mathur 2011	Kauppinen 2011
1	Alkukatsaus	Tulevaisuusskenaarion teko	Tarpeellisuuden selvittäminen ja arvioinnin suunnittelu	Määritä vaikutusalue	Tutki vaikutusalue
2	Ongelmien tunnistaminen	Strategioiden suunnittelu	Perustietojen hankinta	Mitä tietoja tarvitset, mistä ne saat?	Kerää tarvittavat tiedot alueesta
3	Vaihtoehtojen muodostaminen	Vaikutusten arviointi	Vaikutusten tunnistaminen ja rajaaminen	Ota mukaan kaikki vaikutusalueen sidosryhmät	Kuvaile eri vaihtoehdot
4	Profilointi, eli ominaisuuksien määrittäminen	Strategioiden asettaminen paremmuusjärjestykseen	Vaikutusten arviointi	Ohjaa seulontaa	Tunnista vaikutukset
5	Arvio ominaisuuksiin kohdistuvista vaikutuksista	Lieventämistoimenpiteet negatiivisille vaikutuksille	Vaikutusten esittäminen osaksi luonnos- tai kaavaselostusta	Tee havainnot vaikutusalueella	Arvioi vaihtoehdot
6	Vaikutusten arviointi	Raportointi	Arvioinnin riittävyyden tarkastelu	Muodosta sosio-ekonomisen profiili	Raportointi
7	Arvioinnin riittävyyden tarkastelu	Toteutuksen mallinnus	Arvioinnin seuranta	Tutki kohdeyhteisö	Seuranta
8	Lieventämistoimenpiteiden luominen	Auditointi ja jälkiarviointi		Määritä vaikutukset	
9	Seuranta			Kehitä lieventämissuunnitelma	
10	Hallinta ja lieventämistoimenpiteet				

Arvioinnin portaat	Tarvittavat analyysit
<p>Alkukatsaus <i>Kuinka suuri ongelma on? Kuinka paljon on tarpeeksi?</i></p>	<p>Aseta arvioinnin tasot Päätä vaikutusalueen rajat Mieti aikahorisontti (eli projektin kokonaisuika, huomioi myös seuranta) Tee tutkimussuunnitelma</p>
<p>Ongelmien tunnistaminen <i>Mikä on ongelma? Mikä sen aiheuttaa?</i></p>	<p>Muodosta tavoitteet ja menettelytavat Määritä kohderyhmä ja heille tärkeät asiat Tee tarveanalyysi Päätä arviointikriteerit</p>
<p>Vaihtoehtojen muodostaminen <i>Mitkä ovat eri vaihtoehdot?</i></p>	<p>Määritä järkevät vaihtoehdot (vertaile ja identifioi tärkeitä/ oleelliset asiat) Määritä muutosagentit sekä välineet ja mittarit Luonnostele ja kuvaa tekniset systeemit: sosiaalisten osatekijöiden ja niihin vaikuttavien asioiden analysoimiseksi Analysoi taloudelliset ja ympäristövaikutukset sekundäärisille sosiaalisille vaikutuksille</p>
<p>Profilointi, eli ominaisuuksien määrittäminen <i>Keihin vaikuttaa?</i></p>	<p>Luo vaikutuskategorioiden raamit Valitse vaikutuskategoriat Määrä vaikutusindikaattorit Määritä indikaattorien mittayksiköt Kokoa sosiaalinen profiili</p>
<p>Arvio ominaisuuksiin kohdistuvista vaikutuksista <i>Mitä se aiheuttaa?</i></p>	<p>Analysoi yhteisön/ yhteiskunnan tilan oletukset Tee trendivaikutusanalyysi Rakenna dynaamiset systeemimallit Arvioi vaikutusten indikaattoriarvot muille vaihtoehdoille (toteutuuko vai ei, kummallekin vaihtoehdolle erikseen)</p>
<p>Vaikutusten arviointi <i>Mikä tulee muuttumaan?</i></p>	<p>Tee herkkyyksianalyysit eri vaihtoehdoille suunnitelmille ja niiden seurauksille Tee ristivaikutusanalyysi Kuvaile ja esitä merkittävät vaikutukset</p>
<p>Arvioinnin riittävyyden tarkastelu <i>Mitä mieltä itse olet?</i></p>	<p>Määritä uudelleen kohderyhmä ja heille tärkeät asiat Määritä uudelleen arviointikriteerit Arvota ja painota eri vaihtoehtojen hyvät puolet Tee trade-off analyysi Identifioi parhaat vaihtoehdot</p>
<p>Lieventämistoimenpiteiden luominen <i>Mitä vaikutuksille voi tehdä, jos niistä ei pidä?</i></p>	<p>Tarkastele väistämättömät vaikutukset Määritä mahdolliset lieventämistoimenpiteiden mittasuhteet määrä/mittakaava Suorita herkkyyksianalyysi mahdollisille toimenpiteille</p>
<p>Seuranta <i>Miten ennako-oletukset toteutuivat?</i></p>	<p>Määritä todelliset vs. ennustetut vaikutukset Kerro mittausten tuloksista päättäjille ja yleisölle</p>
<p>Hallinta ja lieventämistoimenpiteet <i>Kuka on vastuussa?</i></p>	<p>Laadi hallintasuunnitelma Sopeuta suunnittelun tavoitteet, menettelytavat ja suunnittele yksityiskohdat</p>

Kuva 1. Yleiset SVA:n vaiheet ja metodologia (Wolf 1983 ja Finsterbusch 1985 mukaan).

2.4 SVA ympäristötieteiden näkökulmasta

Ympäristötiede kuuluu luonnontieteisiin, jotka ovat perinteisiä eksakteja tieteenaloja (Manahan 1997, Chiras 2013). Ne pyrkivät selittämään luonnossa tapahtuvia ilmiöitä mahdollisimman tarkasti mallintamalla. Tutkimuksilla on määrä ja mitta, kokeet ovat toistettavissa ja tulokset vertailtavissa aiempien kanssa (Chiras 2013). Luvuilla ja yhteismitallistamisella on tärkeä merkitys, ja kvantitatiiviset menetelmät ovat luonnontieteiden ominta osaamista (Manahan 1997, Chiras 2013).

Sosiaalisten vaikutusten arviointi on usein ympäristövaikutusten arvioinnin osana (Marriott 1997, Jain ym. 2002). YVA on moninainen kudelma erilaisia menetelmiä, joiden tarkoituksena on keskustella ennen projektien toteuttamista sen tulevista vaikutuksista ympäristöön. Ympäristö laajana käsitteenä kattaa niin luonnonympäristöt, rakennetut kuin sosiaalisetkin ympäristöt (Marriot 1997, Jain ym. 2002). Sosiaalisten vaikutusten arviointi katsotaan kuuluvaksi YVA:n yhteiskuntapainotteiseen puoleen, jossa tarkastellaan ihmisiin ja yhteiskuntaan kohdistuvia vaikutuksia suunniteltavan hankkeen eri vaiheissa (Jain ym. 2002). Poikkitieteellisyydestä ja ”työkalun” nuoruudesta johtuen SVA:n menetelmät eivät ole kuitenkaan vakiintuneet ja ne ovat hyvin projektisidonnaisia; menetelmä, joka toimii tiehankkeissa, ei ole välttämättä parhaiten soveltuva enää uuden ydinvoimalan sosiaalisia vaikutuksia arvioitaessa.

Sosiaalisten vaikutusten arviointi on siis ympäristövaikutusten arvioinnin yhteyteen muotoutunut oma arviointiosionsa. SVA voidaan tehdä YVA:n yhteydessä erillisenä kokonaisuutenaan tai yhdessä YVA:n muiden selvitysten kanssa (Päivänen ym. 2005). Erityispiirteidensä vuoksi SVA on kuitenkin enenevässä määrin toteutettu erillisenä YVA:an liitettävänä arviointina. SVA:n voisi kuitenkin yhdistää monien muiden vaikutusarviointien kanssa: esim. ekologisten vaikutusten arviointiin kuuluvaan liikennepäästökarttaan voitaisiin merkitä päiväkoteja, ulkoilualueita ja luonnonsuojelukohteita, jolloin kuvasta hahmottuisivat niin ekologiset kuin sosiaalisetkin vaikutukset yhdestä perspektiivistä (Sairinen & Kohl 2004). Vuoropuheleva menetelmä helpottaa kaikkia osapuolia.

Niin YVA kuin SVA:kin voi toimia tulkkina, eli selventää osallisille projektin tai hankkeen eri vaiheita, auttaa ymmärtämään niitä ja tuoda osallistumisen mahdollisuuksia (Hokkanen 2013). Erityisesti SVA selventää tehokkaasti arvojen ja tieteellisen tiedon välistä suhdetta (Dietz 2004). SVA on haastava mallinnettava, sillä useat vaikutusten arvioinnissa

käytetyt taloudelliset tai demografiset mallit ovat hyvin herkkiä käytetyn tiedon laadulle sekä niihin liittyville oletuksille (Dietz 2004). Kvantitatiivisissa menetelmissä on puolensa, mutta niihin hukkuu yhteismitallistamisen seurauksena monia SVA:ssa oleellisia mielipiteiden sävyjä (Jain ym. 2002, Päivänen ym. 2005). Yksittäisen kokijan huoli ja pelot eivät useinkaan ole täysin yhteneviä toisen yksilön kokemiin (Sairinen & Kohl 2004, Hokkanen 2013).

2.5 SVA sosiaalitieteiden näkökulmasta

Sosiaalisten vaikutusten arviointia voidaan ja pitääkin lähestyä myös sosiaalitieteiden näkökulmasta. Ihmis- ja yhteiskuntatutkimuksissa selkeästi hahmotettava ja esim. numeerisesti esitettävä lopputulos on usein mahdotonta tuottaa. Käytännössä SVA ei ole koskaan vain teknistä vaikutusten arviointia, vaan sen luonne vaihtelee hyvin paljon sen mukaan, missä yhteydessä arviointia tehdään (Sairinen & Kohl 2004). SVA pitäisi nähdä yksittäisen selonteon sijaan prosessina: on tärkeää ymmärtää, että ihmiset voivat muuttaa mieltään ajan kuluessa (Burdge & Vanclay 2004). Ongelmana on hyvin usein, että *”tieto, jota ei voida helposti määrällistää tai yleistää, jää toissijaiseksi”* (Sairinen & Kohl 2004). On kuitenkin pyrittävä löytämään ratkaisuja selvitysten tekemiseksi, sillä se tuo oikeusturvaa hankkeen vaikutuspiirissä oleville ihmisille. Myös lainsäädäntö (esim. Maankäyttö- ja rakennuslaki) edellyttää riittävää vaikutusten arviointia.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin muuttujat voidaan jakaa esimerkiksi a) väestömuutoksiin, b) toiminnallisiin olosuhteisiin, c) alueen ominaispiirteisiin, d) hyvinvointiin ja elämän tyyliin liittyviin vaikutuksiin ja e) yhteisön tai ihmisten käsityksiin ja ristiriitoihin (Sairinen & Kohl 2004, muunneltu Burdgen 1990 ja Sairinen 1992 pohjalta). Tämä sosiaalisen organisoitumisen malli helpottaa tutkijaa ja SVA:n tekijää hahmottamaan mitä erilaisia ulottuvuuksia selvitysvaiheessa tulisi ottaa huomioon.

SVA:sta on monia hyötyjä, esimerkiksi yhteisöjen nivoutuvuus ja muutoksen helpompi hyväksyntä hankkeen edetessä. Tällöin hankkeen ”korjaamiskustannukset” usein laskevat. Sen todistaminen, kokevatko yhteisö tai jotkut yhteisön ryhmät merkittäviä vaikutuksia, kuuluu yhteisölle. Kun tämä toteutuu, vaikutuksia saadaan pienennettyä tai jopa poistettua kokonaan (Burdge & Vanclay 2004). On myös hyvä huomata, että sosiaaliset vaikutukset alkavat heti, kun tieto uudesta hankkeesta lähtee liikkeelle. Ympäristövaikutukset taas tulevat viiveellä vasta sitten, kun maastossa todella tehdään jotain konkreettista.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoreettisella tasolla vaikutuksia voidaan ajatella olevan kahta eri tyyppiä: subjektiivisia ja objektiivisia. ”*Subjektiivisia vaikutuksia ovat ne, jotka ovat vaikutuksille altistuneiden käsittämiä tai kokemia, olivatpa ne ulkopuolisen silmissä realistisia tai eivät. Objektiivisia vaikutuksia ovat ulkopuolisen arvioijan tärkeinä pitämät vaikutukset huolimatta siitä, mitkä ovat altistuvien käsitykset asianomaisista vaikutuksista*” (Dietz 2004). Perinteisessä asiantuntijavetoisessa arvioinnissa on keskitytty lähes yksinomaan objektiivisiin vaikutuksiin. Viime vuosina Suomessa on kehitetty osallistumista lisääviä menetelmiä niin YVA:ssa kuin SVA:ssakin (Lehmonen 2012, Uudenmaan liitto 2013).

Sosiaalisia vaikutuksia arvioitaessa on esitettävä kysymyksiä tutkimuksen edetessä: Kenen intressit yhteisössä ovat oikeutettuja, mikä rooli asukasosallistumisella on SVA:ssa, mitä vaikutuksia on otettava huomioon, kuinka näitä vaikutuksia tulisi vertailla ja kuka niitä arvioi? SVA voidaan kokea myös poliittisen prosessin kaltaisena, jolloin siihen liittyy sosiaalinen eriarvoisuus ja vallan epätasainen jakautuminen (Burdge & Vanclay 2004).

2.6 SVA:n toteuttamiseen liittyviä ongelmia

SVA:n toteuttamisessa on joitakin käsitteellisiä ja menetelmällisiä ongelmia. Nämä voivat johtua sosiaalitieteiden soveltamisen vaikeudesta, itse SVA-prosessiin liittyvistä ongelmista, prosessiin sovellettujen menettelytapojen ongelmista tai ns. ”epäsosiaalisesta mentaliteetista” (Burdge & Vanclay 2004).

Sosiaalitieteiden soveltaminen ympäristötieteiden alueelle aiheuttaa esimerkiksi vaikeuksia ymmärtää toisen tieteenalan termejä ja käsitteitä, ja näin kommunikointi hankaloituu. ”*Sosiaalitieteet, erityisesti sosiologia, ovat perinteisesti kriittisiä ja diskursiivisia, eivätkä niinkään ennustavia tai selittäviä*” (Burdge & Vanclay 2004), mitä SVA:ssa nimenomaan kaivattaisiin. Näin ollen oleellimmat teoreettiset tieteenalat eivät pysty tahoillaan tuottamaan tarvittavia keskenään yhteismitallisia taustatietoja ja tiede ei yksinään pysty myöskään tarjoamaan kaikkiin tilanteisiin sopivia mittaustapoja (Burdge & Vanclay 2004, Päivänen ym. 2005). Myös hallinnollinen vastuualojen epämääräisyys on jarruttanut SVA:n kehittämistä (Sairinen & Kohl 2004, Päivänen ym. 2005). Toisin sanoen SVA ei ikään kuin institutionaalisesti kuulu sosiaalisektorin sisälle, vaikka asiasta on tehty opaskin (Sairinen & Kohl 2004). Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos (THL) (entinen Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, STAKES) on julkaissut tähän vastatakseen erilaisia ohjeita terveys- ja ihmisvaikutusten arviointiin nettisivuillaan. Sivulla on listattu ihmisiin

kohdistuvien vaikutusten arvioinnin yleisiä vaiheita ja niiden alta löytyy myös tarkempia ohjeistoja ja menetelmiä.

Burdge ja Vanclay (2004) mukaan SVA-prosessin ongelmia voi olla esimerkiksi huonosti kerätty aineisto, jolloin siitä ei saada merkitseviä tuloksia tai se ei kelpaa analyysimenetelmiin. Käsitejärjestelmä on monilta osin kehittymätön (ks. 2.2 Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin termistö), mikä vaikeuttaa itse arvioinnin tekemistä ja esimerkiksi tulosten tulkintaa. SVA:ssa käytetään paljon erilaisia ja monimutkaisia menetelmiä ja menetelmien erilaisten luonteiden (esim. integroitu YVA:an vai erillinen) vuoksi niiden dokumentointi ja arviointi on vaikeaa (Burdge & Vanclay 2004).

SVA:han sovellettujen menettelytapojen ongelmia Burdge ja Vanclay (2004) ovat listanneet useita. SVA:ta tekevillä konsulteilla ei välttämättä ole käsitystä sosiaalitieteiden menetelmistä ja he eivät osaa käyttää niitä. Viranomaiset tai muut tilaajatahot eivät välttämättä tarkista konsultin asiantuntijuutta, SVA-selostuksia arvioidaan ja tarkastetaan vähän, relevanttia kirjallisuutta on vaikea löytää ja hankkia (vrt. menetelmien kehittymättömyys), tai ne voitu julkaista vain konsulttiraportteina, jolloin ne eivät ole julkisesti saatavilla. Loppuraporttia pidetään yksittäisenä selontekona, vaikka se pitäisi nähdä prosessina, joka saavuttaa täyden potentiaalinsa haitallisia vaikutuksia lieventävien toimien kautta tai ohjaamalla suunnitteluprosessia (Burdge & Vanclay 2004). Projektilähtöisestä lähestymistavasta johtuen SVA:ssa ei pystytä osoittamaan kumulatiivisia vaikutuksia ja tällöin tutkimus on vaikea ”myydä” kohdeyleisölle. Kun SVA:ta ei nähdä prosessina, sen tarjoamia mahdollisuuksia ei pystytä käyttämään tehokkaasti hyödyksi. Koska arviointiselostus on usein pohjana tehtäessä päätöksiä jatketaanko ko. hanketta vai ei, prosessin vaillinaisen hyödyntäminen voi johtaa hankkeen toteuttamatta jättämiseen, kun hankkeelle ei ole osattu laatia riittävää vaikutusten lieventämisstrategiaa. Selvitykset ovat usein myös osa poliittista prosessia ja joutuvat siksi ristiriitaisissa kuulemistilaisuuksissa tarkempaan arviointiin. Tästä syystä tulosten tulisi perustua tarkkuuteen ja jonkinasteiseen kvantifiointiin ja arvioinnin tehnyt henkilö tarvitsisi ohjeita tekemiensä arviointien oikeaoppiseen perusteluun.

”Epäsosiaalisen mentaliteetin” ongelmilla Burdge ja Vanclay (2004) tarkoittavat viranomaisten, yritysjohdon ja hankevastaavien asenneongelmia, ”ihmisistä ei niin väliä”-ajattelua. Burgen ja Vanclayn (2004) mukaan nämä ihmiset eivät ymmärrä sosiaalisia prosesseja tai metodologioita, eivät usko niihin ja ovat myös usein niitä vastaan. Tämän-

tyyppisten johdon edustajien on esimerkiksi vaikea hyväksyä, että sosiaalitieteiden metodien kautta ei saada yksittäisiä ratkaisukeinoja.

Moninaisten edelleen olemassa olevien ongelmien ratkaisemiseksi on Suomessa meneillään *Monitavoitearvioinnin käytännöt ja työkalut ympäristövaikutusten arvioinnin laadun ja vaikuttavuuden parantamisessa* -hanke (Improving environmental assessment by adopting good practices and tools of multi-criteria decision analysis, IMPERIA), jossa painotuu SVA:n osa-alue varsin merkittävästi. IMPERIA-hankkeessa haetaan parempia ratkaisuja mm. vaikutusten merkittävyyden arviointiin sekä osallistumiseen (IMPERIA 2014).

2.7 Määrällisten menetelmien käyttö SVA:ssa

”Menetelmien valinnassa tulisi kiinnittää huomiota siihen, mitä tietoa halutaan, mistä aiheesta, missä määrin ja soveltaa sitten erilaisia menetelmiä tarpeen mukaan.” (Kohl & Sairinen 2004). On myös tärkeää muistaa, että laadullinen ja määrällinen tarkastelutapa eivät ole toisiaan poissulkevia vaan ennemminkin täydentäviä. Hyvin suunnitellussa ja toteutetussa SVA:ssa käytetään siis molempia menetelmiä.

Kvantitatiivisia aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä on useita. Kaavoitettavaa aluetta voidaan tarkastella esimerkiksi kyselyllä, tilastojen ja rekistereiden kautta tai media-analyysillä. Kysely voidaan tehdä postitse, puhelimitse tai henkilökohtaisesti haastatellen (Kohl & Sairinen 2004). Päivänen ym. (2005) painottavat oppaassaan *Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa* eri viranomaistahojen yhteistyötä pohjatietojen hankinnassa. Maakuntatasolla tämä voisi tarkoittaa seudun kuntien terveydenhuoltoviranomaisten, koulutoimen ja esim. urheiluseurojen edustajien tekemää kuvausta alueen sosiaalisesta tilasta. Myös seurakunnilla (erityisesti diakoniatuella) on arvokasta tietoa alueen ihmisten elinpiiristä. Yhteistyötä tekemällä kaikkia aineistoja ei tarvitse etsiä ja koostaa itse, jolloin aikaa jää enemmän itse arvioinnin tekoon.

Tilastollisessa analyysissä on järkevää käyttää vain oleellisia tietoja. Esimerkiksi Jyväskylän Kortepohjan asemakaavan laadinnassa työryhmä oli selvittänyt tietoja mm. asuntokannasta, perheiden määrästä ja koostumuksesta sekä nuorisotyöttömyydestä (Mäkäräinen 2003). Oleellisten tietojen määrittäminen voi olla kuitenkin haastavaa ja siksi suunnitteluvaiheeseen tulisikin paneutua erityisen tarkasti, sillä myös lainsäädäntö velvoittaa *”riittäviin selvityksiin”*.

Yksi määrällinen arviointimenetelmä on Rapid Environmental Impact Assessment Method, RIAM (mm. Pastakia & Jensen 1998, Ijäs ym. 2010). Se on kehitetty ympäristövaikutusten arviointia varten ja se soveltuu erityisesti monitahoisten ja vaikeaselkoisten (kompleksisten) toteutusvaihtoehtojen vertailuun. Menetelmällä korjataan YVA:n subjektiivisuuteen ja läpinäkymättömyyteen kohdistunutta kritiikkiä. Sen osana kehitetty laskentaohjelma tuottaa selkeitä numeerisia ja visuaalisia tuloksia, joilla pystytään vertailemaan eri vaihtoehtojen vaikutuksia ko. alueeseen. Esimerkiksi päättäjät kaipaavat usein havainnollisia ja ymmärrettäviä tuloksia, joita tämä laskentaohjelma antaa. (Pastakia & Jensen 1998, RIAM 2014)

RIAM:in käytön lähtökohtana ovat numeeriset arviointikriteerit. Arvioitavat muuttujat on siis voitava muuttaa numeeriseen muotoon (Pastakia & Jensen 1998). SVA:ssa numeerista aineistoa on mahdollista kerätä valmiiden tilastojen avulla tai tuottamalla sitä itse esim. kirjallisen aineiston sisällön erittelyn kautta (ks. 5.2.1 Sisällönanalyysi). RIAM vaikuttaa havainnolliselta, mutta ihmisten mielipiteiden, arvojen, asenteiden ja tuntemusten analysointiin se ei suoraan sovellu, sillä nämä asiat eivät ole mallinnettavissa pelkästään numeroin. RIAM saattaa olla kuitenkin hyvä työkalu maakuntaliitoissa juuri sen alkuperäisessä tarkoituksessa; ympäristövaikutusten arvioinnissa. Laskentaohjelman saa myös valmiina internetistä.

2.8 Laadullisten menetelmien käyttö SVA:ssa

Laadullisia eli kvalitatiivisia aineistonkeruu- ja analyysimenetelmiä ovat esimerkiksi syvä- tai teemahaastattelut, ryhmäkeskustelut ja asiantuntijapaneelit, suunnittelu- ja päätösasiakirjojen analyysi, historiallisten asiakirjojen analyysi sekä osallistumisen ja vuoropuhelun kautta kerätyn aineiston analyysi (Kohl & Sairinen 2004).

Syvä- tai teemahaastattelut voidaan tehdä asukkaille, viranomaisille tai muille sidosryhmille. Syvähaastattelussa henkilö tai ryhmä tavataan useaan kertaan ja aiheesta keskustellaan nimensä mukaisesti syvällisesti ja perusteellisesti. Teemahaastattelut eivät ole tarkkaan jäsenneltyjä vaan on katsottu etukäteen valmiita teemoja, joiden mukaan keskustelua ohjailaan. Teemoja voidaan käydä läpi satunnaisessa järjestyksessä, haastattelu ei ole siis tiukkaan strukturoitu (Päivänen ym. 2005).

Ryhmäkeskustelut ja asiantuntijapaneelit ovat hyviä tiedonkeruutapoja, jossa useat keskustelijat/ panelistit saavat tukea toisistaan ja keskustelu etenee jouhevasti. Toisaalta ujommat

keskustelijat voivat jäädä voimakkaampien puhujien ja mielipiteiden varjoon. Tällöin keskustelu ohjautuu ”vahvimpien puhujien” osoittamaan suuntaan ja kaikkia mielipiteitä ei välttämättä saada esille (Päivänen ym. 2005).

Suunnittelu- ja päätösasiakirjojen analyysi tuo tietoa meneillään olevan hankkeen tai aiempien hankkeiden suunnittelun onnistumisesta ja sen vaikutuksista nykyiseen tilanteeseen. Aiemmistä hankkeista tehty analyysi luo pohjaa tulevalle suunnittelulle vähän samaan tapaan kuin historiallistenkin asiakirjojen analyysi, mutta paljon lähempänä nykyaikaa. Suunnittelu- ja päätösasiakirjoista selviää myös käydyt keskustelut, jotka ovat johtaneet nykytilanteeseen: taustojen selvittämisen jälkeen on helpompi suunnitella tulevaa. Myös alueelta aiemmin kerätyt YVA-aineistot antavat tietoa kohteena olevasta alueesta. YVA:n toteuttamisajankohdasta riippuen se saattaa tarjota selvityksiä, joita voidaan soveltaa uudessa hankkeessa joko suoraan tai välillisesti.

Historiallisten asiakirjojen analyysi on käyttökelpoinen erityisesti isoissa hankkeissa, sillä se antaa pohjaa ihmisten nykyisille mielipiteille ja toimille sekä luotaa hyvin alueen rakennetta ja kehitystä. Esimerkiksi Ilomantsin Hattuvaarassa sijaitseva Pampolan kultakaivos ei kohdannut paikallisten asukkaiden vastustusta, kun se aloitti toimintansa vuonna 2011. Tämä tuntuu erikoiselta, sillä Suomessa kaivosteollisuutta on tarkkailtu erittäin kriittisesti Talvivaaran kaivoksen useiden ympäristöongelmien seurauksena. Miksi Pampolassa vastustusta ei ilmennyt? Alueella on perinteisesti vastustettu luonnonsuojelutoimia elinkeinomenetyksen pelossa. Paikallisilla on myös kokemusta ympäristökonfliktiliikkeistä, tästä esimerkkinä Hattuvaara-liike 1970–80-luvuilla, joka vastusti tehometsätalouden vesakkomyrkytyksiä. Myös teollisuushistoria alueella on pitkä, jo 1600-luvulla alueella oli suo- ja järvimalmia hyödyntänyttä ruukkiteollisuutta (Mononen 2012).

Osallistumisen ja vuoropuhelun kautta kerätyn aineiston analyysi on myös kvalitatiivista tutkimusta. Aineistoa voidaan kerätä asukas- ja keskustelutilaisuuksista, yhteissuunnittelu-ryhmistä tai esimerkiksi alueella toteutettavien kiertokävelyiden muistioista. Keski-Suomen liitossa tällaisia julkisia tiedotus- ja keskustelutilaisuuksia onkin jo järjestetty ja esimerkiksi pöytäkirjojen analysointi on luontevasti toteutettavissa.

Laadullisten menetelmien tulosten tulkinta on usein eniten asiantuntijuutta vaativaa työtä. Tuloksia voi suhteuttaa ja vertailla aiempiin vastaaviin arviointeihin ja kokemuksiin (ver-

taileva tutkimus) tai voidaan haastatella selvitysten tekijöitä ja asianosaisia viranomaisia. (Kohl & Sairinen 2004)

2.9 Visuaalisia ja helppokäyttöisiä työkaluja arvioinnin tekoon

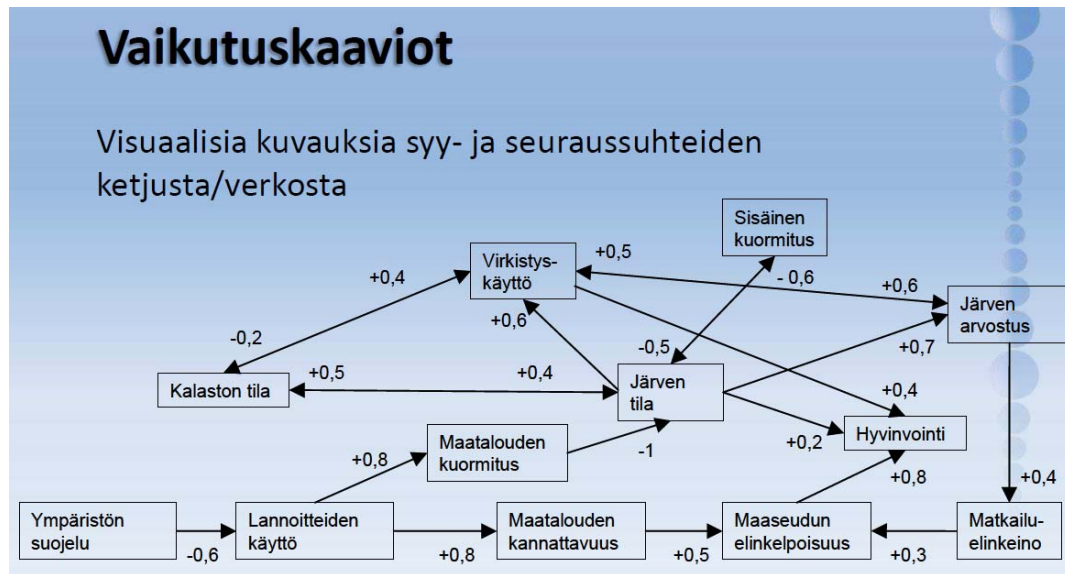
Monivaiheisten ja kovaa asiantuntijuutta vaativien laadullisten menetelmien käyttö voi tuntua haasteelliselta. Sosiaalisten vaikutusten arviointia voi kuitenkin lähestyä myös helpommin sovellettavin menetelmin, joita kehitetään esimerkiksi meneillään olevassa IMPERIA-hankkeessa (IMPERIA 2014).

SVA:n tavoitteena on jäsentää ja ymmärtää alueen sosiaalisia rakenteita ja ennaltaehkäistä suunnitellun hankkeen negatiivisia vaikutuksia, mutta näiden lisäksi on kuitenkin tärkeää pystyä esittämään tulokset myös maallikoille ymmärrettävässä muodossa. Helpommat ja vähemmän monimutkaiset menetelmät auttavat tässä. Näitä ovat esimerkiksi vaikutuskaavio, tavoitehierarkia (ks. 5.2.4 Tavoitehierarkia), toimenpidetaulukko ja merkittävyyskaaviot. Merkittävyyskaaviota voi tarvittaessa jatkaa monitavoitteisen arvopuuanalyysin tekoon, mutta se on työläs suorittaa ja vaatii paljon asiantuntemusta; kiireisessä kaavaprosessissa tähän ei välttämättä ole aikaa (Mustajoki ym. 2013).

Vaikutuskaaviossa kuvataan syy- ja seuraussuhteiden ketjua tai verkkoa (kuva 2). Vaikutuskaavio auttaa hahmottamaan kokonaiskuvan välittömistä ja välillisistä vaikutuksista ja se tukee erityisesti hankkeen alkua, kun halutaan tunnistaa erilaisia vaikutuksia. Myöhemmin kaavoituksen yhteydessä kaaviota voidaan käyttää vaikutusten kuvailuun. Vaikutusten tunnistaminen ei ole kuitenkaan aina yksiselitteistä ja pidemmälle vietyinä laskennallisten arvojen käyttö vaatii vankkaa asiantuntemusta (Mustajoki ym. 2013).

Toimenpidetaulukko (kuva 3) (Rytkönen ym. 2012, Mustajoki 2013) havainnollistaa suunnittelua, jossa vaihtoehtoja on useita ja niitä on tarpeellista vertailla. Kaavoituksessa tämä sopii alkuvaiheen suunnitteluun, kun pohditaan erilaisia kaavavaihtoehtoja.

Merkittävyyskaavio (kuva 4) lisää arvioinnin läpinäkyvyyttä ja tuo uusia näkökulmia keskusteluun. Se soveltuu hankkeen keskivaiheille ja siihen on hyvä sisällyttää myös sidoryhmien näkemykset. Haasteena on, miten esittää eriävät mielipiteet ja miten valita akseleiden muuttajat (Mustajoki ym. 2013).

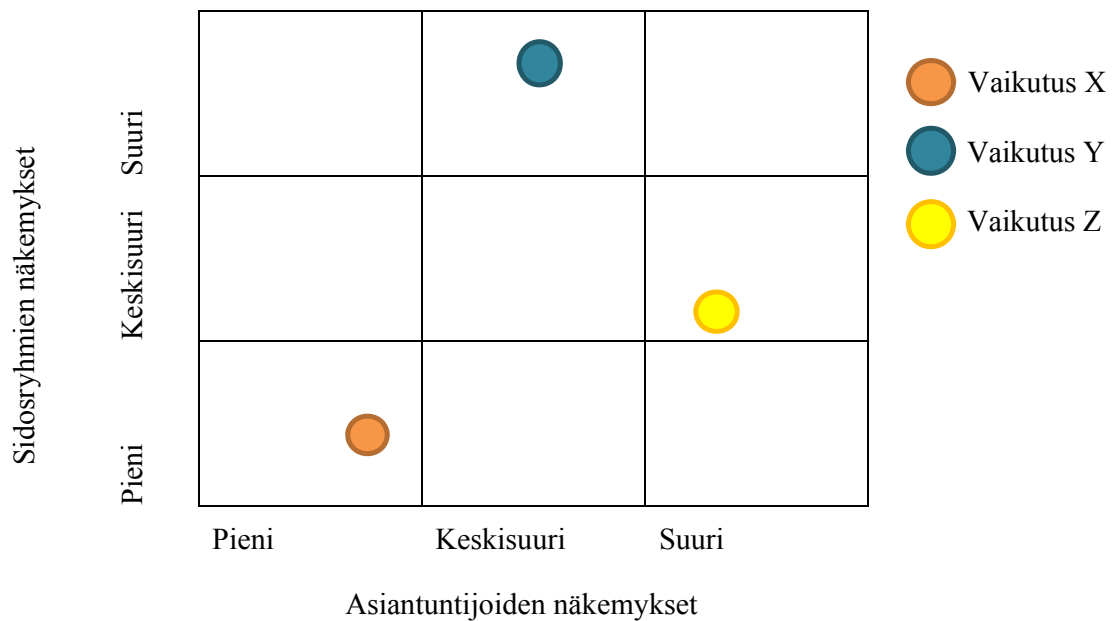
Kuva 2. Esimerkki vaikutuskaaviosta, jossa on havainnollistettu järven tilaan vaikuttavien tekijöiden suhdetta toisiinsa (Mustajoki ym. 2013).

Toimenpidetaulukko

Vaihtoehtojen muodostaminen yksittäisistä toimenpiteistä

Toimenpiteet	VE0+ Valmiustaso + tilapäiset rakenteet	VE1 Valmiustaso + tilapäiset rakenteet + penkereet	VE2 Tulva- penkereet	VE3 Kemijoen perkaukset
Viranomaisten valmiustason parantaminen	•	•	•	•
Tulvatiedotuksen kehittäminen	•	•	•	•
Tulvatorjuntakaluston ja massojen varastointi	•	•		
Muu valmiustason parantaminen (ennustemallit, viemäröinti)	•	•		
Tilapäisten tulvasuojeluratkaisujen käyttövalmius	•	•		
Tilapäinen Saarenputaan siltojen sulkeminen moreenimassoilla	•	•		
Kanta- ja valtateiden tilapäiset korotukset tulvatilanteessa	•	•		
Moreenipenkereet		•	•	
Kiinteät tulvaseinät			•	
Kemijoen vedenjohtokyvyn parantaminen perkauksilla				•

Kuva 3. Esimerkki toimenpidetaulukosta Rovaniemen Tulvariskien hallinnan suunnittelun monitavoitearviointi -pilottihankkeessa, jossa vertaillaan neljää toteuttamisvaihtoehtoa (VE0+ - VE3) erilaisten vaikutuksien osalta (Rytkönen ym. 2012, Mustajoki ym. 2013).

Kuva 4. Esimerkki merkittävyydekaaviosta, jossa havainnollistetaan sidosryhmien ja asiantuntijoiden käsityksiä tarkasteltavan vaihtoehdon eri vaikutusten merkittävyydestä (Mustajoki ym. 2013).

3 MAAKUNTAKAAVOITUS JA MAAKUNTALIITON TEHTÄVÄT

3.1 Alueiden käytön suunnittelu

Maankäyttö- ja rakennuslaki (MRL 1999/132) säätelee yleisissä säännöksissään (5§) alueiden käytön ja suunnittelun tavoitteista 11 kohdan listalla. Lista alkaa sosiaalisten vaikutusten arviointiin tiiviisti liittyvillä määritelmillä:

Alueiden käytön suunnittelun tavoitteena on vuorovaikutteiseen suunnitteluun ja riittävään vaikutusten arviointiin perustuen edistää:

1) turvallisen, terveellisen, viihtyisän, sosiaalisesti toimivan ja eri väestöryhmien, kuten lasten, vanhusten ja vammaisten, tarpeet tyydyttävän elin- ja toimintaympäristön luomista; - -

Kaavaa valmistelevalle tahon on lain mukaan oltava myös vuorovaikutuksessa tahojen kanssa, joiden ”*oloihin ja etuihin kaava saattaa huomattavasti vaikuttaa*” (6§). Kaavan tulee lisäksi perustua riittäviin tutkimuksiin ja selvityksiin (9§). Sosiaaliset vaikutukset mainitaan 9§:n selvitystarpeissa, mutta muodossa ”*on selvitettävä tarpeellisissa määrin*”. Tämä asettaa haasteita toimijalle; mikä on tarpeellinen määrä ja kuka sen määrittää?

Maakuntaliitoille erityisen tärkeä lainkohta on MRL:n 28§, jossa säädetään maakuntakaavoituksen sisältövaatimuksista. Näissä säännöksissä on huomioitu myös luonnonsuojelulain asettamat velvoitteet. Maakuntakaavoituksessa erityisesti huomioitavat osa-alueet 28§:n mukaan on esitetty taulukossa 2.

Ympäristöministeriö, joka ohjaa maakuntakaavoitusta, painottaa kokonaismaakuntakaavoitusta. Tämä ei aina ole mahdollista. Syynä tähän on useimmiten alueiden nopea kehitys, joka vaatii maakuntakaavalla ratkaistavassa asiassa nopeaa reagointia (Ristaniemi 2013). Maakuntaliiton haasteet liittyvät erityisesti kaikkien osa-alueiden tasapuoliseen huomioimiseen kaavoituksessa. Keski-Suomessa nopeaan kehitykseen on vastattu vaihemaakuntakaavoilla, joissa on osa-alue kerrallaan kehitetty maakunnan tulevaisuutta oikeaan suuntaan.

MRL:n yleiset alueidenkäyttötavoitteet (5§) ja maakuntakaavoituksessa erityisesti huomioitavat osa-alueet (28§) listaavat tavoitteet eri järjestyksessä. Yleisissä tavoitteissa painotetaan nimenomaan yhteisöön kohdistuvien vaikutusten merkitystä ja maakuntakaavoituk-

nessa lähdetään enemmän tarkoituksenmukaisesta alueidenkäytön suunnittelusta ja ekologisesta kestävydestä. Näiden painotuserojen seurauksena maakuntakaavoitus keskittyy helposti enemmän ympäristövaikutusten kuin sosiaalisten vaikutusten arviointiin.

Taulukko 2. Maakuntakaavoituksessa erityisesti huomioitavat osa-alueet (MRL 1999/132 28§).

-
- 1 Maakunnan tarkoituksenmukainen alue- ja yhdyskuntarakenne
 - 2 Alueiden käytön ekologinen kestävyys
 - 3 Ympäristön ja talouden kannalta kestävä liikenteen ja teknisen huollon järjestelyt
 - 4 Vesi- ja maa-ainesvarojen kestävä käyttö
 - 5 Maakunnan elinkeinoelämän toimintaedellytykset
 - 6 Maiseman, luonnonarvojen ja kulttuuriperinnön vaaliminen
 - 7 Virkistykseen soveltuvien alueiden riittävyys
-

3.2 Maakuntakaavoitus

Maakuntakaavoitus Suomessa on kaavoituksen ylin ja yleispiirteisin taso. Maankäyttö- ja rakennuslaki määrittelee maakunnan ja maakunnan liiton tehtävät tarkasti. Maakunnan tulee tehdä maakuntasuunnitelma, jossa osoitetaan tavoiteltu kehitys, ja laatia alueiden käytön suunnittelua ohjaava maakuntakaava (25§ MRL). Maakuntakaavassa tulee ottaa huomioon valtakunnalliset alueidenkäyttötavoitteet ja siinä tulee esittää alueiden käytön ja yhdyskuntarakenteen periaatteet sekä osoitetaan maakunnan kehittämisen kannalta tarpeellisia alueita (25§). Maakuntakaavan hyväksyy maakunnan korkein päättävä toimielin (31§), eli kuntien valitsemista edustajista koostuva maakuntavaltuusto. Hyväksytty maakuntakaava saatetaan Ympäristöministeriön vahvistettavaksi (31§).

Keski-Suomessa on 14.4.2009 Ympäristöministeriössä vahvistettu ja 10.12.2009 lainvoiman saanut maakuntakaava (Keski-Suomen liitto 2013) ja sitä on täydennetty vaiheittain vaihemaakuntakaavoilla. Vaihemaakuntakaavoja on saatu valmiiksi kaksi: ensimmäinen käsitteli Jyväskylän seudun jätteenkäsittelykeskusta ja toinen maa-aineshuoltoa. Kolmas vaihemaakuntakaava, Turvetuotanto, suoluonto ja tuulivoima, on hyväksytty maakuntavaltuustossa ja se on Ympäristöministeriössä vahvistettavana. Kolmannesta vaihemaakunta-

kaavasta on tullut Ympäristöministeriöön 22 valitusta ja näiden jättäjät voivat halutessaan valittaa vahvistuspäätöksestä myöhemmin vielä korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Neljäs vaihemaakuntakaava, Kaupallinen palveluverkko ja taajamatoiminnot, on myös Ympäristöministeriössä vahvistettavana.

3.3 Keski-Suomen liiton SVA:n nykykäytännöt

Keski-Suomen maakuntaliitto arvioi ja ottaa huomioon sosiaalisia vaikutuksia teettämällä etukäteisselvityksiä kaavan laadinnan alkaessa tarpeellisiksi katsomistaan osa-alueista, järjestämällä tiedotustilaisuuksia vireillään olevasta kaavasta, ja ottamalla vastaan (kirjallista ja suullista) palautetta nähtävillä olevasta kaavasta valmistelu- ja ehdotusvaiheissa (Keski-Suomen liitto 2012). Saadut palautteet ja muistutukset kootaan yhteen ja niihin laaditaan vastineet. Vastineet käsitellään maakunnan Ympäristö- ja tasa-arvovaiikutusten työryhmässä (YVA-ryhmä), joka koostuu maakuntaliiton asiantuntijoista ja sidosryhmistä. Jäseniä ryhmässä on Keski-Suomen ELY-keskuksesta, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirastosta (AVI), Jyväskylän yliopistosta, Keski-Suomen museosta ja metsäkeskuksesta, Suomen luonnonsuojeluliiton Keski-Suomen piiristä ja naisjärjestöjen Nytkis ry:stä (Keski-Suomen liitto 2014).

Koska lainsäätäjä velvoittaa tekemään sosiaalisten vaikutusten arvioinnin yhtenä kaavaprosessin osana, mutta täsmällistä ja yleispätevää menetelmää ei ole osoitettu, kukin Suomen maakunnista ratkaisee menetelmätarpeet itsekseen. Keski-Suomen liitossa SVA koetaan osin tästä syystä aiheeksi, josta ”*ei oikein saa otetta*” (suunnittelupalaveri 16.4.2012).

SVA:n lisäksi maakuntaliittojen tulee laatia kaavaprosessin alkuvaiheessa osallistumis- ja arviointisuunnitelma (OAS), jonka pohjalta toteutetaan osallistumista lisääviä toimenpiteitä sekä arvioidaan toteutuneen kaavan vaikutuksia (63§ MRL). Keski-Suomen liitto laatii OAS:n ja myös sitä YVA-ryhmä arvioi. Kolmannen vaihemaakuntakaavan osalta OAS listaa lakisääteisiä veloitteita ja ympäristövaikutuksia. Suunnitelma on hyvin yleistasoinen ja siinä ei ole esimerkiksi kuvattu käytettyjä menetelmiä. Käytettyjä arviointimenetelmiä ei ole kirjattu myöskään YVA-ryhmän kokouspöytäkirjoihin. Kaavaselostuksesta, OAS:sta sekä pöytäkirjoista selviää vain, että sosiaalisia vaikutuksia on tarkasteltu asukastiheyksien perusteella (Keski-Suomen liitto 2012). Pöytäkirjoista selviää myös, että esimerkiksi SVA:n osalta arvioinnin tarkkuutta on alettu kritisoida vasta kaksi vuotta kaavan aloittamisen jälkeen (pöytäkirjat 2012) ja mm. tällaisten tilanteiden ehkäisemiseksi hyvä etukäteissuunnittelu on tärkeää.

4 OSALLISTAMINEN MAANKÄYTÖN SUUNNITTELUSSA – ESIMERKKEJÄ HANKKEISTA JA OPPAISTA

4.1 Uudenlaista vuorovaikutteista tulevaisuussuunnittelua

Siivet ja juuret on Etelä-Suomen maakuntien Uudenmaan, Hämeen ja Päijät-Hämeen liiton yhteistyössä toteuttama tulevaisuustarkastelu metropolialueelle. Tarkastelu ei ole suoraan verrattavissa maakuntakaavoituksen toteuttamiseen, mutta sillä on vahva yhteys tulevaisuuden kaavaprosesseihin ja alueiden suunnitteluun (Uudenmaan liito 2013).

Projektissa toteutettiin uudenlaisia ja vaihtelevia osallistumismenetelmiä, joilla kerättiin tietoa liitoilta ja niiden sidosryhmiltä, asiantuntijoilta, päättäjiltä ja kansalaisilta. Uusia menetelmiä olivat esimerkiksi erilaiset työpajat ja joukkoistaminen.

Joukkoistamisessa on kyse internetiin viedystä toiminnosta, jossa kerätään perinteiseen suunnitteluun kuulumattomien osallisten mielipiteitä meneillään olevasta hankkeesta. Sivustoilla ideoita ja palautetta hankkeista voivat antaa kansalaiset, yhdistysten ja yritysten edustajat sekä muut asiasta kiinnostuneet. Parhailla sivustoilla toteutuu myös aito vuoropuhelu suunnittelijoiden ja kansalaisten välillä. Esimerkiksi Kotkan kaupunki (Avoinkotka, www-sivut), eduskunnan tulevaisuusvaliokunta (Aitamurto 2012) ja Helsingin kaupunginkirjasto (Helsingin Sanomat 2012) ovat ottaneet menetelmän käyttöönsä. Kotkan kaupunki käyttää joukkoistamista elinkeinostrategian, kaupunkistrategian, Ankkurin (luovien alojen keskus), Kantasataman ja tuulipuistohankkeiden suunnittelussa. Helsingin kaupunginkirjasto kokeili syksyllä 2012 osallistuvaa budjetointia. Tulevaisuusvaliokunta on teettänyt joukkoistamisesta erillisen selvityksen ja se pitää yllä sivustoa, jonka tarkoituksena on testata ja lisätä hallinnon avoimuutta. Sivuston kautta joukkoistamisen menetelmillä kerätään kansalaisten mielipiteitä esimerkiksi tulevaisuusvaliokunnan selontekoja varten (Tulevaisuusvaliokunta 2013).

Joukkoistamisjaoston puheenjohtaja Oras Tynkkynen katsoo Tulevaisuusvaliokunnalle tehdyn selvityksen esipuheessa, että menetelmä ei korvaa asiantuntijoita ja edustuksellista demokratiaa, vaan täydentää ja tukee niitä (Aitamurto 2012). Myöskään kaavoituksessa ei voida ajatella siirtymistä kokonaan osallistuvaan suunnitteluun, vaan taustalla tarvitaan maankäytön suunnittelun ammattilaisia.

Siivet ja juuret -hankkeen aikana toteutettiin yhteensä 12 työpajaa ympäri metropolialuetta: aluksi järjestettiin visiotyöpajoja, keskivaiheilla hanketta polkutyöpajoja ja lopussa kärki-työpajoja (kuva 5). Työpajojen pohjaksi teetettiin kyselytutkimus kolmen maakuntaliiton henkilöstölle. Vastausten pohjalta ja hankkeen edetessä tarkasteluun valikoitui yhdeksän erilaista tulevaisuusteemaa. Menetelmänä työpajoissa käytettiin kuviin perustuvia tulevaisuusvisioita ja vakiintuneiden suunnittelualan termien ja käsitteiden sijaan päätettiin käyttää nimiä ja termejä, jotka avautuisivat kaikille osallistujille. Jokaisen työpajan aikana kuva-sanalliset visiot koottiin maakuntien aluetta kuvaavalle kartalle. Työskentelymenetelmä koettiin tuoreeksi, innostavaksi ja havainnolliseksi, ja menetelmä jo sinällään kertoi suunnittelijoiden kiinnostuksesta kuulla osallisten mielipiteitä (Uudenmaan liitto 2013).

Joukkoistamista testattiin Siivet ja juuret -hankkeessa oman projektia varten luodun sivuston avulla. Sivustosta haluttiin alusta alkaen mahdollisimman vuorovaikutteinen ja se rakennettiin tästä syystä blogi-pohjaiseksi vapaan lähdekoodin Wordpress-julkaisujärjestelmän alustalle. Sivustosta tehtiin selkeä ja sen tavoite olla vapaamuotoisempi toteutui hyvin. Hankkeen aikana perustetuille suljetuille työryhmille, jotka pohtivat liikkumiseen ja sen muotoihin liittyviä kysymyksiä, luotiin sivustolle helppojen salasanojen takana olevat omat ryhmäsivut. Sivusto sai hankkeen aikana paljon kiitosta viestintäkanavana ja sen koettiin lisänneen suunnittelun avoimuutta. ”*Se koettiin erinomaiseksi, joskin ajoittain työlääksi viestintävälineeksi*”. Haasteitakin silti jäi, sillä pilottihankkeessa ensimmäisen tapaamisen jälkeen ”nukkumaan jääneitä” ei tavoitettu enää. Myös esimerkiksi eläkeläisistä koostunut työryhmä koki verkko-osallistumiseen selkeästi korkeamman kynnyksen, kuin muut työryhmät, ja työn alkuvaiheiden avoimuus sekä keskeneräisen aineiston julkaisu aiheutti sisäistä keskustelua asiantuntijapiireissä: ”*asiantuntijoiden spontaanin ja avoimemman kirjoittamisen kynnyks koettiin vielä varsin korkeaksi*” (Uudenmaan liitto 2013).

Loppuraportin mukaan joukkoistaminen sopii erityisesti 1) suunnitteluprosesseihin, joissa toteutus edellyttää toimijoiden myöhempää sitoutumista suunnitelmassa kirjattaviin tavoitteisiin, 2) ideointiin, kun halutaan uusia, tuoreita näkökulmia tietystä aiheesta ja 3) työn arviointiin ja kommentointiin, kun halutaan aidosti altistaa suunnitelma tai sen osa kehitykselle (Uudenmaan liitto 2013, Liite 4).

Kokonaisuudessaan joukkoistamissivusto koettiin onnistuneeksi: ”Työskentely sivustolla oli kaiken kaikkiaan rohkaiseva kokemus, joka kertoi että verkkofoorumi on käyttökelpoinen väline myös maakunnan tason suunnittelussa.” (Uudenmaan liitto 2013)

Kuva 5. Kuvakooste Siivet ja Juuret -hankkeen tapaamisista ja menetelmänä käytetystä kuvin visualisoidusta tulevaisuudesta. 1) Häme-Pro Hämeenlinna 3.10.2012, 2) Hämeen päättäjät Forssassa 10.9.2012, 3) Asiantuntijat Helsingissä 21.9.2012, 4) Hämeen päättäjät Forssassa 10.9.2013, 5) Uudenmaan tulevaisuuspäivä Helsingissä 31.8.2012, 6) Maakuntahallitukset Helsingissä 11.9.2012 (kuvat: Tuula Palaste-Eerola, Uudenmaan liitto 2013, Siivet ja Juuret-hankkeen www-sivut).

4.2 Kaikille hyvä Suomi -selvitys

Toinen kansallinen foorumipohjainen ohjelma on Sosiaali- ja terveysministeriön tilaama Kaikille hyvä Suomi -selvitys, jossa oli mukana myös Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Työryhmän tavoitteena oli ottaa kantaa erilaisiin sosiaalisektorin nykyongelmiin, erityisesti miten hyvinvointiyhteiskunta pystyy toimimaan myös suurten ikäluokkien eläköityessä, ja tehdä toimintaehdotuksia tulevaisuutta varten. Työ painottui asiantuntijoista koottuun työryhmään ja sen keskusteluihin, mutta projektin aikana järjestettiin myös sukupolvifoorumi Helsingissä. Sinne kutsuttiin kaiken ikäisiä suomalaisia kertomaan mielipiteitään ja ottamaan kantaa erilaisiin työryhmän ideoimiin visioihin. Foorumin yhteydessä avattiin kansalaisfoorumi -www-sivusto, jonka kautta sai myös antaa palautetta. Sukupolvifoorumissa oli ensin aiheiden yhteinen esittely, jonka jälkeen niistä keskusteltiin oppimiskahviloissa. Kommentit koottiin yhteen ja ne ovat tiivistetysti nähtävillä työryhmän loppuraportissa (Vaarama 2013).

Tässä projektissa kansalaisfoorumiosuus painottui kertatapaamiseen ja sähköpostipalautetta tuli n. 20 kappaletta. Kaavoituksessa samantapaisia keskustelu- ja tiedotustilaisuuksia järjestetään perinteisesti, mutta kaavaselostukseen ei ole kirjattu tilaisuuksien antia.

4.3 Kaavoituksen tueksi julkaistut oppaat

Kaavoituksen tueksi on julkaistu useita oppaita. Sosiaalisten vaikutusten arviointiin, osallistumiseen ja vuorovaikutteiseen suunnitteluun neuvovia julkaisuja ovat ainakin Suomen ympäristökeskuksen (SYKE) julkaisemat *Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaavoituksessa – Avauksia sisältöön ja menetelmiin* (Päivänen ym. 2005), *Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa – Seurannan ja arvioinnin viittekehys ja menetelmät* (Roininen ym. 2003), sekä Ympäristöministeriön Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000-sarjan *Opas 8 Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa* (Ympäristöministeriö 2002).

SVA:n sisältöön ja menetelmiin perehdyttävä opas (Päivänen ym. 2005) on näistä aiheeltaan kattavin, osuvin ja uusin, mutta sisältää vähän konkreettisia työkaluja itse arvioinnin toteuttamiseen. Esimerkkejä on listattu useita ja ne ovat havainnollisia. Nämä avaavat SVA:n ”perusongelmaa” eli tilanteiden vaihtelevuutta, jonka vuoksi ”*kaikkiin arviointeihin soveltuvaa yhtä sabluunamallia*” ei pystytä kehittämään (Päivänen ym. 2005).

SYKE:n toinen aihetta käsittelevä julkaisu seurannasta ja arvioinnista, sekä niiden viittehyksistä ja menetelmistä (Roininen ym. 2003) tarjoaa työkaluja arvioinnin toteuttamiseen.

Työkalut ovat lähinnä luokittelu- ja taulukkopainotteisia ja vaativat myös käyttäjältään ymmärrystä taustalla olevien menetelmien tieteellisistä perusteista ja säännöistä. Opas keskittyy myös enemmän jälkikäteen tehtävään arviointiin sekä vuorovaikutteisuuden parantamiseen, joka ei suoranaisesti vastaa esim. Keski-Suomen liiton tavoitteita löytää toimivia menetelmiä SVA:n toteuttamiseen kaavoitusprosessin alkuvaiheessa. Oppaassa on kuitenkin hyviä perusteluja ja avauksia eri menetelmien yksittäiselle ja yhteiskäytölle. Toki on myös huomioitava, että oppaalla on jo ikää kymmenkunta vuotta ja esim. sosiaalisen median hyödyntämismahdollisuudet ja -vaatimukset ovat tänä päivänä suuremmat.

Osallistuminen ja vaikutustenarviointi -opas (Ympäristöministeriö 2002) tarjoaa kaavoittajalle yksityiskohtaisia ohjeita kaavan toteuttamisen vaiheista. Se painottaa osallistumis- ja arviointisuunnitelman roolia SVA-menetelmien määrittelijänä ja koko osallistumisen suunnittelijana kaavaprosessissa. OAS tehdään heti kaavan aloitusvaiheessa ja sitä on mahdollista täydentää suunnittelun edetessä. Tärkeää olisi kuitenkin hahmottaa käytettävät menetelmät ja työkalut jo alkuvaiheessa, jotta osataan tehdä tarvittavia ja tarpeeksi kattavia selvityksiä sosiaalisten vaikutusten arvioimiseksi. Opas listaa ja taulukoi selkeästi useita erilaisia menetelmiä osallistumisen toteuttamiseksi, mutta painottuu yksi- ja kaksisuuntaisiin menetelmiin, joissa aito vuorovaikutus voi jäädä hyvinkin vähäiseksi. Lisäksi oppaassa ei mainita kertaakaan termiä ”sosiaalisten vaikutusten arviointi”. Tämä seikka auttaa ymmärtämään, miksi kaavoitusasiantuntijoiden, jotka ovat usein luonnontiede- tai insinööri-taustaisia, on vaikea hahmottaa osallistumisen ja vuorovaikutuksen syvempiä merkityksiä ja mitä niillä konkreettisesti tavoitellaan. Oppaan hyvien taulukoiden ja listojen ohella ei kuitenkaan esitellä konkreettisia esimerkkejä miten, millä tavoin ja minkälaisin dokumentein kyseisiä menetelmiä tulisi käyttää.

Kaikissa oppaissa painotetaan paljon osallistumisen tärkeyttä ja siihen panostamista sekä vuorovaikutteisuuden tavoittelua, mutta niistä puuttuvat ohjeet siitä, miten osallisille välitetään tieto heidän osallistumisensa vaikutuksista kaavan valmisteluun. Viranomaistahoille toiminee perinteinen tiedottaminen, mutta paikallisjärjestöt ja asukkaat kaipaavat jotain konkreettisempaa. Puutteista huolimatta kaavoittaja voi näistä oppaista kuitenkin poimia hyödyllisiä neuvoja ja ylipäättään perehtyä tarkemmin sosiaalisten vaikutusten arvioinnin haasteisiin ja mahdollisuuksiin. Liitteessä 1 on listattu kaavoituksen kannalta näiden kolmen oppaan erityisen hyödylliset kappaleet ja osiot sosiaalisten vaikutusten arviointiin liittyen.

5 AINEISTO JA MENETELMÄT

5.1 Tutkimuksen aineisto

Aineistona käytetään Turvetuotanto, suoluonto ja tuulivoima -vaihemaakuntakaavan ehdotusvaiheesta 14.5-19.6.2012 saatuja 213 muistutusta sekä 159 lehtikirjoitusta kaavan valmistelu, luonnos- ja ehdotusvaiheen ajanjaksolta 1.1.2011-19.6.2012. Muistutukset ovat yksityisten ihmisten, viranomaisten, kuntien ja yritysten kannanottoja vireillä olleeseen kaavahankkeeseen. Mukana oli yleisen nettipalautelomakkeen kautta tulleita nimettömiä lyhyitä palautteita ja toisaalta monisivuisia yksityisten laatimia kaavaehdotuksen vastineita. Muistutuksia oli myös viranomaisilta (esim. kunnat, ELY-keskus, muut maakuntaliitot, ministeriöt), yrityksiltä ja yleishyödyllisiltä julkisilta tahoilta kuten Keski-Suomen museolta ja Huoltovarmuuskeskukselta. Palautteiden joukossa oli myös joitakin identtisiä tekstejä usealta eri lähettäjältä. Niiden tarkoituksena oli ilmeisesti tuottaa mahdollisimman paljon vastineita maakuntaliiton käsiteltäväksi.

Lehtikirjoitukset koostuivat haastatteluista, artikkeleista, mielipidekirjoituksista ja pääkirjoituksista. Lisäksi käytössä olivat liiton laatimat vastineet muistutuksiin ja kaavaan liittyvä kaava-aineisto. Tässä työssä hyödynnettiin myös Maanmittauslaitoksen vapaita kartta-aineistoja.

5.2 Menetelmät

5.2.1 Testattavien menetelmien valinta

Tässä Pro Gradu -tutkimuksessa päädyttiin testaamaan kahta kvalitatiivista menetelmää (sisällönanalyysi + sisällön erittely ja tavoitehierarkia) sekä kolmea kvantitatiivista menetelmää (tilastollinen analyysi, alueellinen kartta-analyysi ja media-analyysi). Erilaisia menetelmiä etsittiin kirjallisuudesta sekä tieteellisistä julkaisuista ja niitä löytyikin useita (ks. 2.7, 2.8 ja 2.9). Menetelmien valintaa rajoitti käytettävissä oleva aineisto: vaihemaakuntakaava hyväksyttiin maakuntavaltuustossa samana syksynä, jolloin tutkimusta aloitettiin, eli kaikki ennakoivat menetelmät (esim. kyselyt, tiedustelut) piti rajata testauksesta ulos. Aineistona olleisiin palautteisiin ja kaavoitusaineistoon oli järkevä soveltaa enemmän seurantaan sopivia menetelmiä, mutta päätettiin testata myös yhtä ennakoivaa menetelmää; tavoitehierarkiaa.

Menetelmien etsiminen vei aikaa, sillä tieteellisissä julkaisuissa menetelmät on usein nopeasti selostettu ja tarkkoja etenemisvaiheita ei niistä suoraan selvinnyt. Suomenkielisestä aineistosta eniten avuksi oli kirja *Ihminen ja ympäristön muutos - sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä* (Sairinen & Kohl 2004) ja Suomen Ympäristö -sarjan julkaisu *Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaavoituksessa* (Päivänen ym. 2005). Kvalitatiivisten menetelmien kohdalla toteutustapa riippuu kuitenkin paljon hankkeen luonteesta ja aineistosta, joten tässäkin työssä olemassa olevia menetelmiä toteutettiin ja sovellettiin tutkimukselle relevantilla tavalla.

Menetelmien käytettävyyttä arvioitiin ennen niiden käyttöönottoa, mutta myös tulosten valmistumisen jälkeen. Tulokset esiteltiin Keski-Suomen liitossa järjestetyssä tapaamisessa, jossa keskusteltiin menetelmien toteuttamisesta, tuloksista, tulosten käytettävyydestä tulevaisuudessa ja myös menetelmien heikkouksista. Tapaaminen oli tärkeä osa tutkimuksen kulkua ja erityisesti viimeistelyä.

5.2.2 Sisällönanalyysi

Sisällönanalyysi on kvalitatiivinen aineiston analyysimenetelmä, jossa tarkoituksena on saada kuvaus tutkittavasta aineistosta tiivistetyssä ja yleisessä muodossa. Sisällönanalyysillä kerätty aineisto saadaan kuitenkin vain järjestettyä johtopäätösten tekoa varten, eksakteja tuloksia se ei anna. Menetelmä sopii kuitenkin hyvin täysin strukturoimattomankin (jäsentelemättömän) aineiston analyysiin ja tästä syystä se valikoitui tässä työssä käytettäväksi. Sisällönanalyysi poikkeaa diskurssianalyysistä siinä, että sisällönanalyysissä etsitään tekstin merkityksiä, kun diskurssianalyysissä analysoidaan miten näitä merkityksiä tekstissä tuotetaan (Tuomi & Sarajärvi 2009).

Sisällön erittelyllä ja sisällönanalyysillä, jotka ajoittain esitetään toistensa synonyymeinä, on selkeä ero, joka vaikuttaa tutkimuksen toteutukseen. Sisällön erittelyllä kuvataan kvantitatiivisesti esimerkiksi tekstin sisältöä, kun sisällönanalyysissä taas pyritään kuvaamaan dokumenttien sisältöä sanallisesti (Tuomi & Sarajärvi 2009). Tässä tutkimuksessa katsottiin hyödylliseksi käyttää näitä kahta metodologiaa yhdistettynä, koska aineisto on jäsentämätön. Aineistoa ei ole siis aktiivisesti kerätty, vaan se on kokoelma lakisääteisen esilläoloajan palautteita ja siksi sitä kerätessä ei ole käytetty esimerkiksi tarkentavia kysymyksiä.

Sisällön erittelyssä poimittiin ylös tiedot kirjoittajan statuksesta (esim. yksityinen, yhdistys, kunta, viranomainen), asuinpaikkakunnasta (kuntakoodit), sukupuolesta, huolenaihees-

ta (turve, tuuli, muu), huomautuksen sävystä ja motiivista ja minkä kunnan aluetta huomautus koskee. Sisällönanalyysi tehtiin aineistolähtöisesti. Prosessi voidaan karkeasti jakaa kolmeen vaiheeseen: 1) aineiston redusointiin (pelkistäminen), 2) klusterointiin (pelkistettyjen ilmausten ryhmittely teemoittain) ja 3) abstrahointiin (teoreettisten käsitteiden luominen) (Tuomi & Sarajärvi 2009).

Sisällönanalyysin viitekehykseksi muotoutui kysymys: *Vastustavatko ihmiset turvetuotantoa vai tuulivoimaa, miksi ja miten huoli välittyy palautteista?* Viitekehys muodostettiin sen perusteella, että muistutuksista valtaosa oli kaavaa jollain tavalla vastustavia ja sen tiedon lisäksi teksteistä haluttiin poimia huoleen liittyviä ilmauksia. Rajauksen myötä analyysissä ei käsitelty neutraaleja tai muita kuin turvetuotantoa ja tuulivoimaa vastustavia muistutuksia.

Sisällönanalyysi tehtiin lukemalla aineisto kahdesti läpi ja luokittelemalla sitä tämän jälkeen. Ensimmäisellä läpilukukerralla tehtiin sisällön erittelyä ja toisella erittelyn pohjalta ja siihen nojautuen itse sisällönanalyysiä. Ensin aineistosta poimittiin kvantitatiivisia muuttujia ja tekstien yleissävyä kuvaavia tietoja. Määrälliset muuttujat muodostettiin sekä sanoin, että siihen liittyvän numeerisen arvon kanssa, jolloin aineiston jatkoanalysointi oli mahdollista IBM SPSS Statistics 20 -tilasto-ohjelmalla (IBM, USA).

Tekstien kärjekkyuden luokittelu tehtiin aineiston pohjalta. Tämä antoi mahdollisuuden tehdä luokittelu puhtaasti teksteihin nojaten, eikä niitä ollut pakko laittaa ennalta määrättyihin luokkiin. Aineistolähtöinen luokittelu on toisaalta haastava esittää havainnollisessa muodossa ulkopuolisille, esimerkiksi tämän aineiston kohdalla ero kolmos- ja nelostason välillä on suurempi kuin muiden perättäisten tasojen: vahvasti kritisoivia, mutta samalla asiallisesti kirjoitettuja tekstejä ei aineistossa juuri ollut. Kuvassa 6 on havainnollistettu perusteita luokittelulle indikaattorisitaattien avulla.

Toisella läpilukukerralla aineistosta poimittiin yli- ja alleviivaten viitekehyksen mukaisia ilmauksia. Ilmaukset vastustamisen ja huolen syystä sekä huolen välittymisestä toimivat koodeina. Lisäksi muistutukset jaettiin karkeasti 29:ää yleisteemaan, joita voidaan pitää osana sisällönerittelyä. Nämä yleisteemat kuvasivat, mitä muistutuksissa vastustettiin ja mitkä olivat huolenaiheet. Tämän jälkeen viitekehyksen mukaiset alkuperäisilmaisut redusointiin ja sen jälkeen tehtiin klusterointi. Klusterointia jatkettiin aina yleisempään kategoriin, alaluokista yläluokkiin, joka lopulta johti abstrahointiin. Abstrahointi on analyysin

viimeinen taso, jossa alkuperäisistä kielellisistä ilmauksista muodostetaan teoreettisia käsitteitä ja johtopäätöksiä (Tuomi & Sarajärvi 2009). Lopuksi voitiin piirtää esimerkki-kaavio analyysin yksiköistä ja vaiheista.

<p>1</p> <p>Asiallinen</p>	<p><i>"Lautakunta esittää lausuntonaan, ettei sillä ole huomauttamista kaavaehdotuksesta"</i> (kunta)</p> <p><i>"Olisi toivottavaa, että tuulivoima-alue tuotaisiin mahdollisimman lähelle jo rakennettua Himoksen/ Patajoen aluetta jossa korkeita paikkoja on tarjolla - -. Mielellään tutkittaisiin myös mahdollisuus rakentaa tuulivoimaa Jämsänkoski-Kerkkolankangas –alueelle (helppo alue)".</i> (yksityinen)</p> <p><i>" Kaavan turvetuotantoaluevarausten kokonaismäärää tulee tarkistaa. Turvetuotannosta vesistölle aiheutuvan humuskuormituksen vähentämiseksi kaavoituksen lähtökohdaksi tulee asettaa turvetuotannon lisäämisen sijasta turvetuotannon vähentäminen Keski-Suomessa. Turvetuotantoaluevarausten kokonaismäärää tulee tarkistaa vähenevän tuotannon tavoitteen mukaisesti."</i> (kunta)</p>
<p>2</p> <p>Asiallinen negatiivinen lausunto</p>	<p><i>"Olen havainnut turvehumuksen lisääntymisiä kesällä 2011 kovan etelätuulen tuomana - -rannassa ja saunavedessä. Näin ollen pitäisi Saarijärven reittiin vesistöön suunnitellut lupa ehdotukset kieltää. Samoin saada entiset turvealueet vesistö suojeltavalle tasolle."</i> (yksityinen)</p> <p><i>"Puulaveteen jo nykyisellä turvetuotannolla kohdistuva kiintoaine- ja humuskuormitus on suurempi kuin vesistön tilan eriomaisena säilyminen sallii. Uutta tuotantoa Kälkäjoen valuma-alueelle ei maakuntakaavassa tule osoittaa."</i> (yhdistys)</p>
<p>3</p> <p>Asiallinen, mutta tiukkasanainen</p>	<p><i>"- - tiekunnat eivät pidä hyväksyttävänä - - esitettyjä turvetuotantoalueita - -. Turpeenotto aiheuttaisi asutukselle huomattavaa haittaa liikenteen lisääntymisenä, pöly- ja meluhaittoina sekä Yhtiänjärven veden pilaantumisenä. - - Emme ole niinkään huolissamme soiden luontoarvoista, vaan järvemme veden laadusta ja turpeenotosta aiheutuvasta kohtuuttomasta haitasta loma-asukkaille."</i> (yhdistykset)</p> <p><i>"Vastustamme ehdottomasti turvetuotantoaluetta. Yhtiänjoki on jo nyt miltei umpeenkasvanut, kesällä vettä korkeintaan 10cm. - - Enemminkin tulisi tukkia entisiä valumapaikkoja, eikä aiheutta uusia tuhoja valumien muodossa".</i> (yksityinen)</p>
<p>4</p> <p>Vastustava</p>	<p><i>"Kaikki em. soiden kuivatusvesien määrät ovat ns. ylimääräisiä valumia vesireitteihin. Luonnontilassa tämä vesi on ollut sitoutuneena soihin jopa satojen vuosien ajan. - -Tulemme törmäämään silloin - - vesialtaksi joista turpeen kaivamisen loputtua valuu edelleen likaisia vesiä vesireitteihimme. Ympäristömme muuttuisi rajusti siltä osin."</i> (yksityinen)</p> <p><i>"- - tuulivoimapuistot tulee suunnitella niin, ettei Keski-Suomen kokonismaakuntakaavaan sisältyvien valtakunnallisesti arvokkaiden rakennettujen kulttuuriympäristöjen arvoja uhata tai hävitetä."</i> (yleishyödyllinen julkinen taho)</p>

<p>5</p> <p>Suuresti vastustava</p>	<p><i>”Pihlajakosken tuulivoimapuisto tulee poistaa johtuen sen erittäin haitallisista vaikutuksista alueen maisemakuvaan. --Pihlajakoski on siten lähes koko Keski-Suomen maa-alueesta poimittu yksittäinen alue joka ei ole valikoitunut potentiaaliseksi alueeksi sovittujen johdonmukaisten tuulisuuskriteerien perusteella. -- Kyseenalaistan valmisteluaineistoon sisältyvän -- teknistaloudellisen selvityksen--.Keski-Suomen liitto on tehnyt menettelyvirheen koska muistutuksiin ei ole annettu perusteltuja kannanottoja kuten laki edellyttää.” (yksityinen)</i></p> <p><i>”Kaavaehdotuksen todellinen tarkoitus on aikaisemman luonnoksen tavoin mahdollistaa maakuntamme suoluonnon tuhoaminen --. Kaavaehdotus on tehty pääasiassa Keljonlahden turvevoimalan ja turveteollisuuden edustajien itsekkäiden ja ahnaiden tavoitteiden perusteella--. -- valmistelu on keskeytettävä ennen kuin turpeen kaivamisesta aiheutuva todellinen vesistökuormitus on selvitetty LUOTETTAVIEN ja PUOLUEETTOMIEN tutkijoiden toimesta!” (yksityinen)</i></p>
-------------------------------------	--

Kuva 6. Sisällönanalyysin aineiston luokittelun perusteet ja indikaattorisitaatit.

5.2.3 Tilastollinen analyysi ja alueellinen kartta-analyysi

Sisällön erittelyn pohjalta tehtiin SPSS statistics -ohjelmalla aineistoa kuvaavia tilasto-analyyskejä. Käytetyt menetelmät olivat frekvenssi-, ja ristiintaulukointi analyysit, sekä Khiin neliötesti ja Mann-Whitney:n U-testi. Näillä tarkasteltiin 1) huolenaiheen ja huomautuksen sävyn suhdetta, 2) lausuntojen lukumäärän ja kohdekunnan suhdetta, 3) lausunnon antajan kotipaikkakunnan ja lausunnon kohteena olleen kunnan vastaavuutta, 4) huomautuksen sävyn ja kohdepaikkakunnan korrelaatiota. Aineiston rajoitteiden vuoksi useampia tilastollisia testejä ei ollut tässä tutkimuksessa mielekästä käyttää.

ArcGIS 10.2 for Desktop Advanced -paikkatieto-ohjelmalla (ESRI, USA) piirrettiin maakuntaan kohdistuneiden palautteiden jakautumista kuvaavia karttoja. Tätä paikkatieto-ohjelmaa käytetään yleisesti karttojen tekemiseen ja se on käytössä myös Keski-Suomen liitossa. Ohjelma antaa tuloksena visuaalisesti selkeitä karttoja ja havainnekuvia esimerkiksi Maanmittauslaitoksen tarjoamille karttapohjille.

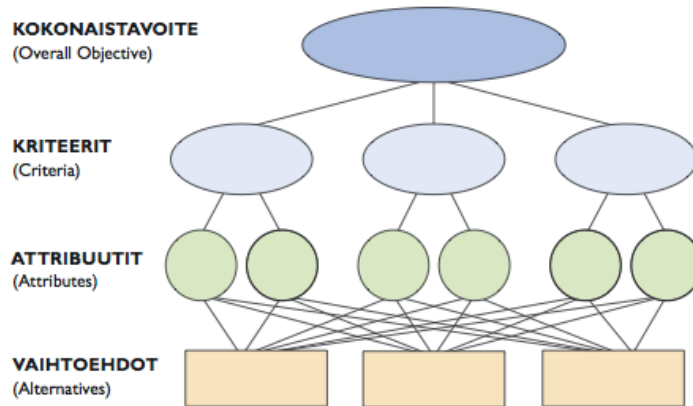
Tässä tutkimuksessa haluttiin painottaa ArcGIS-ohjelman mahdollisuuksia esittää tuloksia visuaalisesti ja tästä syystä painotuttiinkin vain muutaman esitystavan esittelyyn raskaamman analysoinnin sijaan. Tarkempi analysointi olisi vaatinut hyvin tarkkoja lähtötietoja esimerkiksi paikallisalueista, joita muistutukset käsittelivät. Kirjoittajien vaihtelevasta alueiden nimeämisestä johtuen, näitä tarkempia paikkatietoja ei tässä Pro Gradussa ollut mahdollista tarkastella. Keski-Suomen liitolla on tähän tarkempaan tarkasteluun kuitenkin

mahdollisuus, sillä vastineiden laatimista varten on selvitettävä muistutuksissa mainitut kohteet.

ArcGIS -ohjelmalla tarkasteltiin huomautusten sävyjen jakautumista kunnittain Keski-Suomen alueella. Karttojen pohjalta voidaan esimerkiksi tutkia edelleen, onko lievennys-toimenpiteitä ohjattu riittävästi suurinta kriittisyyttä osoittaville alueille.

5.2.4 Tavoitehierarkia

Tavoitehierarkia on kaavio, jossa esitetään hierarkkisessa muodossa eri osapuolten tärkeinä pitämät tavoitteet (Mustajoki ym. 2013). Kuva voidaan jakaa perimmäisiin ja osatavoitteisiin, joista jälkimmäiset edistävät perimmäisten tavoitteiden saavuttamista (Mustajoki ym. 2013). Tavoitehierarkia helpottaa päätöksentekoa erityisesti yhteiskunnallisessa päätöksenteossa, jossa ratkaistavat ongelmat voivat olla suuria ja vaikutuksiltaan laajoja (Marttunen ym. 2008). Tavoitehierarkia on osa monitavoitteista päätösanalyysiä (*Multi-Criteria Decision Analysis* tai lyhyemmin päätösanalyysi; *Decision Analysis*). Monitavoitteisen päätösanalyysin tarkoituksena on eri vaihtoehtojen tarkastelu suhteessa päättäjien itse määrittämiin tavoitteisiin. Tarkastelu tehdään käyttämällä kriteerejä, jotka kuvaavat, miten hyvin tavoitteet saavutettiin (Marttunen ym. 2008). Tavoitehierarkian taustalla on yhdysvaltalaislähtöinen arvopuuanalyysi, joka korostaa arvojen tunnistamisen tärkeyttä päätöksenteossa ja suunnittelussa (kuva 7) (mm. Keeney 2004). Arvopuuanalyysi muodostuu useasta vaiheesta, mutta usein sen alkuvaiheessa selvitetään eri sidosryhmien tavoitteita ko. suunnittelutilanteessa (Marttunen 2013). Tämän vaiheen yhtenä lopputuloksena saadaan tavoitehierarkia. Monitavoitteinen päätösanalyysi (MCDA) vaatii aikaa, asiantuntijoita ja räätälöityjä tietokoneohjelmia. Tavoitehierarkia-kaavio on kuitenkin mahdollista tehdä pienemmillä aineistoilla ja pienemmissä hankkeissa myös intuitiivisesti päätellen, jolloin erillisiä tietokoneohjelmia ei välttämättä tarvita.

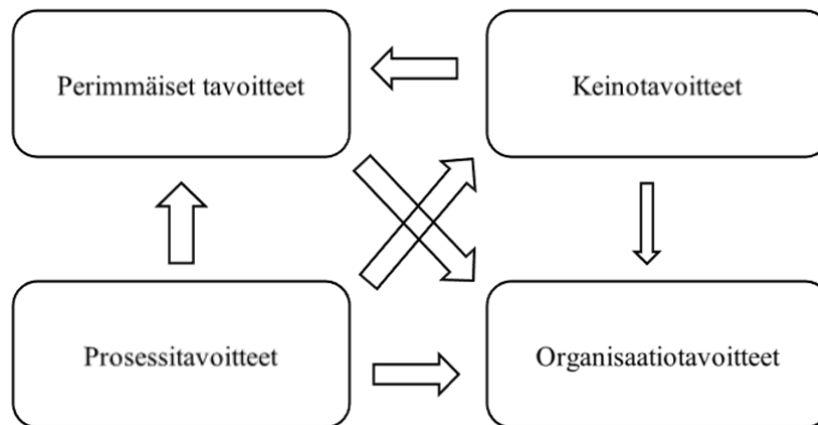
Kuva 7. Kaavamainen esimerkki arvopuuanalyysistä (Marttunen ym. 2008). Attribuutit tarkoittavat tunnusta, määrää tai ominaisuutta.

Keeney (2004) rajaa poliittisen päätöksentekoprosessin viiteen eri vaiheeseen. Hänen mukaansa päättäjien on tiedettävä vallitsevista arvoista, jotta päätökset ovat mahdollisimman onnistuneita ja päätöksentekoprosessi huomioi kaikki siihen kuuluvat muuttujat. Tämän lisäksi heidän on pystyttävä tunnistamaan (joko asiantuntijan avulla tai ilman) omat arvonsa, sillä päätöksenteko on lopulta aina arvopohjaista (Keeney 2013). Keeney toteaa (2013) luennollaan: ”*Koska välität minkä päätöksen teet, kannattaa myös arvojaan pohtia huolellisesti*”. Hänen mukaansa vallitsevat yleiset arvot voidaan selvittää seuraavien askelmien avulla:

- 1) Tunnistetaan yleiset arvot
- 2) Määritetään tavoitteet
- 3) Jäsenetään tavoitteet
 - a. Perimmäiset tavoitteet
 - b. Keinotavoitteet
 - c. Prosessitavoitteet
 - d. Organisaatiotavoitteet
- 4) Täsmennetään ominaisuudet tavoitteiden mittaamiseksi
- 5) Kvantifioidaan mahdollisten seurausten suhteellinen suosituimmuus

Keeney (2004) toteaa: ”*Selkeät tavoitteet ovat hyvin tarpeellisia, mutta miten ne syntyvät?*”. Hänen mielestään on paljon hyödyllisempää tunnistaa ensin arvot ja tavoitteet ja vasta sen jälkeen miettiä keinoja niiden saavuttamiseksi. Tällöin vuoropuhelu päättävien tahojen ja sidosryhmien välillä lisääntyy, mikä lisää toisten ymmärtämistä (Keeney 1992).

Tavoitteiden jäsenitys on tärkeä vaihe prosessia. Perimmäiset tavoitteet ovat keskeisiä syitä sille, miksi henkilö on kiinnostunut päätöksen kohteena olevasta asiasta (Keeney 1992, Verta 2006). Ne ovat usein itseisarvoja eli niiden kohdalla on vaikea vastata kysymykseen ”miksi”. Keinotavoitteet ovat keinoja, joilla pyritään pääsemään perimmäisiin tavoitteisiin (Keeney 1992, Verta 2006). Esimerkiksi 3. vaihemaakuntakaavan tapauksessa energiantuotannon turvaaminen voisi olla perimmäinen tavoite ja sen keinotavoite turvetuotantoalueiden lisääminen. Perimmäiset ja keinotavoitteet on tärkeä tunnistaa ja erottaa toisistaan. Kun ne on saatu päätöksentekoympäristössä tunnistettua, on ongelma jo pitkälle tunnistettu ja jäsenelty (Keeney 1992, Verta 2006). Keeneyn (1992) mukaan perimmäisten tavoitteiden tulee kuitenkin ohjata suunnittelua ja päätöksentekoa (kuva 8).

Kuva 8. Arvopuuanalyysin tavoitteiden jäsenysvaiheen havainnollistaminen.

Prosessitavoitteet ja organisaatiotavoitteet voidaan tunnistaa edellisten kahden lisäksi tai niiden joukosta. Prosessitavoitteet kuvailevat tavoitteita, jotka määrittävät miten päätös tehdään eikä niinkään mikä päätös tehdään. Ajantasaisen tiedon hyödyntäminen voisi esimerkiksi olla prosessitavoite. Organisaatiotavoitteet taas ovat ylemmän tahon ratkaisuille asettamia tavoitteita. (Keeney 2004, Verta 2006) Näitä ovat esimerkiksi MRL:ssa (MRL 1999/132) säädetyt yleiset alueidenkäyttötavoitteet ja maakuntaohjelma.

Tavoitehierarkia tehtiin tässä tutkimuksessa poikkeuksellisesti aineistolähtöisesti, sillä kaavan valmisteluvaihe oli jo ohitettu työn alkaessa.

5.2.5 Media-analyysi

Maakunnallisten lehtien julkaisut käytiin läpi sisällön erittelyllä, jonka jälkeen aineistoa analysoitiin yksinkertaisilla kuvailevilla tilastomenetelmillä SPSS statistics -ohjelmalla. Aineisto käsittää kaikki Keski-Suomen liiton hallussa olevat lehtikirjoitukset valmistelu-, luonnos- ja ehdotusvaiheen ajanjaksolta 1.1.2011 – 19.6.2012. Kaavaluonnos oli ensi kertaa nähtävillä 14.11 – 30.12.2011 ja ehdotusvaiheen nähtävilläolokierros oli 14.5. – 19.6.2012.

Media-analyysi tehtiin sisällön erittelyn omaisesti ja siinä keskityttiin vain neljään muuttujaan: 1) otsikon sävyyn, 2) artikkelin muotoon (pääkirjoitus, mielipidekirjoitus, artikkeli, haastattelu), 3) tekstin sävyyn (taulukko 3) ja 4) julkaistuun lehteen. Liitteessä 2 on esitetty ote media-analyysin sisällönerittelytyöstä.

Taulukko 3. Tekstin sävyn arviointiperusteet media-analyysissä.

Arviointikriteerit	Tunnus
neutraali	1
asiapitoinen, ”tiukkasanainen”	2
hieman syyttävä	3
syyttävä	4

6 TULOKSET

6.1 Sisällönanalyysin tulokset

Tutkitusta aineistosta nousivat selkeimmin esille tulevaisuuteen liittyvät huolet ja oikeudenmukaisuuden kokeminen. Myös ympäristön tila ja luonnonsuojelun näkökohdat nousivat aineistosta esille. Sisällönanalyysin lopputuloksena saatava abstrahointi on esitetty kuvassa 9. Se kuvaa abstrahoinnin loppuvaiheita ja kaikista prosessin vaiheista koottu tiivistetty esitys on esitetty kuvassa 10.

Nykytilanteen kautta tulevaisuuteen liittyvät huolet olivat taustalla useassa muistutuksessa. Kaavaprosessi on käytännössä monelle vieras maankäytönsuunnittelumuoto.

”Turvetuotannossa ei ole vielä olemassa toimivaa systeemiä, jossa luvanmyöntäjä, valvoja ja toiminnanharjoittaja ja haitankärsijät kommunikoivat käsitteillä, että puhutaan samaa kieltä ja ymmärretään toisia.”

”On kansantaloudellisesti järjetöntä, että varauksia tehdään maakuntakaavaan laitoksille, joiden toteutumiselle voi tulla tarvetta vasta ennustamattomassa tulevaisuudessa.”

Suurimmassa osassa muistutuksia otettiin kantaa vesien- ja ympäristönsuojeluun.

”Vesistöselvitykset on pyritty korvaamaan vesistövaikutuksiin sidotuilla suunnittelumääräyksillä. Puuttumatta tähän kysymykseen laajemmin, toteamme vain, että vesistöjen tilaa arvioidaan menetelmillä, jotka eivät sisällä humuksen vaikutusta. Ja humus on ainoa kuormittava tekijä, josta ihmiset ovat huolissaan turpeenotossa.”

”Vaihemaakuntakaavapäätös on ehkä suurin ilmastonmuutokseen vaikuttava maakuntaliiton päätös, joka liiton eteen koskaan tulee.”

”Välivaiheessa on 3. Vaihemaakuntakaavan hyväksyminen puutteellisenakin maakuntavaltuustossa vähemmän huono vaihtoehto luonnon- ja ympäristönsuojelun kannalta kuin vaihemaakuntakaavan kokonaan hylkääminen ja turvetalouden nykyinen, yhä jatkuva ahne mellastaminen ilman kaavamääräyksiä ja -ohjeiden jarrua. On silti ymmärrettävää, että esimerkiksi paikallisesti ihmiset, ns. Turveliiikkeet, yhdistykset, organisaatiot ja muut yhteenliittymät vastustavat tehokkaastikin turpeenkaivuuta kaikissa tapauksissa alueellaan, etenkin kaavaehdotuksessa turpeenkaivuuseen soveltuviksi tihentymiksi merkityillä alueilla.”

Liiton toimintaan liittyviä huomautuksia oli muutamissa muistutuksissa.

”Lopuksi ilmaisemme tyytymättömyytemme siihen tapaan, jolla vaihekaavaehdotusta maakunnassa on esitelty. Uuraisten, Multian, Keuruun ja Petäjäveden muodostamalla laajalla alueella, jonne vielä suurin turvesuokeskittymä on osoitettu, järjestetään vain yksi tilaisuus.”

Perinteisen virkamies- tai asiantuntijatyönä tehtävä kaavanvalmistelu sai osassa muistutuksia kritiikkiä.

”Keski-Suomen liiton kaavanlaatijat mukaan lukien, eivät anna mitään arvoa paikallisten asukkaiden ja mökkiläisten puheille ja kertomuksille vesistöjemme tilanteesta. Aina vaaditaan uusia selvityksiä ja tutkimuksia vaikka koko surkeus on kenen tahansa nähtävissä ja koettavissa omilla aisteilla kun vain vaivautuu rannoille havaitsemaan. Ei tätä mitkään laskelmat ja monitavoitearvioinnit muuksi muuta.”

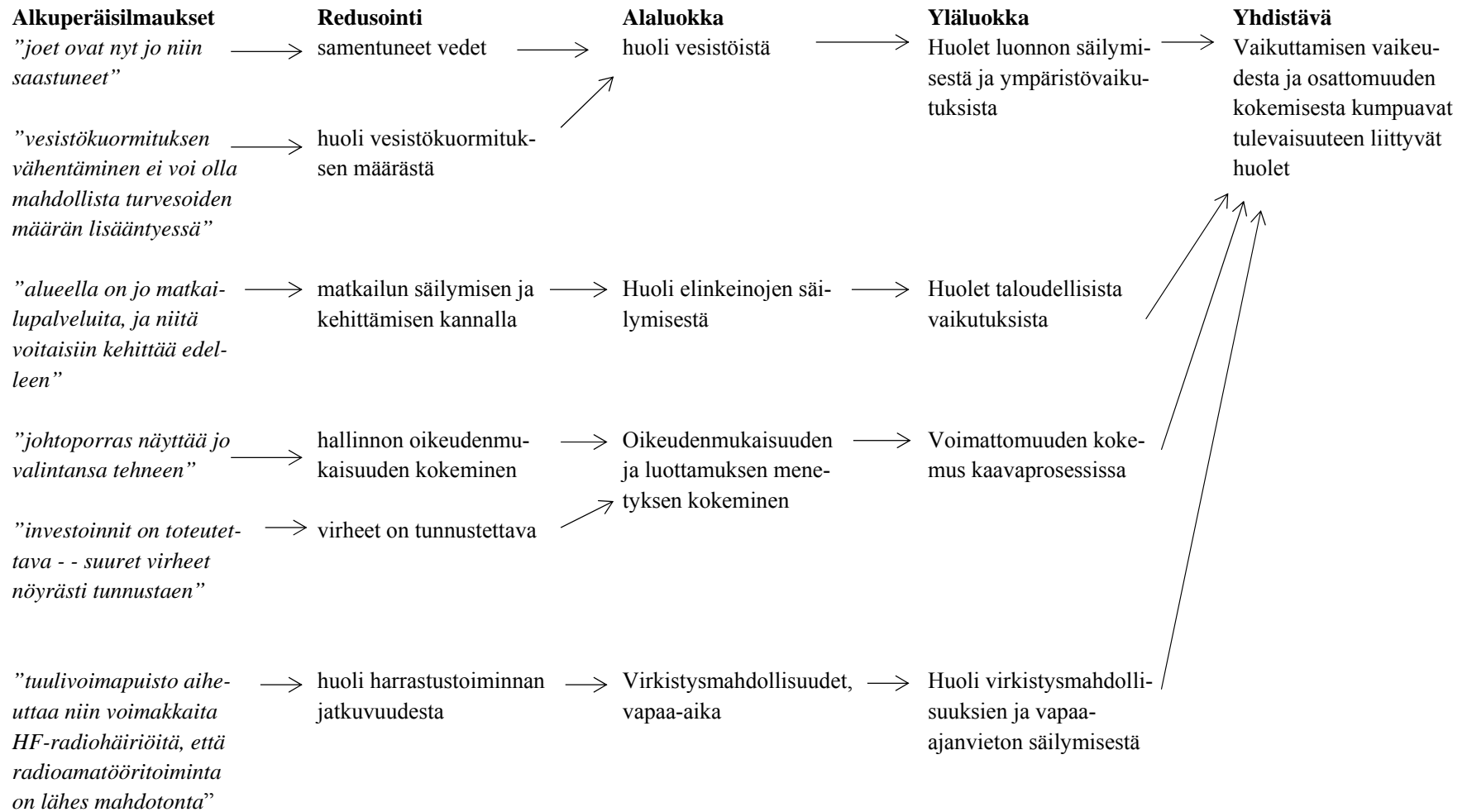
”Tieteellisiä tutkimuksia ei aisteilla selvästi havaittavien tosiasioiden myöntäminen edellytä.”

”Olisi lähes rikollista pitää turpeenpolttoa edes vaihtoehtona tulevaisuuden energianlähteenä. Mutta ilmeisesti päättäjät ja poliitikot eivät tule koskaan joutumaan edesvastuuseen tällaisissa asioissa. Minulla ei ole ratkaisuja näihin ongelmiin, eikä se ole minun tehtävänkään, mutta tuon tässä esille asioita, jotka päättäjien olisi otettava huomioon.”

Abstrahointeja on mahdollista tehdä aineiston pohjalta myös useampia kuin yksi, tässä työssä niitä tehtiin kaikkiaan kolme ja kaksi muuta versiota löytyvät liitteistä 3 ja 4. Sisällön erittely antoi myös vielä alkuperäisilmausten kaltaisia teemoja (karkea teemoitus), jotka on listattu liitteessä 5. Lisäksi liitteessä 6 on esitetty koko sisällönanalyysin vaiheet.

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
<ul style="list-style-type: none"> • Huoli vesistöistä • Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko • luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen • Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset • Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioinnin tarve • Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan 	<p>Huolet luonnon säilymisestä ja ympäristövaikutuksista</p>	<p>Vaikuttamisen vaikeudesta ja osattomuuden kokemisesta kumpuavat tähän hetkeen ja tulevaisuuteen liittyvät huolet</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Huoli elinkeinojen säilymisestä • Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus • Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista 	<p>Huolet taloudellisista vaikutuksista</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen • Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen • Pelot tilanteen pahenemisesta • Väheksynnän kokeminen 	<p>Voimattomuuden kokeminen kaavaprosessissa</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika 	<p>Huoli virkistysmahdollisuuksien ja vapaa-ajanvieron säilymisestä</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • Tutkimusten riittävyyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen • kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen • Tehtyjen aluevarausten vastustus 	<p>Kaavanlaadinnan perusteiden ja tarkoituksen kyseenalaistus</p>	<p>Negatiiviset kokemukset kaavaprosessista ja liiton oikeudenmukaisuudesta</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen • Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana • Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä 	<p>Liiton toimintaan liittyvät negatiiviset kokemukset</p>	

Kuva 9. Kolmanteen VMK:aan annettujen muistutusten luokitteluun käytetyn sisällön-analyysin yhteenveto. Abstrahointi etenee vasemmalta oikealle.

Kuva 10. Ote abstrahoinnin vaiheista sisällönanalyysissä Keski-Suomen liiton 3.VMK:ssa. Teoreettiset käsitteet luodaan aineiston pohjalta.

6.2 Tilastollisen analyysin tulokset

Muistutusten antajien asuinpaikkakunnan ja kohdepaikkakunnan tarkastelussa havaittiin, että kaikista molemmat paikkakunnat ilmoittaneista 55,2 % (79/ 213 kpl) oli kotoisin samalta paikkakunnalta kuin mitä heidän huomautuksensa koski, ja eri paikkakunnalta oli kotoisin 44,8 % (66/ 213). Puuttuvia tietoja tässä tarkastelussa oli 68 kappaletta. Turvetuotantoa vastustaneita tekstejä tuli 163 kappaletta ja tuulivoimaa vastustaneita 42 kappaletta. 66,2 % turvetuotantoa vastustaneista muistutuksista oli kärjekkäitä (sävyluokitus 4 tai 5). Tuulivoiman osalta vastaava luku oli 66,6 %. Sisällön erittelyssä kerätyt aineiston perusmuuttujat on esitetty taulukossa 4.

Taulukko 4. Turvetuotanto, suoluonto ja tuulivoima –vaihemaaakuntakaavan sisällön erittelyn perusmuuttujia.

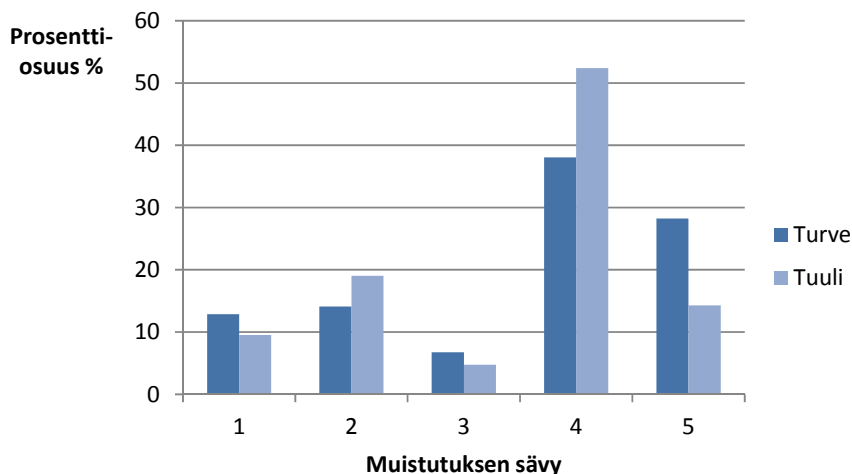
Yksikkö	Lukumäärä	Prosenttiosuus %
Kaikki	213* (491**)	100
Naiset	27	12,6
Miehet	66	30,9
Ryhmät/ parit	44* (320**)	20,6
Viranomaiset/ yhdistykset	73	34,2
Tyhjät (perustiedot puuttuu)	3	1,4
Muistutus ja kohde samalta paikkakunnalta (paikalliset)	79	45,5***
Muistutus ja kohde eri paikkakunnilta (ulko- paikkakuntalaiset)	66	54,5***

*Saapuneiden muistutusten lukumäärä

**Kun huomioidaan kaikki ryhmien ja parien allekirjoittajat

***Luvussa ei ole huomioitu puuttuvia tietoja

Huolenaihe vaikutti kirjoituksen sävyyn ($\chi^2=24,900$, $df=8$, $p=0,002$). Khiin neliötestin tulos ei kuitenkaan kerro, kumpi ryhmä kahdesta sai kärjekkäämpää palautetta, vaan vain sen, että eroa löytyi. Turvetuotantoa koskevia muistutuksia tuli nelikertaisesti tuulivoimaan nähden, muistutusten jakautumisessa eri kärjekkyyssuokkiin oli samankaltaisuutta. Kuvassa 11 on esitetty muistutusten suhteellinen jakautuminen aineistoon perustuen, kun taas Khiin neliötesti tutki havaittujen ja odotettujen lukuarvojen suhdetta.

Kuva 11. Muistutusten suhteellinen jakautuminen eri kärjekkyysluokkiin. (Lukumäärällä mitattuna turvetuotantoa koskevia muistutuksia oli nelinkertaisesti tuulivoimaan nähden.) Sävykuvaukset 1=asiallinen, 2=asiallinen negatiivinen, 3=asiallinen, mutta tiukkasanainen, 4=vastustava, 5=suuresti vastustava.

Muistutusten lukumäärät painottuivat kohdekuntaa tarkastellessa selkeästi muutamaan kuntaan. 23 % (46 kpl) kaikista muistutuksista (kun puuttuvia 13 kpl ei huomioida) koski Keuruuta, 9,5 % (19 kpl) Jämsää, 7,5 % (15 kpl) Kuhmoista ja Multiaa, sekä 5,5 % (11 kpl) Saarijärveä. Yleisesti koko Keski-Suomea, ilman tarkkaa kohdekuntaa, koski 21 % (42 kpl) muistutuksista. Muiden kuntien osuudet olivat alle 5 % kokonaismäärästä (Liite 7). Keuruuta koskevista muistutuksista kaikki käsittelivät turvetuotantoa. Muiden kuntien osalta huolenaiheiden jakautuminen on esitetty taulukossa 5.

Muistutusten kärkevyyttä tarkasteltiin myös suhteessa kirjoittajan asuinpaikkakuntaan. Tässä vertailussa havaittiin että keuruulaiset muistutusten antajat ovat jättäneet kriittisintä palautetta (taulukko 6, Liite 8).

Asuinpaikkakunnan vaikutusta muistutusten kärkevyYTEEN tarkasteltiin Mann-Whitney U-testillä. Ryhmämuuttujana testissä toimi ”samat”, joka sai arvoja 1 ja 0 sen mukaan oliko lausunnon antajan asuinpaikkakunta ja huomautusta koskeva paikkakunta sama (=1) vai eri (=0). Vertailussa ei havaittu merkitsevää eroa asuinpaikkakuntaan (sama) ja eri paikkakuntaan (eri) kohdistuvien huomautusten kärkevyudessa ($n_{eri}=65$, $n_{sama}=80$, $N=213$ (puuttuu 68 tietuetta), $p=0,098$, *mean rank* (eri) =79,19 ja (sama) =67,97). Tulos ei siis ollut tilastollisesti merkitsevä, koska $p>0,05$, mutta siitä huolimatta voidaan todeta, että jonkinlaista lievää riippuvuutta aineistossa on kuitenkin olemassa. *Mean rank* -arvojen vaihtelusta voidaan havaita mahdollinen trendi (muuttuja ”eri” suurempi), joka kertoo, että ulkopaikka-

kuntalaiset ovat muistuttaneet vaihemaakuntakaavasta kärkevämmiin. Tästä voidaan päätellä, että monet tämän ryhmän muistutuksen antajista, jotka olivat paikkakuntatiedot ilmoittaneet, lienevät kesämökkiläisiä Keski-Suomen alueella.

Taulukko 5. Muistutusten aihejakaumat kohdekunnittain. Taulukossa mainitut kunnat ja alueet käsittävät 148 muistutusta 196:stä (17 puuttuvaa tietoa) eli 75,5 % kaikista annetuista muistutuksista.

Kunta	Turvetuotantoa koskevat (kpl)	Tuulivoimaa koskevat (kpl)	Kaikki yhteensä (kpl)
Keuruu	46	0	46
Jämsä	6	13	19
Kuhmoinen	2	13	15
Multia	13	2	15
Saarijärvi	9	2	13
Keski-Suomi	37	3	40 (42)*

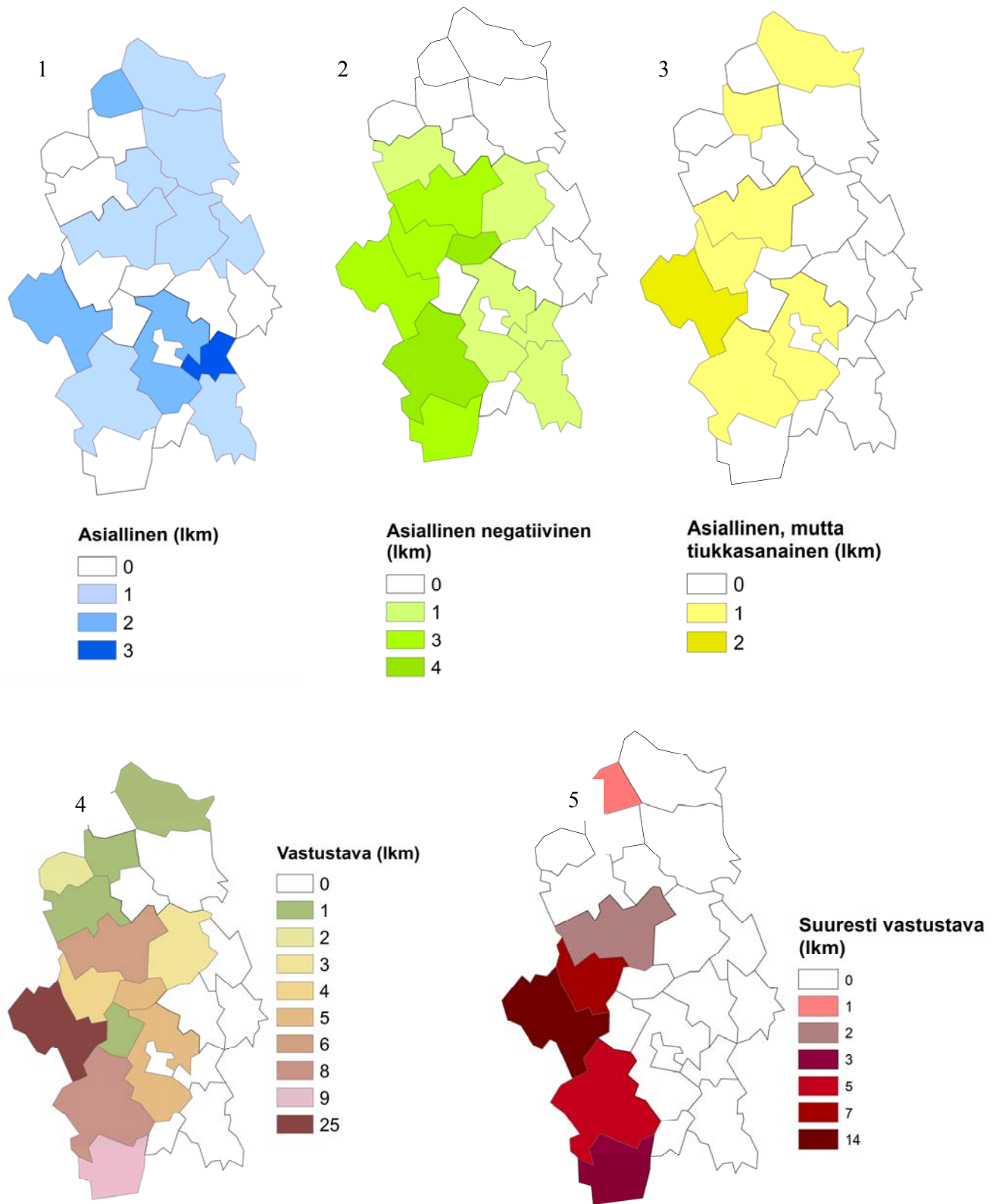
* kahdessa muistutuksessa ei ollut täsmennetty huolenaihetta

Taulukko 6. Muistutusten määrä kärjekkyyssuokittain vastaajan asuinkunnan mukaan jaoteltuna. Luvut eivät kerro, kohdistuvatko annetut palautteet kotipaikkakuntaan ja koskivatko palautteet turvetuotantoa vai tuulivoimaa. Sävykuvaukset 1=asiallinen, 2=asiallinen negatiivinen, 3=asiallinen, mutta tiukkasanainen, 4=vastustava, 5=suuresti vastustava.

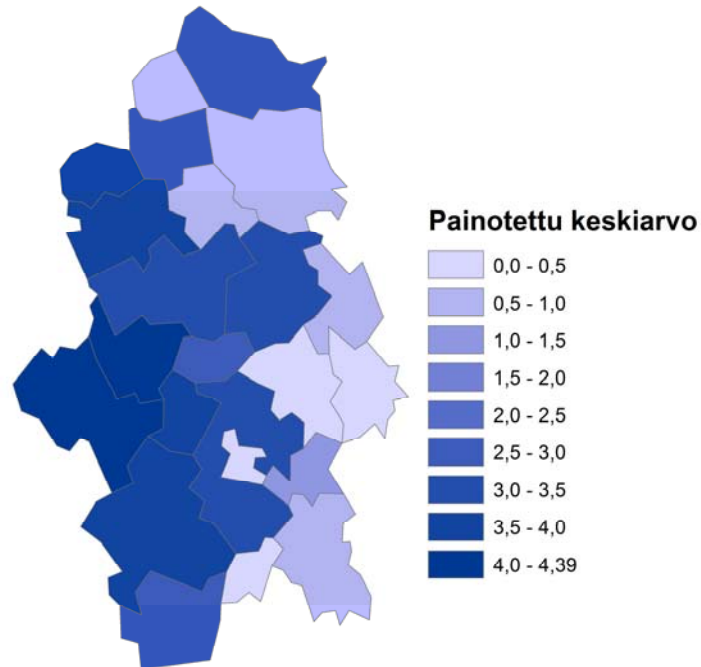
Kunta	Sävy (lkm)					Yht. (lkm)
	1	2	3	4	5	
Keuruu	1	2	2	12	11	28
Jyväskylä	2	6	3	5	3	19
Multia	0	2	1	3	12	18
Jämsä	1	0	0	6	3	10
Helsinki	2	2	0	2	2	8
Kuhmoinen	0	3	0	3	0	6
Uurainen	0	3	0	3	0	6

6.3 Alueellisen kartta-analyysin tulokset

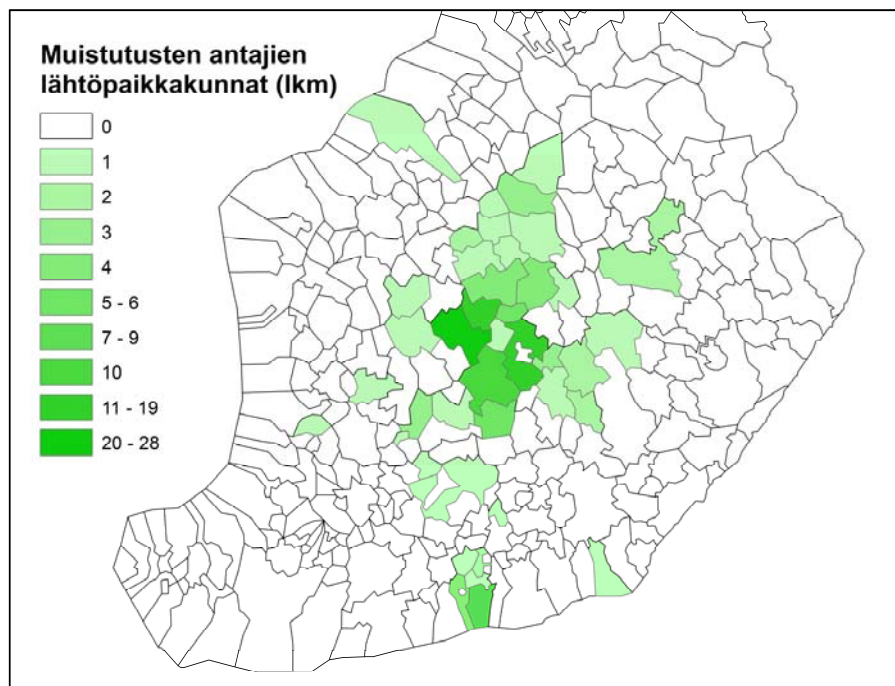
Karttatarkasteluna tutkittiin lausuntojen kärjekkyyttä kohdekunnittain. Tarkastelut tehtiin ArcGis -paikkatieto-ohjelmalla ja kuvat piirrettiin kärjekkyyden sävyn mukaan eri karttatasoina (kuva 12). Sävyjä määritettiin sisällön erittelyssä viisi erilaista (ks. 5.2.2 Sisällön-analyysi). Lisäksi tehtiin koostokuva painotettuja keskiarvoja käyttäen (kuva 13) ja koko maata kuvaava karttatarkastelu, josta näkyy, mistä kunnista ja kuinka paljon lausuntoja on annettu 3. vaihemaakuntakaavaan liittyen (kuva 14). Keskiarvot painotettiin sävynumerolla, eli jokaisen kunnan kohdalla kunkin sävyluokan muistutusten lukumäärä kerrottiin sävyluokan numerolla, kaikkien luokkien tulot summattiin yhteen ja jaettiin lopuksi kyseisen kunnan kaikkien muistutusten lukumäärällä.

Kuva 12. Turvetuotanto, suoluonto ja tuulivoima –vaihemaakuntakaavan palautteiden lukumäärien tarkastelu kohdekunnittain Keski-Suomessa. Sävykuvaukset: asiallinen (1), asiallinen negatiivinen (2), asiallinen, mutta tiukkasanaanainen (3), vastustava (4) ja suuresti vastustava (5).

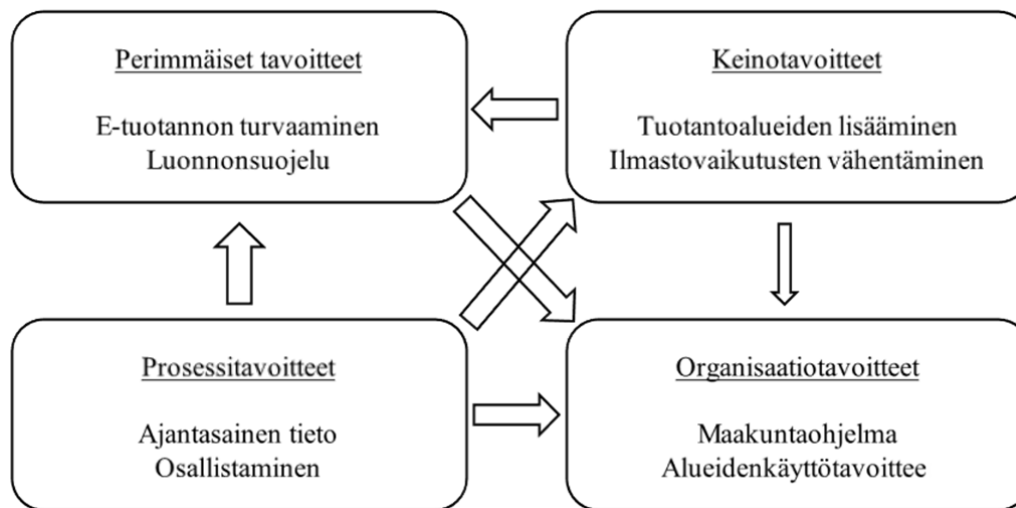
Kuva 13. Muistutusten kärkevyyden tarkastelu sävynumeroilla painotetuilla kuntakohtaisilla keskiarvoilla.

Kuva 14. Muistutusten antajien lähtöpaikkakuntien karttatarkastelu.

6.4 Tavoitehierarkian tulokset

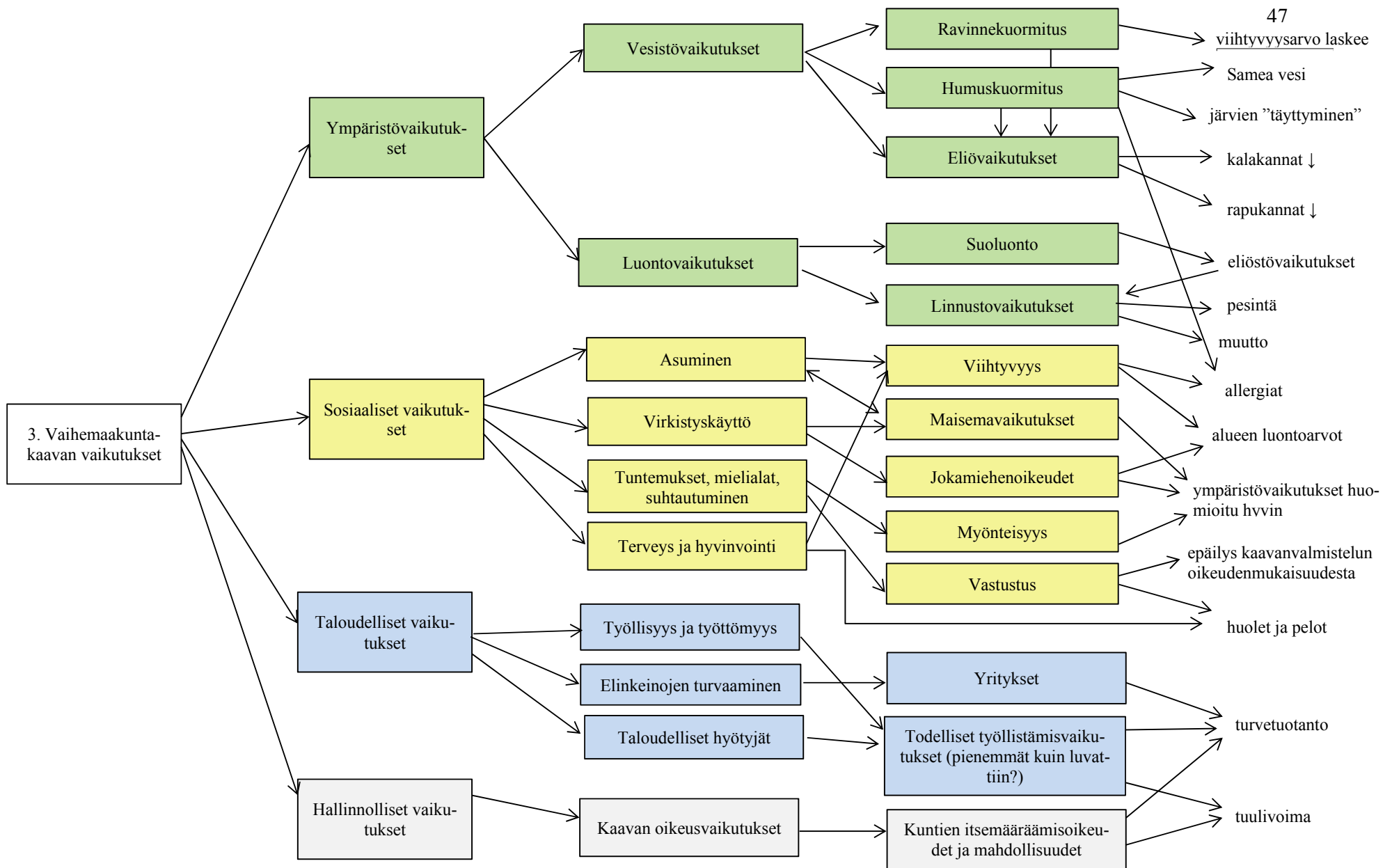
Tässä tutkimuksessa muodostettiin tavoitteiden esimerkinomainen jäsenyys, joka kattaa muutamat mahdolliset arvot ja tavoitteet (kuva 15). Kun menetelmää käytetään laajemmassa merkityksessä, se on monitahoisempi ja sen jäsentely tuottaa enemmän vaihtoehtoja. Luokitellut muistutukset koottiin sisällönanalyysin pohjalta teemoittain kaavioksi, joka osin mukailee tavoitehierarkiaa (kuva 16).

Kuva 15. Tavoitehierarkian tavoitteiden jäsenyys (ks. 5.2.4 Tavoitehierarkia) (E-tuotanto=energiantuotanto).

6.5 Media-analyysin tulokset

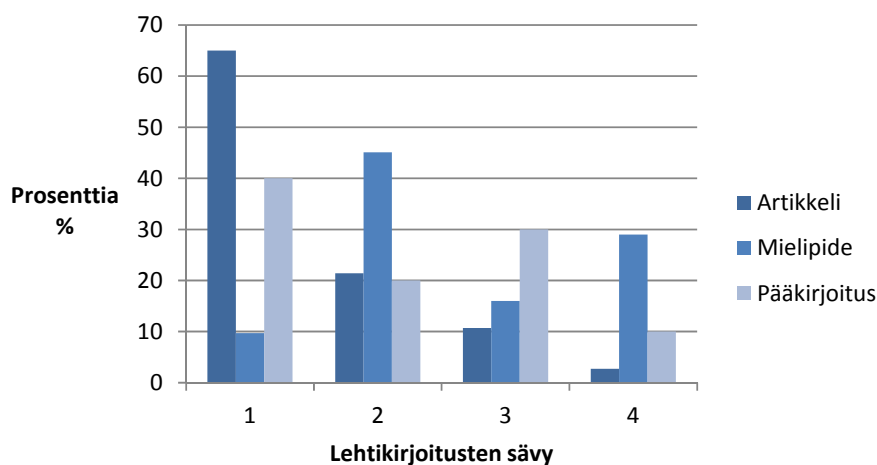
Media-aineistot analysoitiin yksinkertaisilla aineistoa kuvailevilla tilastomenetelmillä, frekvenssi-, ja ristiintaulukointitoiminnoilla. Analyysissä tarkasteltiin Keski-Suomen maakunnassa ilmestyvissä sanomalehdissä julkaistuja 3. vaihemaakuntakaavaan liittyviä kirjoituksia (taulukko 7). Maakunnallisten lehtien julkaisut jakautuivat pääsääntöisesti kahteen suurimpaan luokkaan: varsinaisiin artikkeleihin (70,4 %, 112/ 159 kpl) ja mielipidekirjoituksiin (19,5 %, 31/ 159 kpl). Kaikkien lehtikirjoitusten otsikoista 86 % oli neutraaleja/asiallisia, 12 % hieman syyttäviä ja 1,9 % syyttäviä (ks. 5.2.5 Media-analyysi: kärkevyysluokkien kuvaukset taulukko 3). Lehtikirjoitusten muotoja ja sävyjä vertailtaessa havaittiin, että artikkeleista valtaosa oli sävyltään neutraaleja tai asiallisia, mielipidekirjoituksista taas 29 % oli syyttäviä (kuva 17).

Kuva 16. Tavoitehierarkian esimerkinomainen esitys Turvetuotanto-, suoluonto ja tuulivoima -vaihemaakuntakaavasta.

Taulukko 7. Ristiintaulukointi maakunnallisten lehtien ja niissä ilmestyneiden kirjoitusten sävyn välillä. Sävykuvaukset: 1=neutraali, 2=asiapitoinen, tiukkasanainen, 3=hieman syyttävä, 4=syyttävä.

	Artikkelin sävy				Yhteensä (lkm)
	1	2	3	4	
(tuntematon)	0	1	0	1	2
Hankasalmen sanomat	3	2	0	0	5
Joutsan seutu	3	3	0	0	6
Jämsän seutu	7	8	1	0	16
Keski-Suomen viikko	0	0	2	0	2
Kotiseudun sanomat	3	0	1	0	4
Lehti Keski-suomalainen	26	8	4	3	41
Kuhmoisten sanomat	6	0	1	1	8
Petäjävesi	3	2	1	0	6
Sampo	8	5	4	1	18
Sisä-Suomen lehti	11	3	0	0	14
Suur-Jyväskylän lehti	0	0	1	0	1
Suur-Keuruu	10	5	7	7	29
Vekkari	1	2	0	0	3
Viispiikkinen	1	0	0	0	1
Viitasaaren seutu	2	1	0	0	3
Yhteensä (lkm)	84	40	22	13	159

Kuva 17. Lehtikirjoitusten kärjekkyyden prosentit artikkelissa, mielipidekirjoituksissa ja pääkirjoituksissa. Sävykuvaukset: 1=neutraali, 2=asiapitoinen, tiukkasanainen, 3=hieman syyttävä, 4=syyttävä.

7 TULOSTEN TARKASTELU

7.1 Testattujen menetelmien soveltuminen arviointiin ja seurantaan kaavoituksessa

Usean menetelmän testauksen pohjalta saatiin erilaisia ja eri tavalla laajaa aineistoa kuvailevia tuloksia. Sisällönanalyysin tuloksena eniten huolta aiheuttanut aihe oli vaikuttamisen hankaluudesta ja osallistumisen vaikeudesta kumpuavat huolet. Ihmiset kokivat tulevaisuutensa uhatuiksi kaavan aluevarausten myötä ja sen lisäksi kaavoitukseen vaikuttaminen koettiin vaikeaksi. Myös ympäristön tilaan ja luonnonsuojeluun liittyvät huolet nousivat muistutuksista selvästi esille.

Tulevaisuudessa tällaisia kokemuksia voidaan ehkäistä laajemmalla suunnittelulla ja ennakkoinnilla, esimerkiksi järjestämällä useampia keskustelutilaisuuksia niille alueille, jonne on luvassa suurimpia muutoksia. Tilaisuuksia voitaisiin järjestää jo ennen kaavan varsinaisia esittelykiertoja ja työpajatoimintaa hyödyntäen, jolloin Keski-Suomen liitto voisi aktiivisesti kerätä paikallisten mielipiteitä ja arvoja, ja asukkaat kokisivat suunnittelun tasapuoliseksi ja oikeudenmukaisemmaksi.

Aineiston luokittelun voi tehdä valmiin luokituksen pohjalta. Keski-Suomen liitossa järjestetyssä tulosten esittelytilaisuudessa keskusteltiin nykyisen asteikon selkeydestä. Koska asteikko on tehty aineiston pohjalta, se ei asettunut valmiiseen muottiin ja tämä on yksi tutkimuksen selkeä linjaus. Asteikkoon ei katsottu sopivan esimerkiksi sana ”neutraali”, sillä tutkimuksen viitekehys rajasi aineistosta mukaan kaikki 3. VMK:aa vastustavat tekstit ja näin ollen yksikään teksti ei ollut puhtaasti neutraali. Asteikon kehittämiseen vaikuttaa siis myös käytettävä viitekehys. Tutkimuksien ymmärrettävyyden vuoksi tulevia analyysyjä voisi kuitenkin yrittää tehdä valmiiden asteikkojen pohjalta (taulukko 8).

7.1.1 Sisällönanalyysin tarkastelu

Sisällönanalyysi sopi hyvin aineiston analysointiin, mutta se olisi todennäköisesti hyödyllisempi tehdä jo luonnosvaiheessa. Tällöin se tukee paremmin etukäteissuunnitteluun painotettavaa sosiaalisten vaikutusten arviointia. Menetelmä myös kuvailee aineistoa aivan eri tasolla, kuin mikään kvantitatiivinen menetelmä ja se on nopein ja selkein tapa tähän työhön vaihtoehtona olleista kvalitatiivisista analysointimenetelmistä. Sisällönanalyysin voi tehdä yhdelläkin läpilukukerralla, mutta se ei todennäköisesti tuota silloin yhtä selkeitä ja jäseneltyjä johtopäätöksiä. Yhdistettynä sisällön erittelyyn sisällönanalyysi on käyttökelpoinen ja SVA:n syvempää ymmärrystä osoittava menetelmä.

Taulukko 8. Sisällönanalyysin arviointiasteikko ja sen kehittämismahdollisuudet tulevilla hankkeissa.

Nro	Nykyinen asteikko	Vaihtoehto 1	Vaihtoehto 2
1	Asiallinen	Neutraali	Neutraali
2	Asiallinen negatiivinen lausunto	Vähäinen kriittisyys	Kielteinen
3	Asiallinen, mutta tiukkasanainen	Melko suuri kriittisyys	Hyvin kielteinen
4	Vastustava	Suuri kriittisyys	Erittäin kielteinen
5	Suuresti vastustava	Erittäin suuri kriittisyys	

7.1.2 Tilastollisen analyysin tarkastelu

Tilastolliset analyysimenetelmät toivat selkeyttä laajan aineiston tarkasteluun. Sisällön erittelyn pohjalta tehdyt analyysit antoivat numeerisia tuloksia, joita usein päätöksenteossa erityisesti kaivataan. Tuloksien esittäminen taulukkomuotoisena tai kuvaajina oli tulosten esittelytilaisuuteen osallistuneiden Keski-Suomen liiton edustajien mielestä hyvä valinta. Tilastollisten testien käyttö ja tulkinta vaatii asiantuntemusta. Esimerkiksi tässä tutkimuksessa käytetty Mann-Whitney:n U-testi antoi suuntaa siitä, että ulkopaikkakuntalaiset olivat huomauttaneet hieman useammin kuin kotipaikkakunnan omat asukkaat. Tästä voidaan päätellä, että kesämökkiläisten osuus lienee suuri ja se näkyy vapaa-aikaa ja virkistysmahdollisuuksia määrittävän maakuntakaavan palautteissa. Tilastolliset testit tuovat siis lisätietoa, mutta eivät ole kuitenkaan välttämättömiä käyttää. Näin erityisesti siinä tapauksessa, jos asiantuntemusta ei testien käytöstä organisaatiossa ole jo valmiiksi.

Tilastolliset analyysimenetelmät tuovat selkeyttä ja päätöksentekotilanteisiin kaivattua numeerista dataa. Kuvailevat analyysit ovat näppäriä toteuttaa ja helppo esittää tuloksissa. Tulosten esittämisen selkeyteen voi vaikuttaa käyttämällä taulukoita ja kuvaajia.

7.1.3 Alueellisen kartta-analyysin tarkastelu

Alueellinen kartta-analyysi antoi visuaalisesti havainnollisia tuloksia ja sopii erityisesti teemakarttatyyppiseen tulosten esittämiseen. Koska tässä työssä ei ollut mahdollisuutta poimia pistemäisiä tarkkoja aluetietoja, piti tarkastelut tehdä kuntakohtaisina kuvina, jolloin ne jäivät varsin yleiselle tasolle (esim. keskiarvojakaumakartta). Tämän tyyppisessä tarkastelussa lopputuloksena syntyvä kartta on sitä pelkistetympi mitä epätarkempia paik-

katiетоja on käytössä (vrt. koordinaatti vs. kuntakoodi), joten tästä ominaisuudesta johtuen on hyödyllisempää aloittaa muista kuvailevammista menetelmistä ja tehdä karttatarkastelu lopuksi, jos siihen on aikaa. Tällöin päättäjille välittyy ensisijaisesti prosessi, mikä on karttoja tärkeämpää.

Alueellinen kartta-analyysi selkeytti visuaalisuudellaan tuloksia. Karttoista saa yhdellä vilkaisulla tiedon, joka olisi voitu esittää myös hankalammin luettavana taulukkona.

7.1.4 Tavoitehierarkian tarkastelu

Tavoitehierarkia ei soveltunut jälkikäteen tehtävään tarkasteluun. Tavoitteiden jäsenyys (kuva 15) jäi esimerkinomaiseksi tarkasteluksi ja tavoitehierarkiakuvaaja (kuva 16) on yhdistelmä ajatuskarttaa ja vaikutusten keskinäisten suhteiden esitystä. Tavoitehierarkia ja arvopuuanalyysi sopivat hankkeiden ja projektien alkuvaiheeseen, jopa ennen varsinaista hankkeen aloitusta. Tällöin siitä on suurin apu hankkeen edetessä, sillä päätöksien teko ei rajoitu vain kokouspäiviin tai tapaamisiin, vaan niitä tehdään pitkin matkaa arkityössä. Tämä menetelmä soveltuisi käyttöön oletettavasi hyvin, ja se avaisi suuren joukon arvoa maailmaa päätöksenteon tueksi. Se edesauttaisi maakuntavaltuuston, -hallituksen ja liiton työntekijöiden yhteisten päämäärien hahmottamista.

Tavoitehierarkia laaditaan yleensä yhdessä asiantuntijoiden ja eri sidosryhmien edustajien kanssa. Jos menetelmää haluaa käyttää aineistopohjaisesti, se on yhtä monipuolinen kuin on aineistokin. Tästä syystä yhteisvalmistelu on suositeltavaa. Tavoitehierarkiaa varten voisi ensimmäisillä käyttökerroilla laatia rungon, jota voitaisiin muokata aina tarvittaessa maakuntakaavoista saatavan palautteen ja aktiivisesti kerätyn aineiston perusteella. Työskentely yhdessä sidosryhmien kanssa auttaa myös muodostamaan yhteisen käsityksen suunnittelutilanteesta, esimerkiksi vaihtoehtojen arvioinnissa huomioonotettavista asioista. Useasta hyvästä puolestaan huolimatta tavoitehierarkian, niin kuin kaikkien muidenkin arviointi- tai suunnittelumenetelmien, käyttöön pitää olla peruste; menetelmien tulee siis palvella suunnittelua tai päätöksentekoa. Pelkkä arviointi arvioinnin vuoksi ei ole perusteltua (Marttunen 2013, tiedonanto).

Oikein tehtynä tavoitehierarkia/ arvopuuanalyysi jäsentää ajattelua ja helpottaa päätöksentekoa. Viisivaiheinen ja useaan alavaiheeseen jakautuva menetelmä on haastava ensikertalaiselle, mutta selkeytyy ja muokkautuu toimivaksi työkaluksi kokemuksen kautta. Mene-

telmän käytön alkuvaiheissa olisi hyvä, että työryhmässä olisi mukana tai työtä kommentoimassa henkilöitä, joilla on aiempaa kokemusta monitahoisista suunnittelutilanteista.

7.1.5 Media-analyysin tarkastelu

Media-analyysi antoi yhden lisänäkökulman maakuntakaavoitukseen liittyvään sosiaalisten vaikutusten arvioinnin kehittämiseen. Media tuo ulkopuolisen, joskaan ei aina puolueettoman, näkemyksen meneillään olevasta hankkeesta ja tekstejä analysoimalla saadaan hiegan erilaisia tuloksia kuin muistutusten sisällönanalyysissä. Media-analyysi tehtiin tässä työssä sisällön erittelyllä ja tulokset esitettiin tilastollisten analyysimenetelmien kautta. Vaihtoehtoja on paljon muitakin, mutta tämä soveltuu analyysimenetelmäksi, jos aikaa ei ole ylimäärin käytettävissä.

Sisällön erittelyllä tehtynä media-analyysi on nopeahko toteuttaa ja jatkoanalysointia voidaan tehdä tilasto-ohjelmilla. Tekstien tulkintaa helpottamaan voisi luoda yleisen arviointikehikotiedoston kaikkia tulevia kaavahankkeita varten, johon aina uuden artikkelin ilmes-tyessä sen lukeva ihminen kirjaa tarvittavat tiedot ylös. Tällöin aineisto kasvaa pikkuhiljaa ja on valmiina käytettäväksi silloin, kun sitä tarvitaan.

7.1.6 Tulosten tarkastelun yhteenveto

Sisällönanalyysi ja erittely, tilastolliset analyysit ja media-analyysi koettiin toimiviksi ja käyttökelpoisiksi menetelmiksi sosiaalisten vaikutusten arvioimiseksi maakuntakaavoituk- sessa. Keski-Suomen liitossa pidetyssä tulosten tarkastelutapaamisessa havainnolliset tu- lokset saivat kiitosta. Myös työn keskivaiheilla pidetyissä suunnittelupalavereissa puhuttiin ensisijaisesti työkalutyypisten menetelmien ja erilaisten tiedonkäsittelymenetelmien etsi- misestä. Tässä onnistuttiin hyvin ja maakuntaliitossa oltiin innokkaita soveltamaan nyt testattuja menetelmiä tuleviin kaavahankkeisiin.

Edellä mainitut menetelmät soveltuvat tavoitehierarkiaa lukuun ottamatta käytettäväiksi hankkeen aikana tai sen jälkeen tehtävään arviointiin ja seurantaan. Keski-Suomen liitossa seurantaa ollaan myös parantamassa, joten tulokset palvelevat tässäkin suhteessa. Tuloksia pidettiin havainnollisina ja ne kuvasivat laajaa aineistoa huomattavasti paremmin kuin yh- dellä läpilukukerralla muodostunut ensikäden tuntuma, jonka pohjalta tähänastiset vasti- neet liitossa on laadittu. Näitä menetelmiä käyttäen on myös perusteita esittää näkemyksiä kaavaluonnoksen tai ehdotuksen muutoksista, kun on esittää aineiston perusteella saatuja tuloksia.

7.2 Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin tulevaisuus kaavoitustyössä

Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaipaa tehostamista ja kehittämistä ei vain maakuntakaavoituksen kohdalla vaan valtakunnallisestikin. SVA:n laaja-alaisuus ja tapauskohtainen menetelmätarpeiden vaihtelu aiheuttaa hämmennystä aluesuunnittelun puolella. Tämä kävi ilmi, kun tutkimuksen tavoitteista ja sisällöstä käytiin keskusteluja Keski-Suomen liitossa. SVA:n toteuttamisesta YVA:sta erillisenä selvityksenä tulisi siirtyä integroituihin suunnitteluun, jossa tarkasteltaisiin yhdessä sekä ympäristö- että yhteiskunnallisia vaikutuksia.

Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin toteuttamiseen liittyviä tieteellisiä julkaisuja on löydettävissä jo 1970-luvulta asti ja uusimpia ihan viime vuosilta. Useassa artikkelissakin todettu tieteellisen tutkimuksen ja käytännön hankkeiden välinen kuilu on ilmeinen (mm. Lane ym. 1997, Becker 2001, Mathur 2011, Spaapen & van Drooge 2011). Ongelmana voidaan nähdä tieteellisten menetelmien vaikeaselkoisuus ja laajuus, ja toisaalta käytännön työtekijöiden aikapula tieteelliseen materiaaliin tutustumiseen. Myös menetelmien osittainen kehittymättömyys ja termistön puute vaikeuttaa niiden hyödyntämistä. Lisäksi poliittinen kehitys on viime vuosina ja vuosikymmeninä painottunut enemmän ympäristövaikutusten huomioimiseen, jolloin yhteiskunnallisten vaikutusten tarkastelu on jäänyt taka-alalle.

Nykymuotoista maakuntakaavasuunnittelua on hyvä laajentaa pala palalta sosiaalisia vaikutuksia paremmin arvioivaksi. Kaikkien tässä pro gradussa testattujen menetelmien yhtäaikainen ja perusteellinen käyttöönotto toisi todennäköisesti enemmän hankaluuksia kuin hyötyjä. Päiväsen ym. (2005) mukaan esim. seurannan luominen vaatii hidasta kehitystyötä sekä määrätietoisia ponnisteluja. Pienillä askelilla on siis sopiva aloittaa, esimerkiksi listan laatiminen selvitettävistä asioista ja/tai vaikutuksista sekä kirjanpitäminen toimista, joita on tehty vaikutusten selvittämiseksi, on jo parannus nykyiseen tilanteeseen. Pelkkiin listoihin ei silti kannata tuudittautua, vaan on tärkeää ajatella aina tapauskohtaisesti. Tähdittäessä laaja-alaiseen ja kattavaan sosiaalisten vaikutusten arviointiin, tulisi kasvattaa eri viranomaistahojen yhteistyötä pohjatietojen hankinnassa (ks. 2.7 Määrällisten menetelmien käyttö SVA:ssa). Päivänen ym. (2005) toteavat seurannasta vielä, että on tärkeää ensin valita tarkastelunäkökulmat, vasta sen jälkeen voidaan valita menetelmät.

Tiedonkeräysmenetelmiin on hyvä kiinnittää huomiota: on tiedettävä mitä tullaan selvittämään ja miksi, mitkä vaikutukset ovat oleellisia hankkeen kannalta ja minkälaisin mittarein tai mallein niitä tulisi mallintaa? On tärkeää myös kuvailla tai mitata lähtötilanne, jotta muutosten seuranta voidaan tehdä. Kun on etukäteen mietitty mitä halutaan selvittää, voi-

daan myös muistutuksia ja muita aineistoja kerätä kohdennetusti ja järjestelmällisesti. Tämän ansiosta tiedetään mitä varten palautetta on kerätty, ja on myös mahdollista käyttää enemmän erityyppisiä menetelmiä niiden tarkasteluun. Esimerkiksi sisällönanalyysin käyttö on mahdollista vasta aineiston ollessa kerättyinä.

Tässä vaihemaakuntakaavassa Keski-Suomen liiton toimintaan kohdistunut kritiikki voidaan yleistää hallinnon avoimuuden tarpeeseen. Tätä liitto voisi toteuttaa Osallistumis- ja arviointisuunnitelmassa (OAS) sekä kaavaselostuksessa sekä näitä edeltävissä tiedonkeruuvaiheissa. Työpaja -tyyppiset tapahtumat maakunnassa toimivat aiempien kokemusten mukaan hyvin (ks. Uudenmaan liitto 2013, kappale 4.1) ja niiden avulla voidaan kohdennetusti kerätä halutunlaista aineistoa. OAS:ssa, joka tehdään kaavaprosessin alussa, voidaan listata tehtävät selvitykset ja niissä käytettävät arviointimenetelmät. Tuloksia voidaan esittää myöhemmin julkaistavassa kaavaselostuksessa. Kaavaselostuksessa olisi hyvä kuvailla myös koko sosiaalisten vaikutusten arvioinnin prosessi: mistä lähdettiin liikkeelle, mitä päätettiin selvittää, miten selvitettiin, mitkä olivat selvitysten tulokset, miten ristiriitoin tai ongelmatilanteisiin on varauduttu ja miten ne selvitettiin. Tällöin päättäjillekin välittyy se keskustelu, jota prosessin aikana on käyty (Sairinen & Kohl 2004). Prosessin kuvaamisen myötä myös muut itse arvioinnin tekoon kuulumattomat tahot (yhdistykset, yritykset, paikalliset asukkaat) voivat kommentoida tehtyjä selvityksiä ja tuoda esiin tarvittavia lisätoimenpiteitä. Tällöin välttyttäisiin esimerkiksi seuraavanlaiselta tilanteelta:

”Jää kuitenkin epäselväksi, onko tämä [tehty selvitys] vaikuttanut jollain tavalla tuulivoimapuistoalueiden rajauksiin. Samoin sovitusti on tehty alustava arvio potentiaalisten hyljaiten alueiden ja tuulivoimapuistojen suhteesta karttatarkasteluna. Johtopäätöksistä ei kuitenkaan mainita kaavaselostuksessa mitään.”

Tuudittautuminen tehtäviin parannuksiin ei kuitenkaan ole välttämättä riittävää. Selvitysten tehostamisen lisäksi on hyvä miettiä tulosten esittämisen menetelmiä ja kanavia. Esimerkiksi Becker (2001) ennustaa, että kirjallisten raporttien merkitys tulee vähenemään ja suullisten sekä audio-visuaalisten esitysten korostumaan tulevaisuudessa. Monien eri kohderyhmien tavoittaminen vaatii myös erilaisten raportointikeinojen käyttöä (Becker 2001). Mathur (2011) puolestaan huomauttaa tutkimuksensa lopuksi, että yksilöillä ja yhteisöillä on aina erilaisia näkemyksiä suotuisasta kehityksestä ja tarkinkaan vaikutusten arviointi ei todennäköisesti tuota kaikkia miellyttävää lopputulosta.

Suunnittelussa ja arvioinnissa aikataulut ovat usein tärkeitä rajoittavia tekijöitä. Sisällön-analyysiin näin laajalla aineistolla (analysointi + tuloksien kirjoittaminen) kului n. 3 kuukautta yksin tehden, mutta jos työn voi jakaa useammalle tekijälle ja sen pohjaksi tehdään alustava arviointikehikko, se on mahdollista tehdä nopeammin. Tilastollisten analyysien tekoon ja tulosten kirjoittamiseen meni aikaa n. 2 kuukautta. Toisaalta tutkimuksen ja käytännön projektin aikaskaala voi olla hyvin erilainen, esim. kaavoituksessa tietty kaavavaihe pyritään toteuttamaan aina määräajassa ja maakuntavaltuuston kokoukset, loma-ajat ja muut tekijät määrittävät eri vaiheisiin käytettyä aikaa. Toki aluesuunnittelussa voidaan aina tarvittaessa palata uudestaan aiemmalle tasolle.

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sosiaalisten vaikutusten arviointia voidaan lähteä kehittämään parempaan suuntaan monin erilaisin menetelmin. Kun vaikutusten arvioinnin suunnittelijalla ja toteuttajalla on työkaluja tehdä parempaa arviointia, tulokset paranevat ja lakisääteiset velvoitteet saadaan täytettyä. Menetelmiä voidaan ja kannattaa kehittää edelleen eteenpäin, jotta ne palvelevat tulevaisuudessakin.

Tässä tutkimuksessa testatut menetelmät sopivat hyvin hankkeen keskivaiheilla tai lopussa tehtävään seurantaan. Lisäksi ennakoivia menetelmiä esiteltiin useita, vaikka niitä kaikkia ei voitukaan aineistosta johtuen testata. Tulevissa tutkimuksissa tulisi perehtyä tieteen ja käytännön työn välisen kuilun ongelmakohtiin ja etsiä soveltavan tutkimuksen avulla ratkaisuja erilaisten menetelmien käytettävyyteen aluesuunnittelutyössä.

KIITOKSET

Tämä Gradu ei olisi valmistunut ilman apua. Haluankin kiittää ohjaajaani Elisa Valliusta kaikesta siitä ajasta, jonka olen saanut lukemattomien keskustelujen, kommenttien ja neuvojen muodossa koko gradutaipaleen ajan. Kiitos myös ohjaajilleni Olli Ristaniemelle Keski-Suomen liitosta ja Mika Marttuselle Suomen Ympäristökeskuksesta mielenkiintoisista ja avartavista keskusteluista sekä ohjeista tutkimuksen aikana. Lisäksi haluan kiittää tutkijatohtori Marja Ylöstä ja Antti Puupposta sosiologian yksiköstä, ilman teitä poikkiteellinen tutkimukseni ei olisi näin kattava. Kiitos myös Anssi Lensulle, Aleksi Räsäselle ja Lotta Jaakkolalle avusta paikkatietoaineistojen ja -ohjelmistojen kanssa. Kiitos ystävileni ja perheelleni kannustuksesta ja tuesta. Lopuksi iso kiitos Tommille, olet auttanut jakamaan läpi kaikkien vastaan tulleiden vaiheiden.

KIRJALLISUUS

- Aitamurto, T. 2012: Joukkoistaminen demokratiassa: Poliittisen päätöksenteon uusi aika. Tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja 1/2012. <http://www.scribd.com/doc/120203999/Joukkoistaminen-demokratiassa> (luettu 29.9.2013)
- AvoinKotka 2013: Avoimen vaikuttamisen malli kaupungin, asukkaiden ja yritysten välillä –kokeiluhankkeen nettisivut. Kotkan kaupunki. www.avoinkotka.fi (luettu 29.9.2013)
- Becker, H. A. 2001: Social impact assessment. –European Journal of Operational Research 128: 311 – 321.
- Burdge, R. J. & Vanclay, F. 2004: Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin käytäntö ja tulevaisuus. Teoksessa: Sairinen, R. & Kohl, J. (toim.), Ihminen ja ympäristön muutos – Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä –Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, Otamedia, Espoo B87: 41 – 65.
- Chiras, D. D. 2013: Environmental Science, Ninth edition. 637 s. –Jones & Bartlett Learning books, United States.
- Dietz, T. 2004: Teoria ja metodi sosiaalisten vaikutusten arvioinnissa. Teoksessa: Sairinen, R. & Kohl, J. (toim.), Ihminen ja ympäristön muutos – Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä. –Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, Otamedia, Espoo B87: 66 – 83.
- Dobchuk, D. 2000: The role of social impact assessment in urban planning: A case study of Wolseley school, Winnipeg, Manitoba. –Practicum for degree of Master of City Planning. MAI 39/03, University of Manitoba.
- Finsterbusch, K. 1985: State of Art in Social Impact Assessment. –Environment and Behavior 17 (2): 193 – 221.
- Franks, D. 2012: Social Impact Assessment of Resource Projects. 16 s. –Australian Aid, Australia. <https://www.csr.uq.edu.au/publications/social-impact-assessment-of-resource-projects> (luettu 12.2.2014)
- Government of Western Australia, Department of State Development 2014: Social impact assessment. <http://www.dsd.wa.gov.au/8627.aspx> (luettu 11.2.2014)
- Helsingin Sanomat 2012: Helsingiläiset saavat päättää sadan tonnin kirjastorahoista. Kaupunki kokeilee ensimmäistä kertaa osallistuvaa budjetointia. 17.9.2012.

<http://www.hs.fi/paivanlehti/kaupunki/Helsinki%C3%A4iset+saavat+p%C3%A4%C3%A4tt%C3%A4+sadantonnin+kirjastorahoista/a1347762394472>

- Hokkanen, P. 2013: YVA-jatkokurssi 2013, kurssimateriaalit. Jyväskylän yliopisto / Keski-Suomen ELY-keskus.
- IAIA 2013: International Association of Impact assessment. Organization web-pages. <http://www.iaia.org/default.aspx> (luettu 27.3.2013)
- Ijäs A., Kuitunen, M. T. & Jalava, K. 2010: Developing the RIAM method (rapid impact assessment matrix) in the context of impact significance. –Environmental Impact Assessment Review 30 (2): 82 – 89.
- IMPERIA 2014: Improving environmental assessment by adopting good practices and tools of multi-criteria decision analysis – Monitavoitearvioinnin käytännöt ja työkalut ympäristövaikutusten arvioinnin laadun ja vaikuttavuuden parantamisessa hankkeen www-sivut. <http://imperia.jyu.fi/> (luettu 20.1.2014)
- Jain, R. K, Urban, L. V., Stacey, G. S. & Nalbach, H. E. 2002: Environmental Assessment. 655 s. –McGraw-Hill, toinen painos, United States.
- Kauppinen, T. 2011: Human impact assessment as a framework for integration. Teoksessa: Vanclay, F. & Esteves A. M. (toim.), New Directions in Social Impact assessment – Conceptual and Methodological Advances. –Edwards Elgar Publishing, Inc., Northampton, United States: 431 – 354.
- Keeney, R.L. 1992: Value focused thinking: A path to creative decisionmaking. 412s. – Harvard University Press, Massachusetts, Cambridge.
- Keeney R.L. 2004: Framing public policy decisions. –International Journal Technology, Policy and Management 4 (2): 95 – 115.
- Keeney R. L. 2013: Value Focused Thinking and Decision-Making. Aalto System Forum, Helsinki 25.10.2013. <http://sal.aalto.fi/fi/aaltosystemsforum/> (luettu 17.1.2014) videotallenne: <https://adobeconnect.aalto.fi/p50s2rru7cl/?launcher=false&fcsContent=true&pbMode=normal> (luettu 17.1.2014)
- Keski-Suomen liitto 2012: Keski-Suomen 3. Vaihemaakuntakaava – Kaavaselostus. http://www.keskisuomi.fi/filebank/23137-2012_3_vmk_kaavaselostus_MV14112012_sahkoinen.pdf (luettu 20.1.2014)
- Keski-Suomen liitto 2013: Maakuntakaavoitus. <http://www.keskisuomi.fi/maakuntakaava> (luettu 13.3.2013)
- Keski-Suomen liitto 2014: Ympäristö- ja tasa-arvovaikutusten työryhmä. http://www.keskisuomi.fi/keski-suomen_liitto/organisaatio/maakunnan_yhteistyoryhma/ymparisto- ja_tasa-arvovaikutusten_tyoryhma (luettu 20.1.2014)
- Kohl, J. & Sairinen R. 2004: SVA:n laatu ja kehittäminen Suomessa. Teoksessa: Sairinen, R. & Kohl, J. (toim.), Ihminen ja ympäristön muutos – Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä –Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, Otamedia, Espoo B87: 84 – 118.
- Lane, M., Ross, H. & Dale, A. 1997: Social Impact Research: Integrating the Technical, Political and Planning Paradigms. –Human Organization 56 (3): 302 – 310.

- Lehmonen, A-M. 2012: Osallistumisen parantaminen monitavoitearvioinnilla ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä. Pro Gradu, Helsingin Yliopisto.
- Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132
- Maanmittauslaitos, pohjakartta: Yleiskartta 1:4 500 000 ©Maanmittauslaitos 11/2013.
- Manahan, S. E. 1997: Environmental Science and technology. 641 s. –Lewis Publishers, Boca Raton, Florida, United States.
- Marriott, B. B. 1997: Environmental impact assessment: a practical guide. 320 s. – McGraw-Hill Inc., United States.
- Marttunen, M. 2013: Suullinen tiedonanto.
- Marttunen, M., Mustajoki J., Verta, O. & Hämäläinen R. P. 2008: Monitavoitearviointi vuorovaikutteisessa ympäristösuunnittelussa – Menetelmä ja sen soveltamisesimerkkejä vesistöjen käytön hoidossa. 71 s. –Suomen Ympäristö 11/2008, Edita Prima Oy, Helsinki.
- Mathur, H. M. 2011: Social Impact Assessment: A tool for Planning Better Resettlement. – Social Change 41 (1): 97 – 120.
- Mononen, T. 2012: Kaivostoiminnan luonnonvara- ja ympäristökysymykset maaseudulla – esimerkkinä Pampolan kultakaivos. –Maaseudun uusi aika 2/2012: 21 – 36.
- Mustajoki, J., Marttunen, M. & Karjalainen T.P. 2013: Monitavoitearvioinnin työkaluja YVA-prosessin eri vaiheisiin. IMPERIA-hankkeen seminaari Helsingissä 28.5.2013. <http://imperia.jyu.fi/ajankohtaista/MCDASeminaariTykalut.pdf> (luettu 20.1.2014)
- Mäkäräinen, J. 2003: Askel kohti ihmistä – Kaavoituksen sosiaalisten vaikutusten arviointia kehittäneen Sva-projektin loppuraportti. 85 s. –Sosiaali- ja terveystalvelukeskus, Kaupunkisuunnittelutoimisto, Jyväskylä.
- Pastakia, C. & Jensen A. 1998: The Rapid Impact Assessment Matrix (RIAM) for EIA. – Environmental Impact Assessment Review 18: 461 – 482.
- Petkova, V., Lockie, S., Rolfe, J. & Ivanova G. 2009: Mining Developments and Social Impacts on Communities: Bowen Basin case study. –Rural Society 19 (3): 211-228
- Planning Institute of Australia 2014: Social impact assessment. <http://www.planning.org.au/policy/social-impact-assessment-1010> (luettu 11.2.2014)
- Päivänen, J., Kohl, J., Manninen, R., Sairinen R. & Kyttä M 2005: Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaavoituksessa – Avauksia sisältöön ja menetelmiin. 88 s. – Ympäristöministeriön julkaisuja, Suomen Ympäristö SY766. Edita Prima Oy, Helsinki. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=138685>
- RIAM 2014: Rapid impact assessment matrix, laskentaohjelma . DHI Group, Denmark. <http://www.dhigroup.com/MIKECUSTOMISEDbyDHI/RIAM.aspx> (luettu 3.12.2013)
- Ristaniemi, O. 2013: Suullinen tiedonanto.
- Roininen J., Horelli, L. & Wallin S. 2003: Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa. Seurannan ja arvioinnin viittekehys ja menetelmät. 84 s. –Suomen Ympäristö 664, Edita Prima Oy, Helsinki. <http://www.ymparisto.fi/default.asp?contentid=382504&lan=FI>

- Rytkönen, A-M., Marttunen, M., Alaraudanjoki, T., Kurkela, A., Karjalainen, N. & Kämä-
räinen, J-P 2012: Tulvariskien hallinnan suunnittelun monitavoitearviointi – Rova-
niemen pilottihankkeen loppuraportti. –Suomen Ympäristökeskus ja Lapin Elinkei-
no-, liikenne- ja ympäristökeskus 17.8.2012.
- Sairinen, R. & Kohl, J. 2004: Sosiaalisen vaikutusten arviointi – tavoitteista konkreettiseen
sisältöön. Teoksessa: Sairinen, R. & Kohl, J. (toim.), Ihminen ja ympäristön muutos
– Sosiaalisten vaikutusten arvioinnin teoriaa ja käytäntöjä –Yhdyskuntasuunnittelun
tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja, Otamedia, Espoo B87: 9 – 40.
- Seppänen, M. 2006: Vaikuttavuusarviointi: Taustat, menetelmät ja käyttöyhteys politiikka-
koherenssin näkökulmasta. Selvitys kehityspoliittiselle toimikunnalle 10.4.2006.
[http://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/Public/download.aspx?ID=18087&GUID
=%7BB11FB8A3-3EBD-4708-A441-3F4BA1853545%7D](http://www.kehityspoliittinentoimikunta.fi/Public/download.aspx?ID=18087&GUID=%7BB11FB8A3-3EBD-4708-A441-3F4BA1853545%7D) (luettu 24.9.2013)
- Spaapen, J. & van Drooge, L. 2011: Introducing 'productive interactions' in social impact
assessment. –Research Evaluation 20 (3): 211 – 218.
- Tulevaisuusvaliokunta 2013: Suomijoukkoistaa.fi. Tulevaisuusvaliokunnan avoimen hal-
linnon soveltamisen projektisivut hankkeittain vaihtuvalla teemalla.
www.suomijoukkoistaa.fi (luettu 20.9.2013)
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2013: Ihmisiin kohdistuvien vaikutusten arviointi.
[http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/ihmisiin_kohdistuvien_vaikutusten
arviointi](http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/tyokalut/ihmisiin_kohdistuvien_vaikutusten_arviointi) (luettu 3.12.2013)
- Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2009: Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. 182 s. –
Kustannusosakeyhtiö Tammi, Helsinki.
- Uudenmaan liitto 2013: Siivet ja Juuret – Laajan metropolialueen tulevaisuustarkastelu.
46 s. –Uudenmaan liiton julkaisu C 69 - 2013. Verkkojulkaisu, Helsinki.
<http://etelasuomentulevaisuus.net/tyon-tulokset/>
- Vaarama, M. 2013: Kaikenikäisille Hyvä Suomi – Sukupolvipolitiikalla sosiaalisesti ja
taloudellisesti kestävään hyvinvointiyhteiskuntaan. –Terveyden ja hyvinvoinnin lai-
tos. Copy-Set Oy, Helsinki. <http://www.julkari.fi/handle/10024/110167>
- Vanclay, F. 2003: SIA Principles – International Principles For Social Impact Assessment.
–Impact Assessment and Project Appraisal 21 (1): 5 – 11.
- Verta, O-M. 2006: Päätösanalyysi vuorovaikutteisen suunnittelun tukena – Tapaustarkaste-
lussa Koitereen säännöstelyn monitavoitteinen kehittäminen. Diplomityö, Teknil-
linen Korkeakoulu, Espoo.
- Wolf, C. P. 1983: Social Impact assessment: A Methodological overview. Teoksessa: Fin-
sterbusch & Wolf (toim.), Social Impact Assessment Methods. –Sage Publications,
United States: 15 – 33.
- Ympäristöministeriö 2002: Opas 8 Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaa-
voituksessa. 68 s. –Maankäyttö- ja rakennuslaki 2000 -sarja, Ympäristöministeriön
julkaisuja.

LIITTEET

Liite 1: Kaavoituksen tueksi julkaistujen oppaiden parhaat palat -listaus

Liite 2: Esimerkki sisällönerittelyn käytännön vaiheista (media-analyysissä)

Liite 3: Teoreettisten käsitteiden ja johtopäätösten muodostaminen sisällönanalyysin pohjalta, abstrahointi II

Liite 4: Teoreettisten käsitteiden ja johtopäätösten muodostaminen sisällönanalyysin pohjalta, abstrahointi III

Liite 5: Sisällönerittelyn teemoitus

Liite 6: Sisällönanalyysin vaiheet

Liite 7: Lausuntojen lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet kohdekunnittain

Liite 8: Muistutuksien jakautuminen sävyittäin ja lähtöpaikkakunnittain

Liite 1. Kaavoituksen tueksi julkaistujen oppaiden parhaat palat

Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaavoituksessa – Avauksia sisältöön ja menetelmiin (Päivänen ym. 2005)

- Koko opas
- Maakuntakaavoituksen osiot, jos kappaleissa on jaoteltu asia kaavatasoittain
- Erityisesti: 5 Sosiaalinen ulottuvuus eri kaavatasoilla ja -kohteissa s. 46, sekä 6 Sosiaalisten vaikutusten seuranta s. 57
- Menetelmälliset osiot: 6.6 Keinoja seurannan toteuttamiseksi s. 64, 7 Arvioinnin ja seurannan menetelmistä s. 67

Tämä opas painottaa aiheellisesti eri yhteiskuntasektorien yhteistyötä. Arvioinnista ei saa tulla tekijälleen taakkaa, vaan pohjatiedot sen toteuttamiseksi tulisi saada yhteistyönä esim. kunnallisilta ja alueellisilta toimijoilta. Arvioinnin tulisi pitkällä tähtäimellä helpottaa suunnittelua ja vähentää siihen kuluvia resursseja.

Osallistuminen ja vuorovaikutus kaavoituksessa – Seurannan ja arvioinnin viitekehys ja menetelmät (SY664, 2003)

- Mitä seurannalta odotetaan? Listaus kysymyksistä s.10 – 11
- Teoreettista taustaa arvioinnille s. 11 – 12 (alkaen)
- Taulukko 3. Osallistamiskeinoihin ja osallistumistapoihin sisältyvät vuorovaikutusasteet, s. 18 (erittäin hyvä taulukko)

- Osallistumisen seuranta- ja arviointikriteerien teoreettista taustaa, selkeästi kirjoitettu osio s. 20 – 25
- taulukot 5, 6, 7 ja 8 soveltaen; näiden täyttäminen vaativat aikaa, ajatusta ja selviytyksiä, mutta ovat sovellettavissa käyttöön
- taulukon 9 pohjalta voi tarkastella, mitkä menetelmät toimivat OSSE-esimerkkihankkeen aikana
- Seurannan ja arvioinnin tiedonkeruumenetelmien toimivuus s. 32 – 34
 - Lomakekyselyt
 - Barometriseuranta
 - Seurantarekisterit
 - Tapaustutkimukset
 - Seuranta- ja arviointitulosten tulkintakehikkojen toimivuus
- Ehkäpä tärkein yhteenvedon huomio oli, että osallistuminen jäi vähäiseksi, koska sille ei oltu varattu riittävästi aikaa.

Opas 8 Osallistuminen ja vaikutusten arviointi maakuntakaavoituksessa (2002)

- 3.3 Hyvän OAS:n ominaisuuksia s. 25 (esim. “käytetäänkö arviointiin riittävää asiantuntemusta ja asianmukaisia menetelmiä?”)
- Kuva 3.1 Osallisten määrittelyä
- Luku 4 Osallistumisen ja vuorovaikutuksen järjestäminen s. 31 alkaen
 - Kuva 4.1 Listaus vuorovaikutusmenetelmistä s. 33
 - s. 34
 - Tiedottamisen merkitys kappale 4.2 s. 35 – 36
 - Kuva 4.3 s. 42, mutta siitä puuttuu aidon vuorovaikuttamisen alue, SVA voidaan katsoa sisältyvän vaikutus selvityksiin
- (Luku 5 s. 43 Opas painottuu määrällisten eli kvantitatiivisten vaikutus selvitysten esittelyyn ja laadulliset menetelmät jäävät unohduksiin)

Liite 2. Esimerkkejä media-analyysin sisällön erittelyn käytännön työstä.

Päiväys	Otsikko	Otsikon sävy	Artikkelin muoto	Artikkelin sävy	Julkaisumedia	Huomautuksia
22.11.2011	Turvekaava nostattaa vastarintaa	1	A	1	KSML	Kertoo yleisötilaisuudesta lausunnonantokierroksella (Saarijärvellä)
23.11.2011	Nyt on aika vaikuttaa vaihekaavaan	1	H	1	Petäjävesi	Petäjäveden ymp. suojelusihteerin huoli kohdistuu turvetuotannon tekniikan toimimiseen ja sitä kautta myös kaavaan. Asiallinen juttu.
4.6.2012	Turpeenlouhinta tuhoaa luontoa	4	M	4	KSML	-

Liite 3. Teoreettisten käsitteiden ja johtopäätösten muodostaminen sisällönanalyysin pohjalta, abstrahointi II.

Alaluokat	Yläluokka	Yhdistävä
<p>Huoli vesistöistä</p> <p>Pelot tilanteen pahenemisesta</p> <p>Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko</p> <p>Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista</p> <p>Huoli elinkeinojen säilymisestä</p>	<p>Tulevaisuuteen liittyvät pelot ja epävarmuuden tunteet</p>	<p>Luottamus tulevaisuuteen, ympäristön suojeleminen ja henkinen hyvinvointi</p>
<p>Luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen</p> <p>Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioinnin tarve</p> <p>Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika</p>	<p>Ympäristön suojeleminen, henkinen hyvinvointi ja vapaa-aika</p>	
<p>Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen</p> <p>Väheksynnän kokeminen</p> <p>Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan</p> <p>Tutkimusten riittävyyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen</p> <p>Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä</p> <p>Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen</p> <p>Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen</p> <p>Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana</p>	<p>Turvattomuuden ja vaikuttamisen hyödyttömyyden kokemus</p>	<p>Kokemukset kaavaprosessista ja vaikuttamisesta siihen</p>
<p>Kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen</p> <p>Tehtyjen aluevarausten vastustus</p>	<p>Vastustus vaihemaakunta-kaavaa kohtaan</p>	
<p>Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus</p> <p>Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset</p>	<p>Näkemyksiä energiantuotantomuotojen hylkäämiseksi</p>	<p>Tulevaisuuden energiantuotanto ja sen hyväksyttävyyttä</p>

Liite 4. Teoreettisten käsitteiden ja johtopäätösten muodostaminen sisällönanalyysin pohjalta, abstrahointi III.

Alaluokka	Yläluokka	Yhdistävä
<p>Huoli vesistöistä</p> <p>Luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen</p> <p>Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset</p> <p>Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioinnin tarve</p>	<p>Huolet luonto- ja ympäristöarvojen puolesta</p>	<p>Huoli tulevaisuudesta</p>
<p>Pelot tilanteen pahanemisesta</p> <p>Väheksynnän kokeminen</p> <p>Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko</p> <p>Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista</p> <p>Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen</p> <p>Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen</p> <p>Huoli elinkeinojen säilymisestä</p> <p>Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika</p>	<p>Muutosvastarinta, abstraktit määrämättömät tunteet</p>	
<p>Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana</p> <p>Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan</p>	<p>Toimijoiden puolueettomuuden ja reiluuden kyseenalaistaminen</p>	<p>Oikeudenmukaisuuden kokeminen</p>
<p>Tutkimusten riittävyyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen</p> <p>Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä</p> <p>Kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen</p> <p>Tehtyjen aluevarausten vastustus</p> <p>Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen</p>	<p>Kaavaehdotuksen kyseenalaistaminen</p>	
<p>Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus</p> <p>(Huoli elinkeinojen säilymisestä)</p>	<p>Taloudelliset näkökohdat</p>	

Liite 5. Sisällönerittelyn (karkea) teemoitus

Alaotsikko	Teemoitus ("mitä/ miksi vastustetaan")
Yleistä	<p>Kaavamerkintöjä</p> <p>Yhteisvaikutuksia ei ole selvitetty ja esitetty kaavaselostuksessa tarpeeksi tarkasti</p> <p>Aluevarausten aiheuttamien maan ja kiinteistöjen arvon aleneminen</p> <p>Matkailuelinkeinojen kärsimän haitan vuoksi</p> <p>Aluevarauksien vastustaminen, koska ne ovat ristiriidassa alempien kaavatasojen kanssa</p> <p>Lisääntyvän liikenteen vastustus</p> <p>Negatiiviset vaikutukset maatalouteen</p> <p>Kaava on vastoin liiton maaseudun elinvoimaisuuden säilyttämisen strategiaa</p> <p>Kunnan itsemääräämisoikeus vaarantuu kaavan toteutuessa ja tätä ei hyväksytä</p> <p>Vastustus, koska lain vaatimat suunnittelukriteerit eivät täyty</p> <p>Luottamuspula kaavan laatijoita kohtaan</p> <p>Alueidenkäyttöön tulee rajoituksia</p>
Turvetuotanto	<p>Turvetuotantoalueita yleensä tai niiden lisäämisestä</p> <p>Uudet turvetuotantoaluevaraukset tietyllä alueella</p> <p>Koska se pilaa järvet ja virkistyskäyttö tulee mahdottomaksi tai vaikeutuu suuresti</p> <p>Luontoarvojen vuoksi (suot, järvet)</p> <p>Vapoa</p> <p>Koska turpeenpolton ilmastovaikutukset ovat suuret</p> <p>Turve/ tuulivoimayhtiöitä suosivan politiikan vastustaminen</p> <p>Pölyhaittojen vuoksi</p> <p>Nykymenetelmät eivät puhdistajätevesiä tarpeeksi tehokkaasti, käytössä olevilla menetelmillä uutta turvetuotantoa ei voida sallia</p>
Tuulivoima	<p>Tuulivoimaa asutuksen läheisyyteen vedoten</p> <p>Lintu- tai luontovaikutusten takia</p> <p>Tuulivoima-aluevarauksia</p> <p>Turve/ tuulivoimayhtiöitä suosivan politiikan</p>

	vastustaminen Maisemavaikutusten vuoksi Selvitysten puutteellisuuden vuoksi Koska energiantuotantomuoto ei ole taloudellisesti kannattavaa Meluhaitan vuoksi
--	--

Liite 6. Sisällönanalyysin vaiheet

KOODIT + PELKISTÄMINEN:

Alkuperäisilmaus	Pelkistetty ilmaus
<i>kaavoitus väheksyy</i>	väheksymisen kokeminen
<i>alueen viehätysvoima häviää</i>	esteettisyyden menetyksen pelko
<i>tonnttien hinnat laskevat</i>	tulojen menetyksen pelko
<i>jo nyt kärsimme</i>	pelko pahenevasta tilanteesta
<i>humuspäästöt ovat samentaneet vedet ruskeiksi joet ovat nyt jo niin saastuneet</i>	samentuneet vedet
<i>laskeutummat tulisivat heikentämään veden laa- tua vesialueen omistajat eivät salli vedenlaatua heikentäviä toimia</i>	vesien laadun tuleva heikkeneminen
<i>vesistökuormituksen vähentäminen ei voi olla mahdollista turvesoiden määrän lisääntyessä</i>	huoli vesistökuormituksen määrästä
<i>emme kestä enää mitään turvetuotantoa</i>	turvetuotantoa ei siedetä
<i>kaava on vastoin strategiaa</i>	oikeusturvan kokeminen, oikeellisuuden koke- minen
<i>yhteensovitus ei ole kaavan tehtävä</i>	kaavanlaadinnan perusteiden kyseenalaistami- nen
<i>seura (yhdistys) asettaa kyseenalaiseksi tämän lähtökohdan varaukset tulee poistaa</i>	tiedon asettaminen kyseenalaiseksi
<i>kaavan valmistelun aikatauluun sopii Taso- hankkeen tulosten mukaanotto, se on jopa vält- tämätöntä</i>	vetoisuus toisen viranomaisen lausuntoon
<i>turvetuotantoa ei voi osoittaa alueille</i>	kaavaluonnoksen torjunta ja kyseenalaistaminen
<i>toteaa kaavaehdotuksen olevan tarkoitushakui- sen</i>	epäluottamus kaavan valmistelun lähtökohtiin
<i>haittavaikutukset kiistattomat</i>	vahva oma näkemys tilanteesta
<i>voimassa olevan lainsäädännön riittämätöntä noudattamista</i>	kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä
<i>maakuntahallitus ei ole ottanut riittävässä mää- rin ja vakavasti huomioon turvetuotantoa vas- tustavaa kansanliikettä Keski-Suomessa</i>	kokemus kansanliikkeen väheksynnästä
<i>suunnittelumääräysten noudattaminen edellyt- tää turvetuotannon lupakäsittelyn uudistumista ja uusia mittareita</i>	turvetuotanto ja sen valvonta ei nykyisillä re- sursseilla täytä kaavan tulevia suunnittelumää- räyksiä
<i>on kehitettävä ja hyväksyttävä menetelmät, joil- la toimenpideohjelman tavoitteet saadaan oike-</i>	esimerkki ehdollisesta turvetuotannon hyväk- synnästä,

<i>asti toteutumaan</i>	vaatimus kaavamääräysten toteen saattamisesta
<i>tulee suunnitella ja toteuttaa - - luontoarvot turvaten</i>	huoli luontoarvoista
<i>puhdistusmenetelmät eivät vastaa sitä tasoa</i>	turvetuotannon puhdistusmenetelmät nykyisellään riittämättömät
<i>tutkimustulokset keskeneräiset, niissä ei oteta huomioon - -</i>	tutkimustulosten kyseenalaistaminen
<i>tulevat rasittamaan</i>	pelko pahenevasta tilanteesta
<i>tuhottaisiin taas uusi vesistö</i>	merkittävä huoli vesistöistä
<i>varaukset tulee poistaa</i>	vaatimus kaavan muuttamiseksi
<i>soita ei ole huomioitu</i>	huoli luonnon tulevaisuudesta
<i>ei kestä enää yhtään lisäkuormaa</i>	suuri huoli vesistöistä, kun tilanne nyt jo huono
<i>nytkään ei voi kaikkina aikoina käydä uimassa</i>	huoli vesien tilasta tulevaisuudessa
<i>tulee autioittamaan</i>	pelko synkästä tulevaisuudesta
<i>pitäisi kieltää</i>	oikeudenmukaisuuden kokeminen
<i>johtoporras näyttää jo valintansa tehneen</i>	hallinnon oikeudenmukaisuuden kokeminen
<i>toimille [vesistön suojelu] on polttava tarve</i>	vesistönsuojelutoimien tarve
<i>Vapo tuntuu toimivan päinvastaisesti</i>	luottamus mennyt toimijaan
<i>mikäli turpeenlouhinnan annetaan jatkua - - ei luonnosta ole jälkipolville paljon perinnöksi jätettävää</i>	tulevaisuudessa ei luonnosta perintöä jälkipolville
<i>tämä tarkoittaa entistä likaisempia järviä</i>	vesistöjen värin tummuminen
<i>yhä pahenevat vaikutukset</i>	kokemus huolestuttavasta kehityksestä
<i>viimeisetkin puhtaat vesistöt ovat historiaa</i>	huoli vesistöjen tulevaisuudesta
<i>ei enää ilkeä edes katsoa järvelle päin</i>	kokemus lähijärven tilasta
<i>on todennäköistä ettei ole kiinnitetty huomiota siihen että tässä on varsin runsas lintukanta</i>	linnustovaikustusten arvioinnin kyseenalaistaminen
<i>kaavoituksella pitäisi olla näkemystä myös synnytyistä seurauksista</i>	kaavoituksen perusajatuksen toteutumisen epäily tässä projektissa
<i>pidämme luontotutkimuksia puutteellisina</i>	luontoselvitysten puutteellisuus
<i>katsomme, että meillä on oikeus ja velvollisuus puolustaa Pukarajärveä</i>	luonnonsuojelun velvollisuuden kokeminen
<i>kunta esittää lausuntonaan, että tuulivoimalle ja turvetuotannolle soveltuvat alueet poistetaan 3. Vaihemaakuntakaavan ehdotuksesta</i>	kunnan esittämä vastustus tuulivoimalle ja turvetuotannolle
<i>vaikutukset on selvitettävä perusteellisesti</i>	selvitysten luotettavuuden kyseenalaistaminen
<i>En missään nimessä voi hyväksyä turpeennostoa</i>	voimakkaat tunteet turpeennostoa vastaan
<i>eihän vapon oma konsultti tee isännän vastaista lausuntoa</i>	epäily toiminnanharjoittajan selvitysten luotettavuudesta
<i>Mitään ei ole Vapo tehnyt ympäristön hyväksi, kunhan vaan puhuu</i>	Toiminnanharjoittajan voimakas kritisointi

<i>kuka korvaa kiinteistöjen arvonalennukset ja kaikki haitat?</i>	huoli tulojen menetyksestä, epäily saatavista korvauksista
<i>turvetuotanto pilaa kaikki järvet</i>	järvien tilan heikkeneminen turvetuotannon seurauksena
<i>suon kaivaminen on ehdottomasti lopetettava</i>	tiukasti suon säilyttämisen kannalla
<i>arvokasta suoluontoa on suojeltava</i>	suoluonto suojeltava
<i>heräisitte myös Vapon toimintaan ja vaatisitte jo tätäpäivää olevia toimenpiteitä</i>	Vaatus nyktoiminnan tehokkaampaan tarkkailuun ja toimenpiteisiin
<i>vastustamme jyrkästi turvesoiden kuivattamista</i>	soiden kuivattamisen vastustus
<i>toivon kaavan valmistelijoilta rehellisyyttä</i>	rehellisyyden arvostus
<i>Visio Puulasta, jonka kirkkaus on menetetty, olisi- - kuntien imagolle, yritystoiminnalle, ansio- ja vapaa-ajankalastukselle erittäin vakavat seuraukset</i>	huoli tulevaisuudesta, mikäli kaava tällaisena hyväksytään
<i>Uutta tuotantoa Kälkäjoen valuma-alueelle ei maakuntakaavassa tule osoittaa</i>	uusien aluevarausten vastustus
<i>Turpeenkaivuun ja -polton lisäämisen mahdollistavien kaavamerkintöjen suuri määrä on ristiriidassa maakunnan ilmastostrategian kanssa</i>	ristiriitaisuus maakunnan ilmastostrategiaan
<i>turpe on monihaitallisin energianlähteemme</i>	muistutus turpeen haitoista
<i>vähennys on hyvä, mutta täysin riittämätön</i>	vielä ei ole tehty tarpeeksi
<i>Turvetalouden yksisilmäisessä määräysvallassa oleellisesti olevaa soiden tuhoamisen kierrettä ja ilmaston muuttamisen kiihdytystä on saatava hillittyä ja kehitys on käännettävä lopulta turpeen polton minimoimiseen ja lopettamiseen</i>	tavoitteeksi otettava turpeen käytöstä luopuminen
<i>järvessä tulee tapahtumaan merkittävää pilaantumista</i>	järvien pilaantuminen
<i>kyseistä kaavaluonnosta ei voi toteuttaa ilman merkittävää ymp.pilaantumisen vaaraa</i>	epäily kaavan ja ympäristönsuojelun yhteensovittamisen mahdollisuudesta
<i>turvetuotannon päästöt voivat olla todellisuudessa 10-20 kertaa suuremmat, kuin nykyisin - - annetaan ymmärtää</i>	epäily päästöjen todellisesta mittaluokasta
<i>jyrkkä vastustus</i>	vastustus hanketta kohtaan
<i>kenellä on tähän vesistöalueen tuhoamiseen lopullisesti oikeus?</i>	kenellä oikeus vesialueisiin ja niiden kuntoon
<i>Meidän elinikäisellä työllä ja säästämisellä saavutettua rantatilaa ei tuhota turvepäästöjen valumajätteellä</i>	ei hyväksytä oman tilan vesistöjen kunnon huononemista
<i>tilamme arvo laskee sanoinkuvaamattomasti</i>	ei hyväksytä maan arvon alenemista
<i>pitkällä aikavälillä vähennetään turvetuotannon aiheuttamaan vesistökuormitusta</i>	turvetuotannon vähennystavoitteet pitkällä aikavälillä
<i>kaavaan tulee lisätä maininta, että turvetuotan-</i>	toimet hyväksyttävämpiä, mikäli kaavaan lisä-

<i>toa kälkäjoen valuma-alueella on syytä porrastaa voimakkaasti</i>	tään erityisaininta turvetuotannon porrastamisesta
<i>on pitänyt voida luottaa julkisen viranomaisen kykyyn ja menettelyyn, kun arvioidaan ranta-alueiden sekä vesistöjen soveltuvuutta virkistyskäyttöön</i>	luottamus viranomaisiin ennen
<i>[tuulivoimaa] ei voida ilman taloudellista vastuuta hyväksyä</i>	tuulivoima taloudellisesti kannattamatonta
<i>ymp.ministeriön ja kv-suositusten mukaan isoja ei pidä rakentaa 1,5-2km lähemmäksi asutusta</i>	tuulivoiman suositeltujen suojaetäisyyksien tarve
<i>sisämaassa ei ole yhtään aluetta, jolla vuosituotto nousisi yli 6000MW</i>	epäily tuulivoiman kannattavuudesta sisämaassa
<i>On kansantaloudellisesti järjetöntä, että varauksia tehdään laitoksille, joiden toteuttamiselle voi tulla tarvetta vasta - - tulevaisuudessa</i>	maakuntakaava koetaan erilaiseksi suunnittelu-työkaluksi kuin mitä se todellisuudessa on
<i>olisi toivottavaa, että tuulivoimatuotantoalue tulisi lähelle jo rakennettua Himoksen aluetta</i>	tuulivoima tulisi sijoittaa jo rakennetulle alueelle
<i>voimaloiden vaikutuspiirissä asuville jää kärsittäväksi</i>	läheiset asukkaat kärsivät
<i>maisemaa mullistavista jättiläisistä tulee siten hallitseva elementti</i>	maisema muuttuu totaalisesti
<i>merkitsee moninkertaista menetystä ilman, että aiheutettua menetystä aiotaan mitenkään korvata</i>	maisemallisen- ja taloudellisen menetyksen pelko ilman korvauksia
<i>yhteiskunnallisesti ja eettisesti ei voi olla oikein</i>	kyseenalaistaa suunnittelun eettisyyden
<i>oikeudenmukaisen kohtelun turvaaminen tulisi poliitikkojen muistaa niin valtakunnan tasolla kuin paikallisestikin</i>	oikeudenmukaisen kohtelun turvaaminen poliitikassa myös alueellisella tasolla
<i>Kaavaehdotuksessa ei ole huomioitu, että turvetuotanto ei ole osa kestäväää kehitystä.</i>	Kaavan tarkoitus perusteltu vastoin vallitsevaa ilmastokäsitystä
<i>Nyt on mahdotonta ottaa kantaa</i>	kokemus kannanottamisen vaikeudesta
<i>Edelleen on epäselvää</i>	Kaavaehdotus ei ole vielääkään selkeä
<i>Jyväskylän pitää osallistua tosissaan ilmastonmuutoksen torjuntaan</i>	kaavan koetaan tukevan vain Jyväskylän kaupungin energiantarvetta
<i>tuleville sukupolville - - tuhotut suomaat ja iki-ajoiksi pilatut vesistöt.</i>	tulevat sukupolvet kärsivät, mikäli tämä kaava hyväksytään
<i>ei ole kehitetty sellaista menetelmää, että - vesistö ei olisi saastunut, vaikka turvesuolla olisi ollut käytössä minkälaiset puhdistusmenetelmät tahansa!</i>	tekniset menetelmät eivät ole kehittyneet ja turvetuotantoa ei siksi tule lisätä
<i>Yhtälö on täysin mahdoton!</i>	epäusko kaikille sopivasta ratkaisusta
<i>ei ole esitetty - - mitään todellisia ja ymmärrettäviä keinoja.</i>	yhteensovittaminen ei ole kaavassa onnistunut

<i>Kaavaehdotus on tehty - - itsekkäiden ja ahneiden tavoitteiden perusteella - -, tavalla, joka ei ole tämän päivän demokratian ja lainkäytön mukaista.</i>	kaavan valmistelun pohjana ahneet tavoitteet, eikä maakunnan etu kaavan laatimisperusteet lain vastaisia
<i>tutkimukset ovat menettäneet täysin uskottavuutensa kansalaisten keskuudessa</i>	kansalaiset eivät luota tutkimustuloksiin
<i>sadat eri yhdistykset ja tuhannet yksityiset vastustavat turvetuotantoa</i>	laaja turvetuotannon vastustus maakunnassa
<i>investoinnit on toteutettava - - suuret virheet nöyrästi tunnustaen</i>	virheet on tunnustettava
<i>maakuntaliiton pitää kantaa vastuu maakunnan kehittämisestä</i>	muistutus maakuntaliiton velvollisuudesta maakunnan kehittämisessä
<i>jo riskien perusteella varaukset tulisi poistaa</i>	riskien huomioimisen tarve suunnittelussa
<i>sanamuotojen tiukentaminen ei ole riittävä toimenpide</i>	sanamuotojen tiukennus ei riitä
<i>riskiä ei ole pystytty arvioimaan riittävästi eikä riittävän luotettavasti</i>	riskinarviointi ei vastaa varovaisuusperiaatetta
<i>kaupunki vaatii, että - - poistetaan kaikki turvetuotannon varaukset Keuruun läpi menevien vesistöreittien valuma-alueilta.</i>	kaavoitetut turvetuotantoalueet poistettava kaupungin vesistöreittien alueelta
<i>emme ole tyytyväisiä kaavaluonnoksesta saamaamme palautteeseen</i>	tyytymättömyys kaavaluonnoksesta saatuun palautteeseen
<i>Keski-Suomen päästöistä kolmannes tulee turpeenpoltosta</i>	turpeenpoltton suuri osuus (1/3) maakunnan päästötilastoissa
<i>Kaavan valmisteluvaiheessa luvattiin (että hyvät hillasuot säästetään)</i>	kokemus lupauksen pettämisestä
<i>soiden hävitys vedenjakajalta on riskipeliä: se on peruuttamatonta ja se voi aiheuttaa täysin ennakoimattomia muutoksia ja vahinkoja</i>	ympäristömuutokset arvaamattomia, jos suot hävitetään vedenjakajalta
<i>hyvän tilan pysyminen on siis epävarmaa</i>	epäily hyvän tilan säilymisestä tulevaisuudessa
<i>Keski-Suomi on jäämässä energiahuollossa viime vuosituhanneille</i>	vahva epäily kehityksen suotuisuudesta
<i>Miten käy Nikaran kirkkotien, minkä - - yhdistys toteuttivat?</i>	huoli paikallisista arvoista
<i>kaavassa väitetään</i>	kieltäytyy uskomasta kaavaslostusta
<i>tuulivoimapuisto aiheuttaa niin voimakkaita HF-radiohäiriöitä, että radioamatööri toiminta on lähes mahdotonta</i>	huoli harrastustoiminnan jatkuvuudesta
<i>aiheuttavat niin rakentamis- kuin käyttövaiheessa pysyvää ja kohtuutonta haittaa vakituksille asukkaille, kesämökkiläisille ja maanomistajille</i>	kestämättömiä haittoja paikallisille ja maanomistajille
<i>Kolmas vaihemaakuntakaava etenee kuin juna. Mikään ei näytä saavan muutosta parempaan.</i>	Kokemus vaikuttamisen mahdottomuudesta/ vaikeudesta kaavaprosessissa

<i>Tässä tuntee taistelevan tuulimyllyjä vastaan kuten Don Quijote aikoinaan.</i>	
<i>Eihän tässä ole mitään järkeä pilata viimeistenkin suomme ikäjoiksi</i>	”maalaisjärkeen” vetoaminen soiden suojelemiseksi
<i>Tarvitaan uutta ajattelua, uusia ratkaisuja.</i>	toivotaan ajattelutavan muutosta
<i>Onhan Vapon pääkonttori täällä, joten se selittää monta asiaa.</i>	luottamus toimijaa kohtaan mennyt
<i>ei ole mitään perusteita tuhota alueen luontoa</i>	ei perusteita luonnon tuhoamiselle
<i>Vetoan, että älkää tuhotko kaunista mökkimaisemaamme</i>	tunteisiin vetoaminen
<i>mielestäni olisi pitänyt kirjeitse tiedottaa alueen asukkaille</i>	kritiikkiä tiedottamisesta
<i>Kaikki seikat turpeennoston mielettömydestä on kyllä saatettu monelta eri taholta Keski-Suomen liiton tietoon</i>	epäily annettujen tietojen ja mielipiteiden huomioinnista kaavan valmistelussa
<i>altistuu - - merkittävälle melusaasteelle</i>	huoli melusaasteesta
<i>olemme sitoutuneet suojelemaan järveä ja kunnostaneet sitä</i>	sitoutuminen järven pelastamiseksi
<i>sääli että kotimaastani on tullut varsinainen superjunttila</i>	luottamuksen menetys
<i>alueella on jo matkailupalveluita, ja niitä voitaisiin kehittää edelleen</i>	matkailun säilymisen ja kehittämisen kannalla
<i>MRL 28§ velvoittaa - - kiinnittämään erityistä huomiota</i>	muistutus lainsäädännön velvoitteista
<i>alueen elinkeinotoiminnan kannalta matkailu ja tuulivoimapuisto ovat keskenään ristiriitaisia</i>	matkailu ja tuulivoima ristiriidassa
<i>Päijänteen kansallismaiseman muuttaminen - - eikä se voi olla pelkkä ”ilmoitusasia”</i>	tyytymättömyys tiedotukseen
<i>turvekaavan valmistelu on tehty kiireellä</i>	epäily kaavan valmistelun laadusta
<i>Nykyisestä kaavasta tulee luopua ja ottaa se uudelleen tarkasteluun laajemmalla näkemyksellä ja tavoitteenasettelulla.</i>	vetoamus kaavan uudelleen suunnittelemiseksi
<i>Miksi puistoalueen lintukartoitusta ei ole tehty?</i>	Selvitysten riittävyyden kyseenalaistaminen
<i>Ei ole oikein eikä maakunnan edun mukaista, - - turpeenpolton varjolla sallittaisiin peruuttamattomasti pilata muun maakunnan - - virkistysveisiä</i>	Eriarvoisuuden kokemus
<i>Vähättelevästä ja ylimielisestä suhtautumisesta olemme saaneet lukea mediassa kuluneen kevään ja alkukesän aikana.</i>	kokemus vähättelystä ja ylimielisyydestä
<i>Ekologisesti ainoa kestävä vaihtoehto - - on energiankulutuksen pienentäminen.</i>	ekologisin vaihtoehto on energiankulutuksen pienentäminen
<i>työllistämisaikutuksia on ylikorostettu</i>	työllistämisaikutuksia on ylikorostettu

<i>Aiheutuvaa haittaa ei pysty rahalla korvaamaan</i>	aiheutuva haitta ei ole rahalla korvattavissa
<i>asutuksen ja asukkaiden toiveet pitää kuulla</i>	kansalaisia pitää kuulla
<i>Kaupunki vaatii yksityiskohtaisen ja perusteellisen vastineen Keski-Suomen liiton kaavoituskäsittelyssä.</i>	vaaditaan liitolta perusteltu vastine
<i>Ongelmana on kuitenkin se, että turpeen määrät on selvitetty perusteellisesti mutta vesistöjen sietokykyä ei käytännössä lainkaan.</i>	vai toinen puoli/ näkökulma asiasta selvitetty kunnolla
<i>Tieteellisiä tutkimuksia ei aisteilla selvästi havaittavien tosiasioiden myöntäminen edellytä.</i>	aistihavaintojen oikeellisuuden <u>myöntäminen</u> ei vaadi tiedettä
<i>Entä korvaako joku taho tällaisessa tapauksessa rantatontin ja sille rakennetun loma-asunnon arvon romahtamisen --?</i>	huoli korvausten saamisesta
<i>suoalueiden hyödyntämisessä on huomioitava sosiaaliset vaikutukset eli kuinka korvataan taajamien saama energiahyöty suota luovuttaville alueille, joille haitat jäävät kannettaviksi -</i>	sosiaalisten vaikutusten huomiointi korvausasioissa
<i>pölyn aiheuttamia haittoja asutukselle ja vesistöille ei ole huomioitu riittävästi</i>	pölyhaittojen selvitysten puute
<i>kaavan valmistelu Pihlajakosken osalta, tekn.taloud. edellytykset, visualisoinnit ym. ovat sisältäneet olennaisia puutteita, joita ei ole korjattu kaavaehtokseen</i>	selvitykset monelta osin puutteellisia
<i>Viranomaistoiminta - - herättää -- epäilyjä toiminnan asianmukaisuudesta ja jopa laillisuudesta</i>	kokemus viranomaistoiminnan epäasianmukaisuudesta
<i>Miten voikaan olla [tietoa tilanteesta], kun mittauksia ja tutkimuksia täällä tehdään kerran kolmessa vuodessa eikä humusongelmasta näissä tutkimuksissa tiedetä mitään.</i>	mittauksia tehty liian harvoin, jotta selvitykset olisivat luotettavia
<i>kuka huolehtii mökkiläisten - -eduista - -. Heillä on monilla ainoa omaisuutensa kiinni rantapaidassa, jonka täysin on riippuvainen vesistön tilasta ja käyttökelpoisuudesta.</i>	Kuka huolehtii rantaviivallisten mökkitonttien käyttökelpoisuudesta
<i>alueella sijaitsevien hevostilojen ja leirintäalueiden toiminta kävisi tuulipuiston rakentamisen jälkeen täysin mahdottomaksi</i>	elinkeinotoiminta vaikeutuu tuulivoimapuiston myötä
<i>laskelmissa ja selvityksissä ei ole missään yhteydessä otettu kantaa huolto- ja ylläpitokustannuksiin</i>	selvitykset eivät kata huolto- ja ylläpitokustannuksia
<i>Tämä maakunnan yleinen mielipide [vastustus, vaatimus keskeyttämisestä] on otettava päätöksenteossa huomioon</i>	kansalaisten mielipiteen huomioon ottaminen suunnittelussa

<i>Onkin selvää, että Suurisuon ottaminen turvetuotantoon - - tuhoaisi sekä kasvistollisesti että eläimistöllisesti arvokkaan ja maakunnallisesti harvinaisen edustavan elinympäristön.</i>	elinympäristöarvot menetettäisiin turvetuotannon alkaessa
<i>turvetuotanto - - vaikuttaisi kuitenkin erittäin haitallisesti Saarijärven reittiin</i>	suuret vaikutukset vesireitteihin
<i>virtaamien äärevöityminen lisää tulvariskiä ja on haitallista vesiluonnolle</i>	ympäristömuutokset aiheuttavat uhkaa ihmisille ja luonnolle
<i>turvetuotanto voisi aiheuttaa merkittävää ympäristön pilaantumista tai sen vaaraa</i>	mahdollisesti aiheutuva merkittävä ympäristön pilaantuminen
<i>kuinka joillakin ihmisillä tai yhteisöillä on oikeus taloudellisen voitontavoittelun nimissä aiheuttaa toisten ihmisten omaisuuden arvonalaskua tai pilata yhteinen kansallisuus?</i>	kenellä on oikeus aiheuttaa maan hinnan muutoksia
<i>Tänäkin keväänä on paljastunut lähes päivittäin uusia todisteita turvetuottajien ja heidän konsulttiensa piittaamattomuudesta ympäristöasioissa.</i>	toimijan piittaamattomuudesta tullut tietoja julkisuuteen
<i>liiton puheet ja teot ovatkin pahasti ristiriidassa</i>	Liiton toiminnan ristiriitaisuus
<i>haluan ilmaista huolestumiseni ja vastustukseni</i>	vastustuksen esittäminen
<i>Koska turpeennoston vaikutusta - - luonto- ja maisema-arvoihin ei ole otettu huomioon eikä niitä ole edes selvitetty, eivät MRL §:n 28 vaatimukset täyty</i>	MRL ehdot eivät täyty
<i>Nevalansuolle ei missään tapauksessa turvetuotantoa</i>	jyrkkä vastustus
<i>-- mitä jätetään perinnöksi. Pelkät poltetut maat ja liatut vesistöt!!!</i>	perintö seuraavalle sukupolvelle synkkä
<i>vaihemaakuntakaava laadittaessa nämä tavoitteet [vesiensuojelun periaatteet] on unohdettu</i>	vesiensuojeluperiaatteet unohdettu kaavan laadinnassa
<i>käytöstä poistetut turvetyömaatkin jatkavat kuormitusta</i>	kuormituksen estäminen myös kenttien käytön jälkeen
<i>Koko alueen luonto menee pilalle, näin ei saa tehdä.</i>	toivottomuuden tunne
<i>Multian luonto kuuluu multialaisille eikä Keljon kattilaan!</i>	oikeudenmukaisuuden kokeminen maakuntatasolla
<i>K-S Liiton edustajat - - miettikööt peilin edessä ja lusikka kauniissa kädessään, mitä ovat K-S:n tulevaisuudelle aiheuttamassa!</i>	päättäjien / liiton työntekijöiden vastuullinen asema ja sen oikeudenmukainen käyttö
<i>Minulla on suuri huoli syntymäkuntani - - erämaaluonnosta.</i>	huoli erämaaluonnosta
<i>Ystävämme, asiakkaamme ja tukijamme pyysivät keräämään tuulivoimakaavaa vastustavia nimiä</i>	yhteisön jaettu huoli

- -	
<i>Nykyinen menettely ei turvaa oikeudenmukaista kohtelua</i>	oikeudenmukainen kohtelu ei toteudu
<i>kaavan tulisi vastata kansalaisten oikeuksia tukemalla, ei polkemalla</i>	kansalaisten oikeuksien toteutuminen
<i>Luonnontilainen suo on arvokas itsessään.</i>	suo arvokas itsessään
<i>Voiko olla mitään niin vanhanaikaista kuin turpeenpoltto?</i>	turpeenpoltto kaukana nykyajasta
<i>pintavalutukselle pitää asettaa vaatimus ja riittävä vakuus, että sen pitää toimi myös nostotoiminnan päättymisen jälkeen</i>	vaatimus turvekenttien kuormituksen vähentämiselle myös kentän sulkemisen jälkeen
<i>tuulivoimapuisto vaatii valtavan suuren maa-alueen - - mikä estää alueen käyttöä matkailuelinkeinon harjoittamiseen sekä virkistystoimintaan</i>	maa-aluevarausten vuoksi elinkeinotoiminta ja virkistyskäyttö vaarantuvat
<i>Vapo suurimpana turvetuottajana on jo haastettu oikeuteen monella paikalla, joten on käsittämätöntä, että voitte kirkkain silmin tukea tällaista toimintaa!</i>	monien oikeusjuttujen vuoksi luottamus toimijaan mennyt
<i>nykyiset puhdistusmenetelmät eivät minua vakuuta</i>	nykyiset puhdistusmenetelmät eivät vakuuta
<i>tuntuu melko hupaisalta, että toisessa päässä laitetaan yhteisiä rahoja kosken kunnostukseen ja järven toisessa päässä lasketaan humusta järveen.</i>	ristiriita kunnostus-, ja turvetuotantopäästöjen välillä
<i>vaadin tarkempaa puolueetonta selvitystä</i>	vaatimus puolueettomista selvityksistä
<i>Olisi lähes rikollista pitää turpeenpolttoa edes vaihtoehtona tulevaisuuden energianlähteenä</i>	turve ei ole tulevaisuuden kannalta hyvä valinta energianlähteeksi
<i>Kärkistensalmi sijaitsee erittäin tärkeällä lintujen muuttoreitillä</i>	huoli linnustovaikutuksista
<i>muikkusaaliit ovat vuosikymmenien saatossa vähentyneet entisestään</i>	kalakannat vähentyneet jo nykykuormituksen aikana
<i>järvi, jonka virkistyskäyttöön, matkailuun ja kalatalouteen liittyvä arvo on huomattavan suuri</i>	järven merkittävä virkistys-, matkailu ja kalataloudellinen arvo

KLUSTERIT

Klusteri 1: Huoli vesistöistä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>samentuneet vedet</i></p> <p><i>vesien laadun tuleva heikkeneminen</i></p> <p><i>huoli vesistökuormituksen määrästä</i></p> <p><i>turvetuotannon puhdistusmenetelmät nykyisellään riittämättömät</i></p> <p><i>merkittävä huoli vesistöistä</i></p> <p><i>suuri huoli vesistöistä, kun tilanne nyt jo huono</i></p> <p><i>huoli vesien tilasta tulevaisuudessa</i></p> <p><i>vesistöjen värin tummuminen</i></p> <p><i>huoli vesistöjen tulevaisuudesta</i></p> <p><i>kokemus lähijärven tilasta</i></p> <p><i>järvien pilaantuminen</i></p> <p><i>vesistönsuojelutoimien tarve</i></p> <p><i>järvien tilan heikkeneminen turvetuotannon seurauksena</i></p> <p><i>ei hyväksytty oman tilan vesistöjen kunnon huononemista</i></p> <p><i>sitoutuminen järven pelastamiseksi</i></p> <p><i>suuret vaikutukset vesireitteihin</i></p> <p><i>vesiensuojeluperiaatteet unohdettu kaavan laadinnassa</i></p>	<p>Huoli vesistöistä</p>

Klusteri 2: Huoli tulevaisuudesta/ pelot tulevaisuudesta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>pelko pahenevasta tilanteesta</i></p> <p><i>pelko synkästä tulevaisuudesta</i></p> <p><i>pelko pahenevasta tilanteesta</i></p> <p><i>kokemus huolestuttavasta kehityksestä</i></p> <p><i>huoli tulevaisuudesta, mikäli kaava hyväksytään tällaisena</i></p> <p><i>tekniset menetelmät eivät ole kehittyneet ja turvetuotantoa ei siksi tule lisätä</i></p> <p><i>epäily hyvän tilan säilymisestä tulevaisuudessa</i></p> <p><i>vahva epäily kehityksen suotuisuudesta</i></p> <p><i>Kuka huolehtii rantaviivallisten mökkitonttien käyttökelpoisuudesta</i></p> <p><i>perintö seuraavalle sukupolvelle synkkä</i></p> <p><i>toivottomuuden tunne</i></p> <p><i>yhteisön jaettu huoli</i></p> <p><i>tulevat sukupolvet kärsivät, mikäli tämä kaava hyväksytään</i></p>	<p>Pelot tilanteen pahenemisesta</p>

Klusteri 3: Väheksyntä

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>väheksymisen kokeminen kokemus kansanliikkeen väheksynnästä kokemus vähättelystä ja ylimielisyydestä aistihavaintojen oikeellisuuden myöntäminen ei vaadi tiedettä</i>	Väheksynnän kokeminen

Klusteri 4: Esteettisyys, maisema

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>esteettisyyden menetyksen pelko maisema muuttuu totaalisesti maisemallisen- ja taloudellisen menetyksen pelko ilman korvauksia tuulivoima tulisi sijoittaa jo rakennetulle alueelle</i>	Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko

Klusteri 5: Tulojen menetys

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>tulojen menetyksen pelko huoli tulojen menetyksestä, epäily saatavista korvauksista ei hyväksytä maan arvon alenemista maisemallisen- ja taloudellisen menetyksen pelko ilman korvauksia huoli korvausten saamisesta sosiaalisten vaikutusten huomiointi korvausasioissa aiheutuva haitta ei ole rahalla korvattavissa</i>	Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista

Klusteri 6: Oikeudenmukaisuus

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>oikeusturvan kokeminen, oikeellisuuden kokeminen oikeudenmukaisuuden kokeminen hallinnon oikeudenmukaisuuden kokeminen rehellisuuden arvostus kenellä oikeus vesialueisiin ja niiden kuntoon luottamus viranomaisiin ennen kyseenalaistaa suunnittelun eettisyyden oikeudenmukaisen kohtelun turvaaminen politiikassa myös alueellisella tasolla kaavan valmistelun pohjana ahneet tavoitteet, eikä maakunnan etu</i>	Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen

<p><i>virheet on tunnustettava</i> <i>kokemus lupausten pettämisestä</i> <i>luottamuksen menetys</i> <i>Eriarvoisuuden kokemus</i> <i>kokemus viranomaistoiminnan epäasianmukaisuudesta</i> <i>kenellä on oikeus aiheuttaa maan hinnan muutoksia (2x)</i> <i>kenellä on oikeus aiheuttaa maan hinnan muutoksia</i> <i>oikeudenmukaisuuden kokeminen maakuntatasolla</i> <i>oikeudenmukainen kohtelu ei toteudu</i> <i>kansalaisten oikeuksien toteutuminen</i> <i>kaavan koetaan tukevan vain Jyväskylän kaupungin energiantarvetta</i> <i>kestämättömiä haittoja paikallisille ja maanomistajille</i></p>	
---	--

Klusteri 7: Liiton toiminta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>toivotaan ajattelutavan muutosta</i> <i>kritiikkiä tiedottamisesta</i> <i>vaaditaan liitolta perusteltu vastine</i> <i>Liiton toiminnan ristiriitaisuus</i> <i>päättäjien / liiton työntekijöiden vastuullinen asema ja sen oikeudenmukainen käyttö</i> <i>kaavanlaadinnan perusteiden kyseenalaistaminen</i> <i>vaatimus kaavan muuttamiseksi</i> <i>kaavoituksen perusajatuksen toteutumisen epäily tässä projektissa</i> <i>Kaavaehdotus ei ole vielääkään selkeä</i> <i>muistutus maakuntaliiton velvollisuudesta maakunnan kehittämisessä</i> <i>tyytymättömyys kaavaluonnoksesta saatuun palautteeseen</i></p>	<p>Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana</p>

Klusteri 8: Luonto ja ympäristö

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>huoli luontoarvoista</i> <i>huoli luonnon tulevaisuudesta</i> <i>tulevaisuudessa ei luonnosta perintöä jälkipolville</i> <i>luonnonsuojelun velvollisuuden kokeminen</i> <i>tiukasti suon säilyttämisen kannalla</i></p>	<p>luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen</p>

<p><i>suoluonto suojeltava</i> <i>soiden kuivattamisen vastustus</i> <i>ympäristömuutokset arvaamattomia, jos suot hävitetään vedenjakajalta</i> <i>”maalaisjärkeen” vetoaminen soiden suojelemiseksi</i> <i>ei perusteita luonnon tuhoamiselle</i> <i>huoli melusaasteesta</i> <i>elinympäristöarvot menetettäisiin turvetuotannon alkaessa</i> <i>ympäristömuutokset aiheuttavat uhkaa ihmisille ja luonnolle</i> <i>mahdollisesti aiheutuva merkittävä ympäristön pilaantuminen</i> <i>huoli erämaaluonnosta</i> <i>suo arvokas itsessään</i> <i>huoli linnustovaikutuksista</i> <i>kalakannat vähentyneet jo nykykuormituksen aikana</i> <i>järven merkittävä virkistys-, matkailu ja kalataloudellinen arvo</i></p>	
---	--

Klusteri 9: Turvetuottajaan kohdistuva arvostelu

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>turvetuotantoa ei siedetä</i> <i>luottamus mennyt toimijaan</i> <i>epäily toiminnanharjoittajan selvitysten luotettavuudesta</i> <i>Toiminnanharjoittajan voimakas kritisointi</i> <i>Vaatus nykytoiminnan tehokkaampaan tarkkailuun ja toimenpiteisiin</i> <i>laaja turvetuotannon vastustus maakunnassa</i> <i>luottamus toimijaa kohtaan mennyt</i> <i>toimijan piittaamattomuudesta tullut tietoja julkisuuteen</i> <i>monien oikeusjuttujen vuoksi luottamus toimijaan mennyt</i></p>	<p>Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan</p>

Klusteri 10: Tehdyt selvitykset

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>tutkimustulosten kyseenalaistaminen</i> <i>linnustovaikutusten arvioinnin kyseenalaistaminen</i> <i>luontoselvitysten puutteellisuus</i> <i>selvitysten luotettavuuden kyseenalaistaminen</i> <i>kansalaiset eivät luota tutkimustuloksiin</i></p>	<p>Tutkimusten riittävyyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen</p>

<p><i>riskien huomioimisen tarve suunnittelussa</i> <i>riskinarviointi ei vastaa varovaisuusperiaatetta</i> <i>Selvitysten riittävyyden kyseenalaistaminen</i> <i>vai toinen puoli/ näkökulma asiasta selvitetty</i> <i>kunnolla</i> <i>pölyhaittojen selvitysten puute</i> <i>selvitykset monelta osin puutteellisia</i> <i>mittauksia tehty liian harvoin, jotta selvitykset</i> <i>olisivat luotettavia</i> <i>selvitykset eivät kata huolto- ja ylläpitokustan-</i> <i>nuksia</i> <i>vaatimus puolueettomista selvityksistä</i> <i>tuulivoiman suositeltujen suojaetäisyyksien</i> <i>tarve</i></p>	
--	--

Klusteri 11: Lainsäädäntö

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä</i> <i>kaavan laatimisperusteet lain vastaisia</i> <i>muistutus lainsäädännön velvoitteista</i> <i>MRL ehdot eivät täyty</i></p>	<p>Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä</p>

Klusteri 12: Turhautuminen

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>vahva oma näkemys tilanteesta</i> <i>voimakkaat tunteet turpeennostoa vastaan</i> <i>vielä ei ole tehty tarpeeksi</i> <i>vastustus hanketta kohtaan</i> <i>läheiset asukkaat kärsivät</i> <i>huoli paikallisista arvoista</i> <i>kieltäytyy uskomasta kaavaselostusta</i> <i>tunteisiin vetoaminen</i> <i>vastustuksen esittäminen</i> <i>yrkkä vastustus</i></p>	<p>Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen ko- keminen</p>

Klusteri 13: ”Kaavaan fyysisesti liittyvät”

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<p><i>kaavaluonnoksen torjunta ja kyseenalaistami-</i> <i>nen</i> <i>epäluottamus kaavan valmistelun lähtökohtiin</i> <i>vaatimus kaavamääräysten toteen saattamisesta</i> <i>epäily kaavan ja ympäristönsuojelun yhteenso-</i> <i>vittamisen mahdollisuudesta</i> <i>toimet hyväksyttävämpiä, mikäli kaavaan lisä-</i> <i>tään erityismaininta turvetuotannon porrasta-</i> <i>misesta</i></p>	<p>kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseen- alaistaminen</p>

<i>maakuntakaava koetaan erilaiseksi suunnittelu-työkaluksi kuin mitä se todellisuudessa on yhteensovittaminen ei ole kaavassa onnistunut sanamuotojen tiukennus ei riitä turvetuotanto ja sen valvonta ei nykyisillä re-sursseilla täytä kaavan tulevia suunnittelumää-räyksiä</i>	
---	--

Klusteri 14: Vastustus

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>tiedon asettaminen kyseenalaiseksi kunnan esittämä vastustus tuulivoimalle ja turvetuotannolle uusien aluevarausten vastustus kaavoitetut turvetuotantoalueet poistettava kaupungin vesistöreittien alueelta</i>	Tehtyjen aluevarausten vastustus

Klusteri 15: Ilmastovaikutukset

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>epäily päästöjen todellisesta mittaluokasta turvetuotannon vähennystavoitteet pitkällä aikavälillä turpeenpolton suuri osuus (1/3) maakunnan päästötilastoissa turpeenpolto kaukana nykyajasta ristiriitaisuus maakunnan ilmastostrategiaan</i>	Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset

Klusteri 16: Tuulivoiman taloudelliset vaikutukset

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>tuulivoima taloudellisesti kannattamatonta epäily tuulivoiman kannattavuudesta sisämaassa</i>	Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus

Klusteri 17: Kaavaprosessi

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>vetoamus toisen viranomaisen lausuntoon kokemus kannanottamisen vaikeudesta epäusko kaikille sopivasta ratkaisusta kaavan tarkoitus perusteltu vastoin vallitsevaa ilmastokäsitystä Kokemus vaikuttamisen mahdottomuudesta/ vaikeudesta kaavaprosessissa epäily annettujen tietojen ja mielipiteiden huomioinnista kaavan valmistelussa tyytymättömyys tiedotukseen</i>	Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen

<i>epäily kaavan valmistelun laadusta vetoamus kaavan uudelleen suunnittelemiseksi kansalaisia pitää kuulla kansalaisten mielipiteen huomioon ottaminen suunnittelussa</i>	
--	--

Klusteri 18: Elinkeinot

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>matkailun säilymisen ja kehittämisen kannalla matkailu ja tuulivoima ristiriidassa työllistämisaikutuksia on ylikorostettu elinkeino toiminta vaikeutuu tuulivoimapuiston myötä maa-aluevarausten vuoksi elinkeino toiminta ja virkistyskäyttö vaarantuvat</i>	Huoli elinkeinojen säilymisestä

Klusteri 19: Ympäristön suojelu

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>ekologisin vaihtoehto on energiankulutuksen pienentäminen kuormituksen estäminen myös kenttien käytön jälkeen vaatimus turvekenttien kuormituksen vähentä- miselle myös kentän sulkemisen jälkeen nykyiset puhdistusmenetelmät eivät vakuuta ristiriita kunnostus-, ja turvetuotantopäästöjen välillä turve ei ole tulevaisuuden kannalta hyvä valinta energianlähteeksi ehdollinen turvetuotannon hyväksyminen muistutus turpeen haitoista tavoitteeksi otettava turpeen käytöstä luopumi- nen</i>	Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomi- oinnin tarve

Klusteri 20: Harrastustoiminta

Pelkistetty ilmaus	Alaluokka
<i>huoli harrastustoiminnan jatkuvuudesta</i>	Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika

KLUSTEROINNIN TULOKSENA MUODOSTUNEET ALALUOKAT (listaus):

1. Huoli vesistöistä
2. Pelot tilanteen pahenemisesta
3. Väheksynnän kokeminen
4. Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko
5. Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista
6. Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen
7. Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana
8. Luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen
9. Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan
10. Tutkimusten riittävyyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen
11. Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä
12. Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen
13. Kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen
14. Tehtyjen aluevarausten vastustus
15. Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset
16. Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus
17. Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen
18. Huoli elinkeinojen säilymisestä
19. Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioinnin tarve
20. Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika

ABSTRAHOINTI I

I Huolet luonnon säilymisestä ja ympäristövaikutuksista

Huoli vesistöistä

Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko

luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen

Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset

Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioinnin tarve

Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan

Yläluokka

Ryhmitellyt
alaluokat

II Huolet taloudellisista vaikutuksista

Huoli elinkeinojen säilymisestä

Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus
Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista

III Kaavanlaadinnan perusteiden ja tarkoituksen kyseenalaistus

Tutkimusten riittävyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen
kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen
Tehtyjen aluevarausten vastustus

IV Liiton toimintaan liittyvät negatiiviset kokemukset

Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen
Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana
Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä

V Voimattomuuden kokemus kaavaprosessissa

Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen
Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen
Pelot tilanteen pahenemisesta
Väheksynnän kokeminen

VI Huoli virkistysmahdollisuuksien ja vapaa-ajanvieton säilymisestä

Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika

YHDISTÄVÄ

Vaikuttamisen vaikeudesta ja osattomuuden kokemisesta kumpuavat tähän hetkeen ja tulevaisuuteen liittyvät huolet (I+II+V+VI)

Negatiiviset kokemukset kaavaprosessista ja liiton oikeudenmukaisuudesta (III+IV)

ABSTRAHOINTI II

I Tulevaisuuteen liittyvät pelot ja epävarmuuden tunteet

Huoli vesistöistä
Pelot tilanteen pahenemisesta
Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko
Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista
Huoli elinkeinojen säilymisestä

II Turvattomuuden ja vaikuttamisen hyödyttömyyden kokemus

Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen
Väheksynnän kokeminen
Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan

Tutkimusten riittävyyden ja luotettavuuden kyseenalaistaminen
 Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä
 Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen
 Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen
 Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana

III Henkinen hyvinvointi ja vapaa-aika

luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen
 Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioonin tarve
 Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika

IV Vastustus vaihemaakuntakaavaa kohtaan

kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen
 Tehtyjen aluevarausten vastustus

V Näkemyksiä energiantuotantomuotojen hylkäämiseksi

Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus
 Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset

YHDISTÄVÄ

Luottamus tulevaisuuteen ja henkinen hyvinvointi (I+III)
 Kokemukset kaavaprosessista ja vaikuttamisesta siihen (II+IV)
 Vastustus kaavaa kohtaan (V)

ABSTRAHOINTI III

I Huolet luonto- ja ympäristöarvojen puolesta

Huoli vesistöistä
 luonnon itseisarvon kunnioittaminen, elinympäristöjen säilyttäminen
 Turpeen negatiiviset ilmastovaikutukset
 Ympäristönsuojelullisten näkökohtien huomioonin tarve

II Muutosvastarinta, abstraktit määrämättömät tunteet

Pelot tilanteen pahenemisesta
 Väheksynnän kokeminen
 Esteettisyyden ja maiseman tuhoutumisen pelko
 Huoli maan arvon alenemisesta ja menetettyjen tulojen korvauksista
 Oikeudenmukaisuuden ja luottamuksen menetyksen kokeminen
 Voimakkaiden tunteiden ja turhautumisen kokeminen

Huoli elinkeinojen säilymisestä
Virkistysmahdollisuudet, vapaa-aika

III Toimijoiden puolueettomuuden ja reilun kyseenalaistaminen

Kokemus liiton toiminnan ristiriitaisuudesta ja epäily roolista maakunnan kehittämisen tukijana

Luottamuksen menetys turvetuotantotoimijaan

IV Kaavaehdotuksen kyseenalaistaminen

Tutkimusten riittävyys ja luotettavuus kyseenalaistaminen

Kaava ei täytä lakien asettamia velvoitteita/ Kokemus lainsäädännön laiminlyönnistä kaavaehdotuksen ja kaavamääräysten kyseenalaistaminen

Tehtyjen aluevarausten vastustus

Negatiiviset kokemukset itse kaavaprosessista: vaikuttaminen, kaavanlaadinnan laatu ja perusteet, tiedotuksen epäonnistuminen

V Taloudelliset näkökohdat

Tuulivoiman taloudellinen kannattamattomuus

(Huoli elinkeinojen säilymisestä)

YHDISTÄVÄ

Oikeudenmukaisuuden kokeminen (III+IV+V)

Huoli tulevaisuudesta (I+II)

Liite 7. Lausuntojen lukumäärät ja prosentuaaliset osuudet kohdekunnittain.

		Frequency	Percent	Valid Per- cent	Cumulative Percent
Kunnat	Keski-Suomi	42	19,7	21,0	21,0
	Hirvensalmi	1	0,5	0,5	21,5
	Joutsa	2	0,9	1,0	22,5
	Jyväskylä	9	4,2	4,5	27,0
	Jämsä	19	8,9	9,5	36,5
	Kangasniemi	2	0,9	1,0	37,5
	Kannonkoski	1	0,5	0,5	38,0
	Karstula	2	0,9	1,0	39,0
	Keitele	1	0,5	0,5	39,5
	Keuruu	46	21,6	23,0	62,5
	Kinnula	3	1,4	1,5	64,0
	Kivijärvi	2	0,9	1,0	65,0
	Konnevesi	1	0,5	0,5	65,5
	Kuhmoinen	15	7,0	7,5	73,0
	Kyyjärvi	2	0,9	1,0	74,0
	Multia	15	7,0	7,5	81,5
	Petäjävesi	1	0,5	0,5	82,0
	Pihtipudas	3	1,4	1,5	83,5
	Saarijärvi	13	6,1	6,5	90,0
	Toivakka	4	1,9	2,0	92,0
	Uurainen	9	4,2	4,5	96,5
	Viitasaari	1	0,5	0,5	97,0
	Virrat	1	0,5	0,5	97,5
	Äänekoski	5	2,3	2,5	100,0
	Yhteensä	200	93,9	100,0	
	Puuttuvat tietueet	13	6,1		
	Kaikki yht.	213	100,0		

Liite 8. Muistutuksien jakautuminen sävyittäin (lkm) ja lähtöpaikkakunnittain (taulukossa huomioitu kunnat, joista annettiin 4 muistutusta tai enemmän). Sävykuvaukset
1=asiallinen, 2=asiallinen negatiivinen, 3=asiallinen, mutta tiukkasanainen, 4=vastustava, 5=suuresti vastustava

Kunnat	Sävy					Yhteensä
	1	2	3	4	5	
Espoo	0	1	0	2	1	4
Helsinki	2	2	0	2	2	8
Jyväskylä	2	6	3	5	3	19
Jämsä	1	0	0	6	3	10
Keuruu	1	2	2	12	11	28
Kuhmoinen	0	3	0	3	0	6
Multia	0	2	1	3	12	18
Saarijärvi	0	2	1	4	1	8
Urainen	0	3	0	3	0	6
Äänekoski	1	1	0	0	2	4
Yhteensä						111*

*Koko tarkastelussa olleiden kuntien lkm=153